SportPesa
TZS. 1,198,475,840
BET LEO UWE BILIONEA
SPORTPESA.CO.TZ | PIGA *150*87#

Mo Dewji bilionea pekee EAC ripoti mpya utajiri Afrika

UKURASA 3

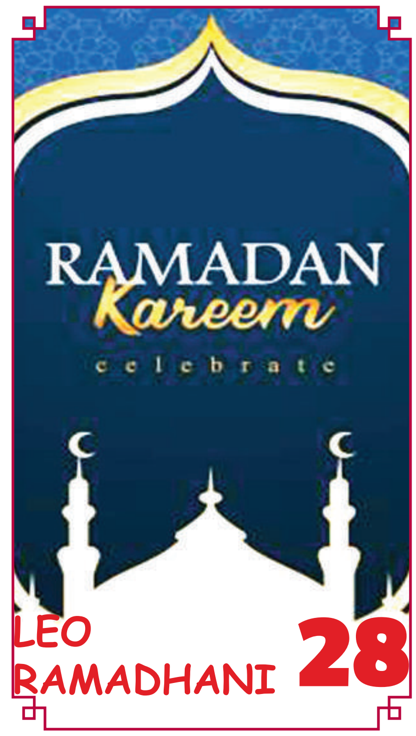

Nipashe

Jumamosi Aprili 30, 2022 Tanzania 1,000/- Kenya 100/-

ISSN 0856 • Na. 0580931

www.ippmedia.com

MWANGA WA JAMII

www.twitter.com/nipashetz
www.facebook.com/nipashetz
www.instagram.com/theguardian_newspaper
LIKE & FOLLOW US

RIPOTI YA CAG

Taasisi yafichua ulaji wa tril. 3.4/-

• Yataka serikali ichukue hatua, Zitto ahofia upigaji zaidi kuibuka... *Ukurasa. 2*

Makamu wa Rais, Dk. Philip Mpango, akitoa heshima za mwisho kwa mwili wa aliyekuwa Rais wa Kenya, Hayati Mwai Kibaki, wakati wa Ibada ya mazishi kitaifa, katika Uwanja wa Nyayo,Nairobi, Kenya jana. Picha ndogo: Dk. Mpango akimfariji Rais wa nchi hiyo, Uhuru Kenyatta. **PICHA: OMR**

Jela miaka 30 kunajisi mtoto wa dada yake

UKURASA 3

Vita Russia, Ukraine vyapaisha bei ya dhahabu soko la dunia

UKURASA 2

MICHEZO JESHI STARS, JKT KIBARUANI UK.23

MAONI, KATUNI UK.6

Mkuu wa Mkoa wa Iringa, Queen Sendiga (wa pili kulia), akiwa na kamati ya ulinzi na usalama ya mkoa huo, wakikagua nauli kwenye mabasi ya abiria katika stendi ya mabasi ya mikoani ya Igumbilo, Manispaa ya Iringa jana, baada ya baadhi ya wasafirishaji kupandisha nauli kiholela. **PICHA: FRANCIS GODWIN**

Taasisi yafichua ulaji Tril. 3.4/-

Na Sanula Athanas

TAASISI ya WAJIBU imechambua ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka 2020/21 na kubainisha hatari ya kupotea kwa Sh. trilioni 3.365 kutokana na viashiria vya rushwa na ufisadi.

Ripoti hiyo ya CAG ilikabidhiwa kwa Rais Samia Suluhu Hassan Machi 30, mwaka huu kisha kuwasilishwa bungeni Aprili 12, mwaka huu na hivyo kuwa wazi kwa umma.

Katika hafla iliyoandaliwa na Policy Forum jijini Dar es Salaam, Taasisi ya WAJIBU iliyo chini ya uongozi wa Ofisa Mtendaji Mkuu, Ludovick Utouh (CAG wa zamani), iliwasilisha uchambuzi wake kuhusu ripoti hiyo ya CAG, ikimulika hoja mbalimbali zikiwamo zinazogusa haki za wananchi.

Meneja wa Utafiti na Miradi wa Taasisi ya WAJIBU, Moses Kimaro, akiwasilisha mada kuhusu viashiria vya rushwa na ufisadi, alisema jumla ya Sh. bilioni 3,365.59 (Sh. trilioni 33.365) ziko hatarini kupotea kutokana na kuwapo kwa viashiria hivyo vilivyoibuliwa na CAG Charles Kichere.

Alisema kuwa hiyo inatokana na kutozingatiwa kwa taratibu za ununuzi na usimamizi wa mikataba; upotevu wa mapato kutokana na dosari za mifumo; miamala kufanyika mara mbili na kutofuatilia akaunti za benki.

"WAJIBU imeainisha maeneo yenye viashiria vya rushwa na ufisadi yakiwa na jumla ya Sh. bilioni 3,365.59, sawa na asilimia 13 ya bajeti nzima ya matumizi ya Sh. bilioni 25,920.36 kwa mwaka fedha 2020/21 na ongezeko kulinganishwa na Sh. bilioni 1,770.84 kwa mwaka wa fedha 2019/20," Kimaro alisema.

Meneja huyo alifafanua kuwa mchanganuo wa Sh. trilioni 33.365 zilizo hatarini kupotea kutokana na viashiria hivyo vya rushwa na ufisadi kwa mwaka 2020/21 unajumuisha: Sh. bilioni 1,993.69 (Sh. trilioni 1.994) za Serikali Kuu; Sh. bilioni 74.02 za Miradi ya Maendeleo; Sh. bilioni 122.6 za Mamlaka za Serikali za Mitaa na Sh. bilioni 1,175.28 (Sh. trilioni 1.175) za mashirika ya umma na taasisi za serikali.

Kimaro pia alibainisha kuwapo ukiukwaji wa haki za binadamu, akirejea Ripoti ya CAG kuhusu hali ya magereza nchini iliyoanika kwamba kati ya magereza 15 yaliyokaguliwa, manane hayakuwa na huduma ya maji safi kwa wafungwa, mahabusu na watendaji wa magereza.

Vilevile, CAG alikuta magereza yakiwa hayana huduma za matibabu na watalaamu wa afya (asilimia 78 hadi 80), kuwapo idadi kubwa ya wafungwa na mahabusu (Keko asilimia 194, Kiomboi asilimia 128) na magereza mawili tu yalikuwa na mfumo wa kamera za usalama (CCTV), utambuzi wa vifaa hatarishi (metal detectors and scanners).

Kimaro pia alirejea ripoti ya CAG kuhusu utoaji wa haki mahakamani, iliyobainisha kwamba kuna ucheleweshaji mkubwa wa upelelezi wa mashauri huku kukiwa na idadi ndogo ya mawakili wa serikali.

Katika uchambuzi wake, Taasisi ya WAJIBU pia imemulika hoja za vikwazo vya uwekezaji nchini na dosari katika utoaji na ukusanyaji wa fedha za mikopo kwa ajili ya wanafunzi wa elimu ya juu unaotekelezwa na Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB).

MAREKEBISHO YA KATIBA

Akiwasilisha mapendekezo ya taasisi hiyo, Mwenyekiti wa Bodi ya Wakurugenzi ya Taasisi ya WAJIBU, Yona Killagane, alisema kuna haja kufanyike marekebisho kwenye Katiba ya nchi, hasa kwenye Ibara ya 90(2-b) inayompa mamlaka Rais wa Tanzania kulivunja Bunge ikiwa wabunge watakataa kupitisha bajeti ya serikali.

Alisema kuna haja kurekebisha kifungu hicho kwa kuwa kinaweka ugumu kwa Bunge kufuatilia uandaaji na utekelezaji wa bajeti ya serikali kwa kuwa wabunge wanakuwa na hofu ya kupoteza nafasi zao za uwakilishi pindi wakitaka kuikataa bajeti ya serikali.

Killagane pia alisema Taasisi ya WAJIBU inapendekeza serikali kuhakikisha inaboresha mazingira ya kufanya biashara nchini ili kuvutia wawekezaji, pia wananchi wadai uwajibikaji wa serikali kwao.

Mwenyekiti huyo pia alisema taasisi yao inaishauri serikali kusimamia utekelezaji wa kanuni za mwaka 2019 katika utoaji wa mikopo kwa ajili ya uwezeshaji wa makundi maalum (wanawake, vijana na watu wenye ulemavu) itokanayo na asilimia 10 ya mapato ya halmashauri.

"Kumekuwa na mijadala mingi kuhusu ripoti hii ya CAG kwenye vyombo vya habari kwa wiki mbili sasa. Wanancghi wanajadili kuhusu usimmizi wa mapato na matumizi, lakini licha ya wananchi hao kutaka uwajibikaji, bado hakuna hatua kubwa iliyochukuliwa na serikali," alisema.

HADHARI YA ZITTO

Katika mjadala wa wasilisho hilo la Taasisi ya WAJIBU, Kiongozi wa Chama cha ACT-Wazalendo, Zitto Kabwe, alisema kuna haja serikali kuchukua hatua dhidi ya waliotajwa na CAG, vinginevyo kutakuwa na 'upigaji' mkubwa katika ripoti zinazofuata.

"Mwaka 2012 kulikuwa na ripoti kama hii ambayo ilitolewa na CAG Utouh na kuibua mambo makubwa. Kuna miaka kunakuwa na hoja za kawaida kwenye ripoti lakini ripoti ya mwaka huu ni mbaya zaidi kuliko ya mwaka 2012.

"Katika kipindi changu cha uongozi wa PAC (Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali) sijawahi kuona ripoti mbaya kama hii, lakini mpaka sasa hakuna hatua yoyote iliyochukuliwa.

"Utouh alitoa ripoti ambayo ilikuwa mbaya sana kwa wakati ule na mawaziri wanane walifutwa kazi. Ninafikiri jambo kubwa zaidi linapaswa kufanyika hata kama siyo mawaziri kufutwa kazi, siyo lazima iwe sawa na mwaka 2012. Vinginevyo mwakani hali itakuwa mbaya zaidi," Zitto alitahadharisha.

Zitto pia alishauri kuangaliwe upya majukumu ya CAG kwa kuwa ilivyo sasa anatekeleza zaidi jukumu la ukaguzi badala ya udhibiti, akipendekeza mabadiliko ya Katiba ya nchi yazingatie udhibiti uhamishiwe kwa wakaguzi wa ndani.

Rais wa Chama cha Wakaguzi wa Ndani Tanzania, Zelia Njeza, alisema kutowajibika kwa watendaji ndani ya taasisi za serikali, wakiwamo wakaguzi wa ndani ni ndicho kiini cha dosari zinazoibuliwa na CAG.

"Utekelezaji wa hoja ya ukaguzi uwe sehemu ya upimaji wa utendaji wa watumishi wa taasisi na hasa wakaguzi wa ndani," alishauri.

Christopher Mageka kutoka Kampuni ya Innovex Auditors, alisema kuna haja kujiuliza swali kwamba 'haya yanayoripotiwa na CAG kila mwaka ni matokeo ya kutokuwa na uwajibikaji au kutokuwa na sheria nzuri?' kisha kuchukua hatua kurekebisha lilipo tatizo.

Vita Russia, Ukraine vyapaisha bei ya dhahabu soko la dunia

Na Gwamaka Alipipi, DODOMA

VITA kati ya Ukraine na Russia vimepandisha bei ya dhahabu katika soko la dunia baada ya wakia kupanda kutoka Dola za Marekani 1,412.98 (Sh. milioni 3.2) kwa Julai 2019 hadi Dola 1,947.83 (zaidi ya Sh. milioni 4.5) Machi, mwaka huu.

Waziri wa Madini, Dk. Doto Biteko, aliyasema hayo jana bungeni wakati akiwasilisha makadirio ya mapato na matumizi kwa wizara yake kwa mwaka wa fedha 2022/23 huku akiliomba Bunge kuidhinisha Sh. bilioni 83.4.

Biteko alisema kuongezeka kwa bei ya dhahabu kumetokana pia na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na uwapo wa ugonjwa wa UVIKO-19.

"Uchumi wa madini nchini kwa kiasi kikubwa unatokana na madini ya dhahabu ambayo huchangia takribani asilimia 80 ya mapato yatokanayo na rasilimali madini. Wachambuzi wa masuala ya uchumi duniani walitarajia bei ya dhahabu kuendelea kuwa tulivu kwa mwaka 2022.

"Hata hivyo, bei ya madini ya dhahabu kwa wakia imepanda kutoka wastani wa Dola za Marekani 1,412.98 Julai 2019 hadi kufikia 1,947.83 Machi, 2022. Kuongezeka kwa bei ya dhahabu kunatokana na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na uwapo wa UVIKO-19." alisema Biteko.

Biteko alisema athari ya vita kati ya Russia na Ukraine inaweza kusababisha mahitaji makubwa ya madini ya dhahabu, akitoa sababu kwamba watu na taasisi duniani hupendelea kuhifadhi thamani ya fedha zao katika madini ya dhahabu kwa kuwa ni amana iliyo salama zaidi hasa wakati wa mitikisiko ya kiuchumi.

Waziri Biteko alisema mwaka 2021 bei ya madini ya almasi katika soko la dunia iliongezeka na kufikia wastani wa Dola za Marekani 241 kwa karati, ikilinganishwa na wastani wa Dola za Marekani 150 kwa karati mwaka 2020.

Alisema hadi Februari, mwaka huu, bei ya almasi iliendelea kuongezeka na kufikia wastani wa Dola za Marekani 369 kwa karati na kwamba ongezeko hilo limetokana na kupungua kwa mlipuko wa UVIKO-19 na uhitaji mkubwa wa bidhaa za usonara zinazotumia almasi uliojitokeza katika kipindi cha sikukuu za krismasi na mwaka mpya.Waziri Biteko alisema kuna viashiria vya bei ya almasi kwa mwaka 2022 kubadilika kwa kupanda au kushuka kutokana na Russia ambayo ni mzalishaji mkubwa wa almasi duniani kuwa katika vita na Ukraine.

"Ili kunufaika na ongezeko la bei za madini, wizara inakusudia kuchukua hatua mbalimbali, ikiwamo kuweka mazingira rafiki kwa wawekezaji na kuangalia uwezekano wa kupunguzwa kwa baadhi ya kodi na tozo kwa wachimbaji ili kuwaongezea wigo wa faida na kuchochea uzalishaji zaidi.," alisema Biteko.

Kuhusu utoroshaji madini, Waziri Biteko alisema mojawapo ya hatua zilizochukuliwa na serikali katika kuimarisha ukusanyaji maduhuli ni pamoja na kudhibiti biashara haramu na utoroshaji wa madini.

Alisema kazi hiyo hufanywa kwa kushirikiana na wadau mbalimbali zikiwamo Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Idara ya Usalama wa Taifa, Jeshi la Polisi, Idara ya Uhamiaji, kamati za ulinzi na usalama za mikoa na wilaya pamoja na raia wema. Biteko alisema katika kipindi cha Julai 2021 hadi Machi, mwaka huu, madini ya aina mbalimbali yakiwamo dhahabu, vito, mchanga na madini ya viwandani yenye thamani ya Sh. milioni 501.2 yalikamatwa katika matukio ya utoroshaji na biashara haramu katika mikoa ya Mbeya, Morogoro, Manyara, Dodoma, Lindi, Geita, Kilimanjaro, Dar es Salaam na Mwanza.

SOMA HOTUBA UK. 9-16

HABARI KITAIFA

Mo Dewji bilionea pekee EAC ripoti mpya ya utajiri

Na Mwandishi Wetu

RIPOTI mpya ya utajiri barani Afrika iliyotolewa na kampuni ya utafiti ya Henley & Partners, imemtaja mfanyabishara Mtanzania Mohamed Dewji, maarufu Mo Dewji kuwa bilionea pekee kutoka Afrika Mashariki.

Kwa mujibu wa ripoti hiyo ya Utajiri barani Afrika 2022, Tanzania ina wafanyabiashara 2,400 wenye utajiri wa zaidi ya Dola za Marekani milioni moja (zaidi ya Sh. bilioni 2.3).

Hata hivyo, ripoti ya hivi karibuni ya Forbes kuhusu mabilionea duniani mwaka 2022, ilibainisha kuwa Mo Dewji anaendelea kuwa mtu tajiri zaidi nchini na anachuana na mabilionea wengine wa Afrika.

Kwa mujibu wa ripoti hiyo ya Forbes, Mo Dewji ambaye ni Mkurugenzi Mtendaji wa MeTL Group, anashika nafasi ya 15 akiwa na utajiri unaofikia Dola za Marekani bilioni 1.5.

Ripoti mpya inabainisha makundi ya watu wenye utajiri wa kuanzia Dola za Marekani bilioni moja, wenye utajiri wa kuanzia Dola milioni 100 (centi-millionaires), wenye utajiri wa kuanzia Dola milioni 10 (multi-millionaires), wenye utajiri wa kuanzia Dola milioni moja (millionaires) na wenye utajiri wa kuanzia Dola 100,000 (mass affluent).

Inabainisha kuwa kwa kuzingatia vigezo hivyo, Tanzania ina wafanyabiashara zaidi ya 2,400 wenye utajiri wa Dola milioni moja (zaidi ya Sh. bilioni 2.3), watafiti hao wamesema idadi ya mabilionea nchini inaongezeka pale kiwango hicho kinapothaminishwa kwa Shilingi ya Tanzania.

Ripoti hiyo inabainisha kuwa zaidi ya nusu ya mabilionea hao (1,300) wanaishi Dar es Salaam. inafafanuliwa zaidi kwenye ripoti hiyo kwamba Tanzania ina wafanyabiashara wanane wenye utajiri unaoanzia Dola milioni 100 (centi-millionaires) wakati Watanzania walio katika kundi la multimillionaires (utajiri wa kuanzia Dola milioni 10) ni 80.

Ikilinganishwa na nchi zingine za Afrika, ripoti hiyo inabainisha kuwa Afrika Kusini ina mabilionea 39,300 ikifuatiwa na Misri (16,900) na Nigeria (10,000).

Ripoti hiyo inabainisha kuwa Tanzania ni ya saba kwa kuzingatia kigezo cha utajiri wa kuanzia Dola milioni 10 (Sh. bilioni 23b) ikiwa na matajiri 80 wa kundi hilo nyuma ya Ghana (120), Morocco (220), Kenya (340), Nigeria (510), Misri (880) na Afrika Kusini (2,080).

Tanzania imeorodheshwa kwenye nafasi ya sita kwa kigezo cha kuwa na mabilionea wenye utajiri wa Dola milioni 100 (Sh. bilioni 230).

Kuna matajiri wanane wa aina hiyo nchini nyuma ya Kenya yenye 15, Morocco (22), Nigeria (28), Misri (57) na Afrika Kusini (94).

Inafafanuliwa zaidi katika ripoti hiyo kwamba vigezo vilivyotumika ni kuzingatia takwimu za utajiri zilizopo ulimwenguni, pia takwimu za Henley & Partners zinazohusisha watu binafsi, hasa wakurugenzi, maofisa watendaji wakuu (CEO), waasisi na washirika.

Kwa mujibu wa ripoti hiyo, Af-

Mkuu wa Wilaya ya Temeke, Jokate Mwegelo, akizungumza wakati wa kikao kazi kilichowakutanisha viongozi wa wilaya hiyo, maofisa wa Jeshi la Polisi na Wenyeviti wa Serikali za mitaa wilayani humo, mkoani Dar es Salaam jana. Mkuu huyo, aliwapa siku saba wenyeviti wa Serikali za mitaa kuhakikisha kuwa mitaa yote ambayo haina ulinzi shirikishi iwe imeanzisha. Kulia ni Kamanda wa Polisi Kanda Maalum ya Dar es Salaam, Jumanne Muliro. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

Miaka 30 kwa kunajisi mtoto wa dada yake

Na Samson Chacha, TARIME

MKAZI wa Kijiji cha Rebucheri, Tarime mkoani Mara, Mandashi Marwa (23), amehukumiwa kifungo cha miaka 30 jela baada ya kupatikana na hatia ya kumnajisi mtoto wa dada yake.

Hukumu hiyo ilitolewa jana na Hakimu Mkazi Yohana Myomba katika Mahakama ya Wilaya ya Tarime, mjini hapa.

Marwa ambaye ni mkazi wa Kijiji cha Rebucheri Halmashauri ya Mji Tarime, alidaiwa kufanya kitendo hicho dhidi ya mtoto wa dada yake ambaye ni mwanafunzi wa darasa la pili (majina ya mwanafunzi na shule yanahifadhiwa).

Akitoa hukumu hiyo, Hakimu Myombo alisema kutokana na ushahidi uliotolewa na upande wa Jamhuri, mahakama imeridhika pasina shaka lolote, hivyo kumtia hatiani mshtakiwa chini ya kifungu cha 130 (1) e na 131 cha 3 cha Kanuni ya Adhabu Sura ya 16 mapitio ya 2019.

"Nakuhukumu kwenda jela miaka 30 ili iwe fundisho kwa watu wengine wenye nia mbaya kama wewe, wanaoharibu maisha ya watoto wa watu wengine. Kama hukuridhika na adhabu hii, rufaa (rufani) iko wazi,"alisema Hakimu Myombo.

Kwa mujibu wa mwendesha mashtaka wa polisi, Bugombe Bukuru, mshtakiwa alimfanyia mtoto huyo kitendo hicho kwa nyakati tofauti usiku kati ya Juni na Agosti, 2021. Bukuru alidai kuwa mama wa mtoto huyo, aligundua mtoto wake kufanyiwa kitendo hicho na kuumizwa vibaya huku akishindwa kutembea.

Alidai kuwa baada ya kumbana, alimtaja mjomba wake, Marwa, hivyo kwenda kutoa taarifa katika Kituo cha Polisi Tarime na kupewa fomu namba tatu (PF 3) na kumpeleka hospitalini kupimwa ma kupatiwa matibabu ambako aligundulika kunajisiwa na kuumizwa vibaya sehemu za siri.

Kutokana na taarifa hizo kufikishwa polisi, mtuhumiwa alikamatwa na kufikishwa mahakamani kujibu tuhuma zinazomkabili.

Baada ya kusomewa mashtaka, mshtakiwa alikana ndipo jamhuri ilipopeleka mashahidi wanne, akiwamo daktari wa Hospitali ya Wilaya aliyemfanyia mwanafunzi huyo uchunguzi.

Mashahidi wengine waliojenga ushahidi uliomtia hatiani mshtakiwa ni mtoto aliyefanyiwa kitendo hicho, mama wa mtoto na mwalimu wa shule anayosoma mtoto huyo. Mshtakiwa alimpeleka shahidi mmoja ambaye ni mke wake, Pendo Marwa, pamoja na kujitetea mwenyewe.

Mgogoro jiji, uongozi wa soko washika kasi

Na Paul Mabeja, DODOMA

MGOGORO wa wafanyabiashara wa soko la Sabasaba na jiji la Dodoma umechukua sura mpya baada ya viongozi wa soko hilo kudai kuwa wako tayari kuuwawa badala ya kukubali kuondolewa katika eneo hilo.

Pia wamesema kutokana na viongozi wa jiji kutaka kuwaondoa bila kuwashirikisha, wanaandaa timu ya watu ambayo itakwenda kuonana na Rais Samia Suluhu Hassan kumfikishia kilio chao.

Mwenyekiti wa soko hilo, Athumani Makole, alibainisha hayo jana sokoni hapo alipokuwa akizungumza kwenye mkutano wa wafanyabiashara kujadili kuondolewa kwao katika eneo hilo.

Makole alisema hawako tayari kuondoka katika eneo hilo bila kujua hatma yao na biashara zao na wapi wanapelekwa.

"Hatutaondoka hapa tuko tayari waje watuuwe katika eneo hili wanataka kutuondoa bila kufanya mazungumzo na sisi, hivyo hatutaondoka hadi waje tukubaliane kuhusu mikopo yetu, biashara zetu na wapi wanakotupeleka.

"Kama watashindwa kukubaliana na kile tunachokihitaji, tunakwenda kumwona Rais Samia Suluhu Hassan ili atusaidie kuna watu wanamdanganya Rais kuhusu jambo hili. Sasa tutakwenda wenyewe na kama pia huko tutashindwa tutamwachia Mungu ashughulike nao," alisema.

Aidha, alisema mgogoro huo unakichafua Chama Cha Mapinduzi (CCM) kutokana na watendaji wake kuwanyanyasa wafanyabiashara ndani ya soko hilo.

"Soko hili lina wafanyabiashara 7,800 na idadi hii ni kura ambazo watendaji wa serikali wanataka kumkosesha Rais wakati wa uchaguzi mkuu mwaka 2025," alisema.

Makamu Mwenyekiti wa Soko, Kombo Kombo, aliwataka wafanyabiashara hao kushikamana ili kutetea haki yao ambayo uongozi wa jiji unataka kuwapokonya.

Kombo alisema kutokana kupigania haki zao, viongozi wa soko hilo maisha yao yamekuwa hatarini kutokana na kupata vitisho kutoka katika maeneo mbalimbali.

"Leo (jana) hii walikuwa wamepanga kunikamata lakini kutokana na umoja wetu wameshindwa, hivyo nawaomba ndugu zangu wafanyabiashara tuendelee kushikamana kwa umoja wetu ili kutetea maslahi yetu. Haya ndiyo maisha yetu tunatunza familia zetu hatuwezi kuondolewa tuu kama mzigo hata uhuru wa nchi hii ulipatikana kwa mazungumzo mkurugenzi aje tuzungumze anaogopa nini," alisema Kombo.

Hivi karibuni, Mkurugenzi wa Jiji la Dodoma, Joseph Mafuru, akizungumza na vyombo vya habari, alisema hawana lengo la kuwaondoa wafanyabiashara hao bali wanachotaka ni kuwahamisha kwa muda kupisha ujenzi wa soko hilo.

Alisema lengo la jiji ni kuwahamisha kwa muda ili kufanya ukarabati wa soko hilo na baadaye watawarejesha kuendelea na shughuli zao kama ilivyo sasa.

"Soko hili limekuwa la muda sana toka mwaka 1996 halijafanyiwa ukarabati miundominu yake ni mibovu sana ndiyo maana leo hii mvua ikinyesha tope linakuwa la kutisha na tunapokea simu za malalamiko kuwa tunachukua ushuru lakini hatufanyi ukarabati," alisema Mafuru.

Pia alisema jiji halina lengo la kuwaonea wafanyabiashara bali kinachotakiwa ni kuwashirikisha kila hatua ili kuweza kupata uelewa wa pamoja na kila mtu kuridhika na maamuzi hayo.

Vijana 4,000 kunufaika mafunzo ya bure VETA

Na Joseph Mwendapole

MAMLAKA ya Ufundi Stadi Tanzania (VETA), imesema vijana 4,000 wanatarajiwa kunufaika na mafunzo mbalimbali bila ada yatakayowawezesha kujiajiri na kuanzisha viwanda vyao.

Mradi huo unaofahamika kama E4D unafadhiliwa na Shirika la Misaada ya Kimataifa la Korea (KOICA) na Shirika la Maendeleo la Ujerumani (GIZ) kwa kutoa pia vifaa vya kufundishia na utatekelezwa na VETA .

Akizungumza kwenye mkutano wa siku moja kuhusu utekelezaji wa mpango huo, Kaimu Mkurugenzi Mkuu wa VETA, Antony Kasore, alisema watawafundisha vijana hao masuala mbalimbali ya ufundi wa viwandani.

Kasore alisema kwenye mpango huo, watawapa mafunzo ambayo yanaendana na soko la ajira na mahitaji ya waajiri wanaotaka vijana wenye weledi na ujuzi wa kutosha kwenye maeneo mbalimbali ya kazi.

Alisema programu hiyo itafanyika kwenye mikoa ya Dar es Salaam, Manyara, Dodoma na Lindi na kwamba kwa asilimia 30, kozi zitatolewa katika mfumo wa kidijitali kwa kutumia simu lakini wakati wa mafunzo ya vitendo watakwenda kwenye vyuo vya VETA.

"Asilimia 70 hawa watakuwa wakiingia madarasani kupata mafunzo na tunaamini mafunzo haya yataenda kuboresha maisha ya watanzania kwa kuwawezesha vijana kupata ajira kwa urahisi na wengine kujiajiri," alisema.

Pia alisema manufaa ya mradi huo ambao ni wa mwaka mmoja na nusu yatakuwa makubwa kwa Watanzania na ulianzia Novemba, mwaka jana, na kukamilika Juni, mwakani.

Alisema vijana hao wanapatikana kupitia matangazo mbalimbali na vigezo vinawekwa kwa wanaotaka kuomba fursa hiyo ili washindanishwe na hatimaye kuwapata wale watakaoshiriki kwenye mafunzo hayo.

Kabongo Mbuyi, Kiongozi wa GIZ, alisema mradi kama huo ni wa kikanda na shirika lake limekuwa likitekeleza miradi kama hiyo kwenye nchi za Ghana, Uganda, Kenya, Afrika Kusini, Msumbiji and Nigeria.

"Mradi huu unalenga kuwapa ujuzi hasa vijana waweze kujiajiri katika nyanja mbalimbali na tunatarajia kuwekeza Dola za Marekani 4.8 na unatarajiwa kukamilika Juni 2023," alisema

Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Kazi, Ajira na wenye Ulemavu, Prof. Joyce Ndalichako (kushoto), akikabidhi tuzo ya mshindi wa pili, Sekta za Fedha kwa Mkuu wa kitengo cha Ulinzi, Usalama na Mwendelezo wa Biashara wa Benki ya CRDB, Misana Mutani baada ya benki hiyo kuibuka mshindi katika maadhimisho ya Usalama na Afya Mahala pa Kazi. Tuzo hiyo pamoja na ile ya Mshindi wa Jumla wa Huduma za Jamii ya OSHA zilitolewa wakati wa ufungaji wa maonesho ya OSHA kitaifa jijini Dodoma juzi. Katikati ni Naibu Waziri wa Wizara hiyo, Patrobas Katambi. **PICHA: CRDB**

Muhongo ataja mambo sita kukuza uchumi

Na Gwamaka Alipipi, DODOMA

MBUNGE wa Musoma Vijijini (CCM), Prof. Sospeter Muhongo, ametaja mambo sita ambayo yatasaidia Tanzania kwenda mbele kiuchumi.

Hata hivyo, Prof. Muhongo amesema pasipo nchi kufikia asilimia nane hadi 10 ya ukuaji wa uchumi, Watanzania ni vigumu kujinasua kutoka katika umasikini.

Prof. Muhongo ambaye aliwahi kuwa Waziri wa Nishati na Madini, alitaja mambo yanayoweza kuivusha Tanzania kiuchumi kuwa ni ni kilimo, uvuvi, ufugaji, kuwa na akiba ya dhahabu Benki Kuu, uchimbaji wa gesi ya helium pamoja na madini.

Akichangia makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Madini bungeni jana, Prof. Muhongo alisema: "Naishauri Wizara ya Madini ifanye kazi na Benki Kuu (BoT), tuanze kuwa na gold reserve (akiba ya dhahabu)."

Prof. Muhongo alisema endapo serikali itaweka akiba ya dhahabu BoT, itasaidia kuimarisha sarafu ya nchi pamoja na kusaidia mfumuko wa bei na kutokuwa na hatari ya aina yoyote. "Kwa kuthibitisha hiyo, angalia wakubwa wote duniani akiba walizo nazo. Wa kwanza ni Marekani ana akiba ya dhahabu tani 8,133, wa pili ni Ujerumani ana akiba ya dhahabu tani 3,359, wa tatu ni Italy, wa nne ni Ufaransa, wa tano ni Russia ana akiba ya dhahabu tani 2,302, wa sita ni China ana akiba ya dhahabu tani 1,948.

"Sasa hawa wakubwa wenye uchumi mkubwa na wanalinda uchumi wa nchi zao kwa kuwa na Gold Reserves kwa nini sisi Tanzania tusifanye hivyo?" alihoji Muhongo na kuongeza kuwa hata nchi zinazopakana na Tanzania zenye uchumi mdogo, zimeweka akiba ya dhahabu.

Alitolea mfano wa Msumbiji ambayo alisema ina akiba ya dhahabu tani 3.94, Burundi tani 0.03 na Kenya tani 0.02.

"Ndugu zangu uchumi usipokuwa kwa kadri ya asilimia nane hadi 10 na kuendelea hatuwezi kufuta umasikini. Sasa hivi tupo asilimia 4.8 ni lazima tufike asilimia nane. Kitu kitakachotusaidia hapo ni kwenye sekta za uwekezaji muhimu kama vile kilimo, uvuvi, ufugaji. Kingine kitakachotusaidia ni lazima twende katika uchumi wa gesi." Alisema.

Kuhusu madini, Profesa Muhongo alisema kwa miaka 20 ijayo madini yatakayohitajika duniani, Tanzania hatujaanza kuyachimba, Hivyo aliishauri Serikali kuipa uwezo Wakala wa Jiolojia Tanzania (GST).

Alisema ili kufikia asilimia 10 ya uchumi ni lazima serikali ijielekeze katika kuchimba gesi ya 'helium'.

"Hii gesi haipo Wizara ya Nishati. Kwa taratibu za nchi yetu inasimamiwa na Wizara ya Madini. Sasa hivi hii gesi ipo Rukwa, huko duniani wanahitaji cubic fee bilioni sita kwa mwaka, soko lake litakuwa na thamani ya Dola za Marekani bilioni 16," alibainisha.

Alisema mtumiaji mkubwa wa gesi hiyo ni Kituo cha Anga cha Marekani cha NASA kinachotumia cubic milioni 100 kwa mwaka.

"Naomba twende kwenye uwekezaji wa gesi ya helium ili tupige hatua kiuchumi. Madini yanayohitajika duniani kwenye magari, majeshi na nishati," alisisitiza.

Alisema China imeshatangaza kwamba ifikapo mwaka 2025 inataka kuachana na magari ya mafuta wanataka madini, hivyo serikali inapaswa kujielekeza huko.

Prof. Muhongo aliyataja madini yatakayokuwa na soko miaka 20 ijayo ni pamoja na kobati, chromium, lithium, paradium, zinki, manganisi, gadium, indium pamoja na madini ya kutengeneza mbolea.

Asakwa tuhuma za mauaji ya mkewe

Na Gideon Mwakanosya, NAMTUMBO

JESHI la Polisi mkoani Ruvuma, linamsaka Joshua Mlale (28) makazi wa Kitongoji cha Sisi kwa Sisi, kijiji cha Magazini wilayani Namtumbo kwa tuhuma za kumuua mke wake, Amina Chande (22) kwa kumkata na kitu tumboni huku chanzo kikidaiwa kuwa wivu wa mapenzi.

Kamanda wa Polisi Mkoa wa Ruvuma, Joseph Konyo, aliwaambia waandishi wa habari jana kuwa tukio hilo lilitokea Aprili 25, mwaka huu, majira ya saa 4:00 asubuhi katika kitongoji cha Tuwe Macho, kijiji cha Magazini.

Konyo alisema Chande aliuawa kwa kukatwa shingoni kwa kisu na mumewe huyo na kwamba taarifa zinabainisha kuwa wawili hao walikuwa na mgogoro wa muda mrefu, hivyo wakawa hawakai nyumba moja baada ya kutengana.

Alisema kutokana na mgogoro huo, Chande alirudi nyumbani kwao ambako si mbali na anapoishi Mlale na Aprili 25 majira ya saa 4:00 asubuhi Mlale alimhadaa Chande ampe mtoto akae naye kwa muda ndipo alipewa mtoto na akaenda naye nyumbani kwake.

Alisema baadaye kidogo, Mlale alimwambia Chande aende akamchukue mtoto na alipofika nyumbani kwake kwa nia ya kumchukua, ndipo mtuhumiwa alipoamua kumkamata na kumkata shingoni kwa kutumia kisu kisha akakimbilia kusikojulikana.

Kamanda Konyo alisema juhudi za polisi za kumsaka mtuhumiwa zinaendelea na kwamba endapo atapatikana atachukuliwa hatua za kisheria ikiwa ni pamoja na kumfikisha mahakamani kujibu mashtaka yanayomkabili.

Kuhusu mtoto, Konyo alisema yuko katika afya mzuri na anaendelea kutunzwa na mama mzazi wa marehemu.

TANGAZO

betPawa
500%
BONASI
YA USHINDI
YA KIPEKEE ISIYO NA KIKOMO CHA ODDS
JIUNGE SASA
betpawa.co.tz
BET
SMALL
WIN
BIG
CHEZA KIASI. 18+. BETPAWA IMESAJILIWA CHINI YA BODI YA MICHEZO YA KUBASHIRI YA TANZANIA. LESENI #SBI000000026.

Nipashe
MWANGA WA JAMII

Simba, Yanga wapeni raha mashabiki wenu

WATANI wa jadi, Simba na Yanga wanatarajia kukutana katika mechi ya mzunguko wa pili ya Ligi Kuu ya NBC Tanzania Bara itakayochezwa leo kwenye Uwanja wa Benjamin Mkapa jijini Dar es Salaam.

Katika mechi ya kwanza msimu huu wa 2021/2022 ambayo ilifanyika Desemba 11, mwaka jana kwenye uwanja huo huo, vigogo hao walitoka sare ya bila kufungana.

Hata hivyo, Yanga itaingia uwanjani ikiwa ndio vinara wa ligi hiyo yenye kushirikisha timu 16 lakini ikiwa na rekodi ya kutopoteza mchezo hata mmoja tangu kuanza kwa msimu huu, wakati Simba wao ndio mabingwa watetezi wa misimu minne mfululizo.

Wekundu wa Msimbazi pia wataikabili Yanga ikiwa bado na joto la mashindano ya kimataifa, ingawa imeondolewa kwenye hatua ya robo fainali na Orlando Pirates ya Afrika Kusini kwa penalti kufuatia matokeo ya jumla kufungana bao 1-1.

Mechi hiyo ambayo inatarajia kuendelea kutoa sura ya mbio za ubingwa, ni mchezo unaosubiriwa kwa hamu na mashabiki mbalimbali wa soka barani Afrika, na hiyo ni kutokana na ukongwe wa klabu hizo zote za Kariakoo jijini Dar es Salaam.

Endapo Yanga itapata ushindi katika mchezo wa leo, itakuwa imeendelea kujiimarisha kwenye msimamo wa ligi hiyo wakati Simba itarejesha matumaini ya kulibakisha taji inalolishikilia lakini pia itasaidia kupunguza machungu ya kuondolewa kwenye michuano ya Kombe la Shirikisho Afrika.

Kwa heshima ya mchezo wenyewe, wachezaji wanatarajiwa kujituma na kuonyesha ubora wao katika kuhakikisha wanapata ushindi na kufikia malengo waliyojiwekea msimu huu.

Kila mchezaji anatakiwa afahamu mechi hiyo inatarajiwa kuangaliwa na wadau mbalimbali wa mpira wa miguu, hivyo kuonyesha kiwango bora na nidhamu, kutasaidia kuwatangaza na hatimaye kupata ofa zitakazoboresha maisha yao.

Hatutarajii kuona nidhamu mbaya kabla na baada ya mchezo kumalizika kwa sababu kupitia mechi hiyo, wachezaji chipukizi wanajifunza vitu mbalimbali na endapo vitendo vya hovyo vitachukua nafasi, huenda ikaharibu ukubwa wa dabi hiyo kwa nyota wanaochipukia.

Tunazo kumbukumbu kuna baadhi ya wachezaji waliopata mafanikio baada ya kumalizika kwa mechi ya dabi kutokana na ubora waliouonyesha kwa klabu zao kuwapata mikataba mipya yenye maslahi zaidi lakini pia wapo nyota 'waliopotea' baada ya kumalizika kwa mitanange hiyo ya watani wa jadi.

Soka la sasa ni la kiufundi, wachezaji na viongozi wa benchi la ufundi hakikisheni mnawaandaa wachezaji wenu kufanya yale yanayostahili katika kuhakikisha wanapata ushindi, lakini pia waheshimu waamuzi ambao wamepewa dhamana ya kusimamia mechi hiyo.

Waamuzi pia wanatakiwa kufanya kazi yao kwa umakini na weledi kwa sababu kupendelea upande mmoja kunaweza kusababisha mechi kuharibika au kuamsha hasira kwa timu iliyoonewa, kutafsiri vyema sheria 17 za soka ndio kutasaidia kila timu kuvuna ilichokipanda.

Ikumbukwe waamuzi wanaposhindwa kumudu mchezo, hupunguza pia raha ya aliyeshinda kushangilia ushindi wake.

Bila kusahau mashabiki watakaojitokeza uwanjani kushuhudia mchezo huo wanatakiwa wafahamu mipaka na nafasi yao. Kila shabiki anatakiwa ahakikishe anashangilia kwa nidhamu na bila kuharibu miundombinu iliyowekwa kwenye uwanja huo unaomilikiwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Kutumia maneno makali kwa wachezaji, waamuzi au mashabiki wenyewe kwa wenyewe ni mambo yasitotakiwa kuonekana kwenye mchezo huo ambao huvutia wadau wa soka kutoka mataifa ya jirani.

Simba na Yanga, mbali na kusaka pointi, tumieni mechi hiyo kwa kuipa heshima na hadhi inayostahili Ligi Kuu Tanzania Bara ambayo imeweza kupanda viwango na kushika nafasi za juu barani Afrika.

Nipashe hutolewa na kuchapishwa na:
THE GUARDIAN LIMITED
Mhariri Mtendaji : Beatrice Bandawe
Meneja Usambazaji na Masoko: Emmanuel Lyimo, 0716 500500
Mapokezi: 0745 700710
Matangazo: 0782 253676
Baruapepe: advertise@guardian.co.tz
Website: www.ippmedia.com
www.epaper.ippmedia.com

Na Adam Fungamwango

Muungwana Lazima Nilonge

Wachambuzi, wasemaji wajiepushe na upotoshaji

DUNIA ya sasa ya soka kumekuwa na watu wanaoitwa wachambuzi ambao kwa kiasi kikubwa wameufanya mchezo huo kuendelea kupendwa na mashabiki mbalimbali.

Wala siyo siri kabla ya wachambuzi hakukuwa na idadi kubwa ya mashabiki kama hivi sasa, lakini wachambuzi kutokana na kulizungumzia soka kwa ufasaha na ufafanuzi wa kina, limeonekana kupiga hatua kwa kupendwa na wengi.

Sipendi sana watu wanaowasakama wachambuzi kwa sababu watu hao ndiyo wameleta utamu wa mchezo huo, ingawa ni kweli baadhi yao wameonekana ni tatizo.

Tatizo la mtu mmoja mmoja, haliwezi kuwafanya wachambuzi wote waonekane wabaya.

Ni kwamba Maofisa Habari na wasemaji , ingawa hao wanaonekana hawaonyeshewi vidole baadhi yao hawatofautiani na baadhi ya wachambuzi. Kuna wakati wanakiuka na kwenda mbali zaidi ya kazi yao ya usemaji.

Wapo wasemaji badala ya kuzisemea timu zao, wao kutwa kazi yao kuelezea ubaya wa timu nyingine.

Sisemi kama kusiwe na utani, upo, lakini kwa asilimia ndogo. Msemaji kwa kiasi kikubwa anatakiwa kuiongelea na kuisifia timu yake kama vile anavyofanya Masau Bwire, hata kama haipo katika kiwango au ubora anaoizungumzia. Na asilimia chache zilizobaki utaitania timu ambayo unacheza nayo, huu ndiyo mpira kwa sababu kutaniana kupo na hata kupigana vijembe.

Sijaona Masau au Thobias Kifaru wakienda kwenye vyombo vya habari kuizungumzia timu nyingine kwa muda mwingi, kuliko kile kilichompeleka kuizungumzia timu yake.

Wakati mwingine inakuwa si utani tena, bali ni kuidhalilisha, kuitupia lawama taasisi nyingine na kuituhumu vitu ambavyo kama si kujificha kwenye kivuli cha soka, basi ni kesi kubwa inayoweza kumpeleka mtu mahakamani.

Pia kwa siku za karibuni kumezuka na mtindo wa wasemaji kuanza kuwasema watu binafsi, mambo binafsi badala ya klabu au timu.

Unashangaa kwenye redio, watu hawataniani tena mpira, badala yake mambo binafsi, na kutuhumiana uchawi na mambo yasiyofaa inashangaza.

Hapo ndipo nalia na watangazaji na wachambuzi, kumwacha mtu akituhumu mambo ya uchawi, kitu ambacho kwa kawaida hakina ushahidi na si vizuri kumwacha mtu kuelezea kitu ambacho kisheria iwapo mtuhumiwa akitaka ushahidi huwezi kuupata.

Najua inafanywa kwa kisingizio cha utani, lakini kwenye chombo cha habari ni hatari kwa sababu inaaminisha watu wengine kuamini mambo ya kishirikina, si kwenye soka tu, hata kwenye mambo mengine ya maisha, watapatikana watu ambao kila anachotaka kukifanya, au kinachompata, basi anaamini ni uchawi tu.

Vipindi vya michezo vya asubuhi kwa sasa vinafuatiliwa na watu wengi na vinapendwa, hivyo visiruhusu sana wasemaji wanaokuja kupotosha kwa makusudi au kwa bahati mbaya kwa sababu, mashabiki wengi wanawaamini sana wachambuzi na wasemaji hao, hivyo kulishwa uongo ambao nao wanakuwa wanausambaza.

Inashangaza kuona msemaji anasema timu yake msimu ujao itaanza michuano ya Ligi ya Mabingwa Afrika moja kwa moja katika raundi ya kwanza na si ya awali, huku wachambuzi wakimwacha tu akipotosha.

Sijajua kama na wao walikuwa hawajui au la. Ni hivi, ili timu icheze raundi ya kwanza ni lazima iwe angalau kwenye zile 20 bora za juu. Ni klabu 10 tu za juu ndizo zinazotakiwa kuanza raundi ya kwanza, zilizobaki zote zinaanzia awali. Sasa inawezekana kuanzia ya 11 hadi ya 20 ikacheza kama zile 10 za juu hazitokuwa bingwa kwenye nchi zao. Mfano timu inayoshika nafasi ya 10 kama si bingwa au ya pili kutegemea nchi hiyo inaingiza timu ngapi, basi ya 11 inachukua nafasi. Kama ya nane, tisa na 10 hazikuwa bingwa nchini mwao, basi ya 11, 12 na 13 zinachukua nafasi hizo kama watakuwa mabingwa, ili mradi zile 10.

Sasa unashangaa timu inashika nafasi ya 50, 60 hadi 70, leo unaambiwa haitocheza awali. Labda timu 40 hadi 50 zote za juu zisiwe mabingwa nchini mwao, kitu ambacho hakiwezekani.

Mtu aongea kwenye redio na wachambuzi wako kimya. Mbali na kuchambua mechi husika, wachambuzi pia wanatakiwa kusoma vitu vingi tofauti vya soka, ili kukabiliana na aina hii ya upotoshaji. Siku hizi vitu vyote viko kwenye mtandao, wala haitumii nguvu kuvipata, nibando lako tu. Fanyeni hivi ili kuusaidia mpira wa Tanzania kuendelea na si kila siku kuendeleza mipasho, na upotoshaji usio na kichwa wala miguu, ambao pia unaweza kuvishushia heshima vyombo hivyo, watangazaji na wachambuzi wenyewe.

Ombi kugawa mkoa wa Tanga bado

OFISI ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), imeliambia Bunge kuwa haijapokea wasilisho la mapendekezo ya kugawa Mkoa wa Tanga na kushauri taratibu za uanzishwaji wa maeneo mapya ya utawala zifuatwe.

Naibu Waziri wa Ofisi hiyo, Dk. Festo Dugange, aliyasema hayo jana bungeni alipokuwa akijibu swali la Mbunge wa Mlalo (CCM), Rashid Shangazi.

Katika swali lake, mbunge huyo alihoji lini serikali itagawa Mkoa wa Tanga ili kuongeza ufanisi katika eneo la utawala bora.

Akijibu swali hilo, Naibu Waziri huyo alisema utaratibu wa kuanzisha mkoa, wilaya na tarafa mpya umebainishwa kupitia Sheria ya Uanzishwaji wa Mikoa na Wilaya Sura ya 397 na Mwongozo wa Vigezo vya Maeneo Mapya ya Utawala wa Mwaka 2014.

Alisema sheria hiyo inahusisha hatua ya awali inahusisha kupata ridhaa ya vijiji, Kamati za Maendeleo za Kata, Mabaraza ya Madiwani ya Halmashauri zilizomo katika mkoa, Kamati za Ushauri za Wilaya (DCC) na Kamati ya Ushauri ya Mkoa Mama (RCC).

“Baada ya hatua hiyo, maombi hayo yanawasilishwa Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa ajili ya uhakiki na tathmini na baadaye kuwasilishwa kwa mamlaka husika kwa uamuzi kadri itakavyoona inafaa,” alisema.

Naye Mbunge wa Igalula (CCM), Daudi Venant, alihoji lini serikali itaigawa Halmashauri ya Wilaya Uyui ili itoe halmashauri nyingine ya Igalula kwa kuwa inakidhi vigezo. Akijibu swali hilo, Dk. Dugange alisema halmashauri huanzishwa kwa mujibu wa Sheria za Serikali za Mitaa Sura ya 287 na 288 pamoja na Mwongozo wa Uanzishwaji wa Maeneo ya Utawala wa Mwaka 2014.

“Mwongozo huo umeainisha vigezo na taratibu zinazopaswa kufuatwa ili kuanzisha Halmashauri. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria hii, hatua ya awali inahusisha kupata ridhaa ya vijiji, Kamati za Maendeleo za Kata, Baraza la Madiwani la Halmashauri, Kamati ya Ushauri ya Wilaya (DCC) na Kamati ya Ushauri ya Mkoa (RCC).

Baada ya hatua hii, maombi hayo yanawasilishwa Ofisi ya Rais TAMISEMI kwa ajili ya uhakiki na tathmini na kuwasilishwa kwa Mamlaka husika ili itoe uamuzi,”alisema.

Alisema Ofisi ya Rais TAMISEMI haijapokea maombi ya kuigawa Halmashauri ya Uyui.

Mbunge wa Jimbo la Kilolo, Justine Nyamoga, akiuliza swali la nyongeza kwenye kipindi cha maswali na majibu katika Bunge la saba, jijini Dodoma jana. **PICHA: IBRAHIM JOSEPH**

Mradi kuzuia mafuriko Msimbazi waiva

SERIKALI imesema mradi wa kuzuia mafuriko katika Mto Msimbazi kwa sasa uko katika hatua za kufanya uhakiki wa taarifa na mali za wananchi wanaopaswa kupokea fidia na kutiwa saini kwa mkataba baina ya Tanzania na Benki ya Dunia.

Naibu Waziri Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, Khamis Hamza Chilo alisema hayo jana bungeni alipokuwa akijibu swali la Mbunge wa Viti Maalum, Agnesta Lambert.

Katika swali lake, mbunge huyo alitaka kujua serikali imefika hatua gani katika utekelezaji wa mradi huo.

Akijibu swali hilo, Naibu Waziri Chilo, alisema mradi huo unatarajiwa kuanza rasmi Julai, mwaka huu, na Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira inaamini kuwa utekelezaji wa mradi huu utaondoa kabisa tatizo la mafuriko katika bonde hilo.

Katika swali la nyongeza, mbunge huyo alisema mradi huo ni wa muda mrefu na kuhoji serikali inalihakikishiaje bunge kufikia kipindi hicho taratibu zote ikiwamo kulipa fidia wananchi watakaoguswa na mradi huo.

“Bonde la Mto Msimbazi ni chanzo kikuu cha mafuriko kwenye Mto Msimbazi katika eneo la Jangwani. Je, ni mkakati gani wa dharura umeandaliwa hasa kipindi hiki ambacho mvua zinanyesha kwa kasi Dar es Salaam?” alihoji.

Akijibu maswali hayo, Naibu Waziri Chilo alisema kabla ya kutekelezwa mradi huangalia athari za kimazingira na mali za wananchi.

“Tayari tathmini inaendelea na nimtoe hofu Mheshimiwa (Mbunge) na tunalithibitishia bunge miezi michache ijayo ujenzi unaanza,”alisema.

Kuhusu mafuriko, alisema ofisi hiyo pamoja na maofisa mazingira, Wakala wa Barabara Mijini na Vijijini (TARURA) na watu wengine wanaangalia namna ya kupunguza athari za mafuriko ikiwamo kutengeneza mikondo itakayopeleka maji baharini ili yasituame kwenye eneo hilo.

Mpango kuhuisha miundombinu ya TPA wafikia pazuri

MAMLAKA ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) iko katika hatua za mwisho za kuhuisha mpango kabambe wa kuendeleza miundombinu ya bandari nchini, Bunge lilielezwa jana mjini hapa.

Naibu Waziri wa Ujenzi na Uchukuzi, Atupele Mwakibete alieleza hayo jana bungeni alipokuwa akijibu swali la Mbunge wa Bagamoyo (CCM), Muharami Mkenge.

Mbunge huyo alihoji serikali ina mpango gani wa kujenga gati ya kuegesha boti na vyombo vyausafiri Bagamoyo ili kuvutia watalii wengi kwenda kuona vivutio vya utalii na kutembelea Mbuga ya Saadani.

Akijibu swali hilo, Mwakibete alisema mpango huo utaainisha mahitaji sahihi ya miundombinu ya gati zinazotakiwa kujengwa kwa ajili ya kuegesha boti na vyombo mbalimbali vya usafiri katika Bandari ya Bagamoyo.

“Maandalizi ya Mpango Kabambe yanatarajiwa kukamilika Juni, 2022 na kufuatiwa na usanifu wa kina ili kupata taarifa za msingi ikiwa ni pamoja na gharama za utekelezaji wa mradi huo. Kazi hii itafanyika katika mwaka 2022/23,” alisema.

Alisema serikali inatambua umuhimu wa kuendeleza miundombinu ya kisasa ya kuegesha vyombo vya usafiri katika pwani ya Bagamoyo ili kuvutia watalii kutumia miundombinu hiyo kwenda kutembelea vivutio vya utalii katika mbuga ya Saadani pamoja na visiwa vya jirani.

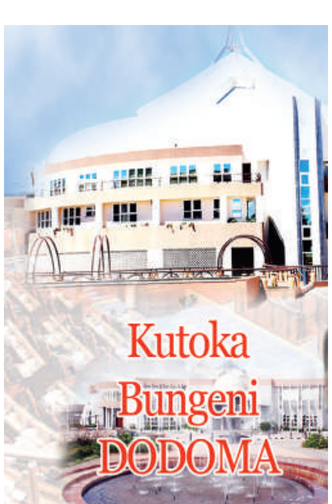

Habari zote na Augusta Njoji, DODOMA

Watoa taarifa uhalifu sasa kulindwa

Na Gwamaka Alipipi, DODOMA

SERIKALI imeanza kuandaa kanuni za kutekeleza sheria ya kuwalinda mashahidi na watoa taarifa za uhalifu nchini.

Waziri wa Katiba na Sheria, Dk. Damas Ndumbaro, alitoa taarifa hiyo juzi bungeni wakati akiwasilisha makadirio ya mapato na matumizi ya wizara hiyo, kwa mwaka wa fedha 2022/23.

Dk. Ndumbaro alisema hatua ya kuandaa kanuni hizo imetokana na kukosekana kwa ulinzi na usalama kwa watoa taarifa hao.

"Kukosekana kwa ulinzi na usalama kwa watoa taarifa na mashahidi, hali hii inasababisha watoa taarifa na mashahidi kusita au kutokutoa ushirikiano unaohitajika kwa vyombo vya haki jinai katika kutoa taarifa za uhalifu kwa kuhofia usalama wao," alisema Dk. Ndumbaro.

Kadhalika, alisema katika kulinda misingi ya utawala wa sheria ambayo ni nguzo muhimu ya kudumisha amani, utulivu na umoja wa kitaifa, wizara yake kupitia Ofisi ya Taifa ya Mashtaka iliendelea kuratibu shughuli za upelelezi wa makosa ya jinai, kufungua na kuendesha mashauri ya jinai mahakamani.

Alisema katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, mwaka huu, Wizara ya Katiba na Sheria kupitia Ofisi ya Taifa ya Mashtaka, iliendesha mashauri ya jinai katika mahakama za wilaya, hakimu mkazi, Mahakama Kuu na Mahakama ya Rufani na kwamba mashauri ya jinai 42,138 yaliendeshwa.

Katika kipindi hicho, alisema mashauri 11,676 yalihitimishwa, kati ya hayo 7,117 yalihitimishwa kwa washtakiwa kutiwa hatiani.

Dk. Ndumbaro alisema katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, mwaka huu, ofisi iliendesha mashauri 871 katika mahakama za watoto, kwamba mashauri 315 yalihitimishwa na mashauri 556 yapo katika hatua mbalimbali mahakamani.

Alisema Wizara ya Katiba na Sheria kupitia Ofisi ya Taifa ya Mashtaka pia imeendelea kushughulikia masuala ya rushwa kwa kushirikiana na Taasisi ya Kupambana na Kuzuia Rushwa (TAKUKURU).

"Katika kipindi husika ofisi ilifanya kikao na vyombo vya upelelezi ambavyo ni TAKUKURU na Jeshi la Polisi, majalada 28 ya mashauri za rushwa yalifanyiwa mapitio na majalada 14 yaliandaliwa hati za mashtaka, majalada sita yalirudishwa kwa ajili ya upelelezi zaidi katika maeneo yaliyobainika kuwa na mapungufu, jalada moja lilifungwa kwa kukosa ushahidi na majalada mengine saba yanaendelea kufanyiwa kazi," alisema.

Alisema washtakiwa waliotiwa hatiani walipewa adhabu mbalimbali ikiwamo vifungo, faini na mali mbalimbali zilitaifishwa na kwamba Sh. bilioni 1.2 zililipwa mahakamani kama faini katika mashauri 3,895.

Pia alisema katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 mikataba 1,171 ilifanyiwa upekuzi ikilinganishwa na mikataba 713 katika kipindi cha Julai, 2020 hadi Machi, 2021 sawa na ongezeko la asilimia 64.

Dk. Ndumbaro alisema ongezo hili linatokana na ongezeko la miradi inayotekelezwa na Serikali.

Alisema mikataba hiyo ilihusisha masuala ya ununuzi, ujenzi na ukarabati wa majengo, utoaji wa huduma za jamii kama vile ujenzi wa shule, hospitali na barabara.

Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Lela Mohamed Mussa (kulia mwenye miwani), akizindua jengo la hanga, litakalotumika kutoa mafunzo kwa vitendo masomo ya uhandisi wa matengenezo ya ndege Taasisi ya Karume ya Sayansi na Teknolojia (KIST), Mbeni Zanzibar juzi, lililojengwa kwa ufadhili wa Mfuko wa Elimu wa Taifa uliotoa ruzuku ya Sh. milioni 300 katika ujenzi huo. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

TEA yatoa mil. 300/- ujenzi wa hanga

Na Joseph Mwendapole

MAMLAKA ya Elimu Tanzania imefadhili shilingi milioni 300 kwa ajili ya kujenga hanga ya litakalotumika kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa uhandisi wa matengenezo ya ndege.

Jengo hilo lilizinduliwa juzi Mbweni Zanzibar na Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Lela Mohammed Mussa, na jengo hilo litatumiwa na Taasisi ya Karume ya Sayansi na Teknolojia (KIST) .

Akizungumza katika hafla ya uzinduzi, Waziri Leila alisema ruzuku hiyo kiasi cha Sh. milioni 300 iliyotolewa na serikali kupitia TEA ni miongoni mwa matunda ya Muungano baina ya Tanganyika na Zanzibar.

Waziri Lela alisema ujenzi wa hanga utasaidia KIST kufuzu vigezo vinavyotakiwa katika utoaji wa mafunzo ya Uhandisi wa matengenezo ya ndege kama inavyoelekezwa na Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA) ambayo ni mdhibiti wa vyuo vinavyotoa mafunzo ya usafiri wa anga nchini.

Awali, Mkurugenzi wa KIST, Dk. Mahmoud Abdoulwahab Alawi, aliema ujenzi wa mradi huo wa hanga ulianza Septemba, mwaka jana na kukamilika Machi, mwaka huu, utasaidia wanafunzi kupata mafunzo ya matengenezo ya ndege kwa vitendo.

Aliongeza kuwa chuo hicho kwa sasa kinatoa mafunzo ya uhandisi wa ndege kwa wanafunzi 50 ambao wanatoka Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar.

Naye Mkurugenzi Mkuu wa TEA, Bahati Geuzye, alisema utoaji wa ruzuku katika chuo cha KIST ni sehemu ya majukumu ya Mfuko wa Elimu wa Taifa unaoratibiwa na TEA kuongeza jitihada za serikali katika kuboresha mazingira ya kujifunza na kufundishia kwa lengo la kuongeza ubora wa elimu na upatikanaji wake kwa usawa.

Aliongeza kuwa TEA itaendelea kutenga fedha kila mwaka kwa ajili ya kutoa ruzuku kwa miradi ya kuboresha miundombinu ya elimu katika taasisi za elimu ya juu za Tanzania Zanzibar.

Alisema katika mwaka wa fedha wa 2021/22 Sh. milioni 200 zimeelekezwa kwa Taasisi ya Utawala wa Umma Zanzibar (IPA).

Mtoto afa kwa kutumbukia shimo la maji machafu

Na Mwandishi Wetu, PEMBA

MTOTO wa kike mwenye umri wa miaka mitatu, amefariki dunia baada ya kutumbukia kwenye shimo la maji machafu Wingwi, Micheweni mkoa wa Kaskazini Pemba.

Kamanda wa Polisi Mkoa wa Kaskazini Pemba, Juma Sadi Khamis, alimtaja mtoto huyo kuwa ni Riziki Ali Faki ambaye amefariki dunia baada ya kutumbukia kwenye shimo lililoko nje ya nyumba yao.

Alisema tukio hilo lilitokea Aprili 20, mwaka huu, majira ya saa 12:00 jioni.

Juma alisema baada ya polisi kupokea taarifa hiyo, walifika katika eneo la tukio na kumchukua mtoto huyo kumpeleka katika hospitali ya Micheweni kwa ajili ya uchunguzi na kugundulika kuwa amesharfariki dunia.

"Baada ya Jeshi la Polisi kupata taarifa hii, tulifika na kumpeleka mtoto hospitalini ambapo daktari alithibitisha kwamba amefariki dunia kutokana na kunywa maji mengi", alisema.

Kamanda Juma alitaka jamii kuhakikisha wanafukia mashimo yote yaliyoko karibu na nyumba zao ili kuepusha madhara mbalimbali yanayoweza kujitokeza vikiwamo vifo.

"Hiki ni kipindi cha mvua, hivyo tuhakikishe yale madimbwi na mashimo yote tunayafunika kwani yanahatarisha usalama wa watoto," alisema.

Pia aliwataka wazazi na walezi kuwa karibu na watoto wao katika kipindi chote ili kuepusha majanga yanayoweza kuepukika.

HOTUBA YA WAZIRI WA MADINI, MHESHIMIWA DKT. DOTO MASHAKA BITEKO (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

HE. DKT. DOTO MASHAKA BITEKO
WAZIRI WA MADINI.

MHE. DKT. STEVEN LEMOMO KIRUSWA
NAIBU WAZIRI WA MADINI

BW. ADOLF HYASINTH NDUNGURU
KATIBU MKUU WA WIZARA YA MADINI

MSAFIRI LAMECK MBIBO
NAIBU KATIBU MKUU WIZARA YA MADINI

HOTUBA YA WAZIRI WA MADINI, MHESHIMIWA DKT. DOTO MASHAKA BITEKO (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2022/2023

A. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini iliyochambua bajeti ya Wizara ya Madini, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea, kujadili na kupitisha Taarifa ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 pamoja na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida na Maendeleo ya Wizara ya Madini na Taasisi zake kwa Mwaka 2022/2023.

2. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee sana ninamshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema, kwa kunijalia afya njema na kunipa nafasi ya upendeleo ya kusimama kwa mara nyingine tena mbele ya Bunge lako Tukufu nikiwa Waziri wa Madini kuwasilisha Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa Mwaka 2022/2023.

3. Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa naomba nitumie fursa hii kumshukuru Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, kwa kuniamini kuendelea kusimamia Sekta ya Madini. Namhakikishia kuwa nafasi aliyonipa nitaendelea kuitumikia kwa uaminifu na kwa uwezo alionijalia Mwenyezi Mungu ili kufikia matarajio ya Watanzania ya kuona Sekta ya Madini ikiboresha maisha yao na kuongeza mchango wake kwenye Pato la Taifa.

4. Mheshimiwa Spika, chini ya uongozi makini wa Rais wetu tumeshuhudia uthubutu, ujasiri, uchapakazi na ubunifu wake mkubwa ambao umekuwa chachu ya mafanikio makubwa ya kijamii na kiuchumi kupitia utekelezaji wa miradi mbalimbali kama ujenzi wa vituo vya afya na madarasa, uendelezaji wa miradi mikubwa ya kimkakati ikiwemo ujenzi wa reli mpya ya standard gauge na mradi wa bwawa la kuzalisha umeme la Julius Nyerere (JNHP).

5. Mheshimiwa Spika, ninamshukuru tena Mheshimiwa Rais, kwa hatua madhubuti anazoendelea kuchukua katika kuzilinda rasilimali madini na kuvutia uwekezaji katika shughuli za uchimbaji madini ambapo baada ya kipindi kifupi, Serikali imetoa leseni mbili (2) kwa kampuni za uchimbaji mkubwa na kuingia makubaliano na kampuni nne (4) kwa lengo la kuongeza ushiriki wake katika shughuli za madini. Kupitia utendaji wake uliotukuka katika kipindi kifupi ambacho yuko madarakani, Watanzania wanaimani kubwa kuwa Rais wetu mpendwa ataendelea kufanya mengi mema na mazuri kwa taifa letu.

6. Mheshimiwa Spika, ninamshukuru kwa dhati Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, kwa miongozo yake mbalimbali yenye lengo la kuhakikisha kuwa rasilimali madini zinawanufaisha Watanzania na Taifa kwa ujumla. Vilevile, napenda kumshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake makini na maelekezo anayoyatoa ili kufanikisha utendaji kazi Serikalini, ikiwemo Wizara ya Madini. Viongozi hawa wamekuwa tayari kutusikiliza na kutupa miongozo na maelekezo mbalimbali na hivyo busara zao zimekuwa ni msaada mkubwa katika kufanya maamuzi.

7. Mheshimiwa Spika, naomba nichukue fursa hii kukupongeza wewe binafsi kwa kuaminiwa na kuchaguliwa kwa kishindo kuliongoza Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Pia, ninatumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Mussa Azan Zungu (Mb.) kwa kuchaguliwa kwa kishindo kuwa Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ushindi huo unaashiria imani kubwa tuliyonayo waheshimiwa wabunge kwenu. Ni imani yetu kuwa mtaendelea kuliongoza Bunge kwa umahiri na busara katika kufanya maamuzi kwa maslahi mapana ya Taifa letu.

8. Mheshimiwa Spika, naomba niwapongeze Mheshimiwa Dunstan Luka Kitandula (Mb.), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini, Mheshimiwa Seif Khamis Gulamali (Mb.), Makamu Mwenyekiti wa Kamati pamoja na wajumbe wa Kamati hiyo kwa kazi nzuri wanayoifanya ya kutoa ushauri na maelekezo mbalimbali ambayo yanasaidia kuongeza ufanisi wa utendaji kazi wa Wizara. Naahidi kuendelea kuwapa ushirikiano wa dhati katika kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inaendelea kuwanufaisha watanzania.

9. Mheshimiwa Spika, ninapenda kutoa shukrani na pongezi kwa Bunge lako Tukufu kwa kazi nzuri ambazo limekuwa likifanya katika kuisimamia na kuishauri Serikali, ikiwemo Wizara ya Madini. Kupitia kwako, naliomba Bunge liendelee kutupatia ushirikiano ili kuiendeleza Sekta hii muhimu katika kujenga uchumi imara na maendeleo endelevu ya Taifa letu. Aidha, napenda kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri wote kwa kuaminiwa na kuteuliwa kuongoza Wizara mbalimbali. Kadhalika, niwashukuru Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri wote kwa ushirikiano wanaonipatia katika kutekeleza majukumu ya kusimamia Sekta ya Madini.

10. Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa, nitumie fursa hii kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Bukombe kwa kuendelea kunivumilia na kunipa ushirikiano mkubwa katika kutekeleza majukumu yangu kama Mbunge wao. Najua kuna wakati wananikosa jimboni kama Mbunge wao kutokana na majukumu ya kitaifa kama Waziri wa Madini, lakini kwa wema wao wanaendelea kunivumilia na kunipa ushirikiano mkubwa. Nawaahidi kuendelea kuwa mtumishi wao mwaminifu katika kutekeleza shughuli za maendeleo ya Jimbo letu kwa ufanisi.

11. Mheshimiwa Spika, napenda niwapongeze Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.), Naibu Waziri, Bw. Adolf Hyasinth Ndunguru, Katibu Mkuu, Bw. Msafiri Lameck Mbibo, Naibu Katibu Mkuu na Dkt. Abdulrahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini, kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuisimamia Sekta ya Madini katika nyadhifa zao. Aidha, nawashukuru viongozi wenzangu, Wenyeviti wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini pamoja na wafanyakazi wote kwa ushirikiano na utendaji kazi mzuri katika kutekeleza majukumu ya Wizara.

12. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kumshukuru mke wangu kipenzi Benadetha Clement Mathayo kwa maombi na upendo wake wa dhati kwangu na watoto wetu. Amekuwa mvumilivu kipindi chote ninapokuwa natekeleza majukumu ya ubunge na uwaziri na kukubali kubeba baadhi ya majukumu yangu ya kifamilia. Aidha, nawashukuru watoto wangu pamoja na familia yangu kwa ujumla kwa upendo, uvumilivu, ushirikiano na maombi yao wakati wote ninapotekeleza majukumu yangu. Namuomba Mwenyezi Mungu aendelee kuwabariki na kuwalinda.

13. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa niungane na wenzangu kutoa pole kwa wananchi wa ya Ushetu, Ngorongoro na Konde kwa kuondokewa na waliokuwa Wabunge wao Waheshimiwa Elias John Kwandikwa, William Ole Nasha na Khatib Said Haji mtawalia. Aidha, nitoe pole kwako kufuatia kifo cha Mheshimiwa Irene Alex Ndyamkama, Mbunge wa Viti Maalum Mkoa wa Rukwa (CCM) kilichotokea tarehe 24 Aprili, 2022. Vilevile, natoa pole za dhati kwa wananchi kwa ujumla wao ambao walipoteza ndugu na mali zao kutokana na ajali, maafa na maradhi yaliyotokea sehemu mbalimbali hapa nchini. Mwenyezi Mungu azilaze roho za marehemu wote mahali pema peponi. Amina.

14. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa shukrani na pole naomba sasa nijielekeze katika maeneo mahsusi ya hotuba hii ambayo ni: Mwenendo wa biashara ya madini duniani; Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022; na Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2022/2023.

B. MWENENDO WA BIASHARA YA MADINI DUNIANI

15. Mheshimiwa Spika, uchumi wa madini nchini kwa kiasi kikubwa unatokana na madini ya dhahabu, ambayo huchangia takriban asilimia 80 ya mapato yatokanayo na rasilimali madini. Wachambuzi wa masuala ya uchumi duniani walitarajia bei ya dhahabu kuendelea kuwa tulivu kwa mwaka 2022. Hata hivyo, bei ya madini ya dhahabu kwa wakia imepanda kutoka wastani wa dola za Marekani 1,412.98 Julai 2019 hadi kufikia 1,947.83 Machi, 2022 (Kielelezo Na. 1). Kuongezeka kwa bei ya dhahabu kunatokana na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na uwepo wa UVIKO-19.

16. Mheshimiwa Spika, changamoto ya vita kati ya Urusi na Ukraine inaweza kusababisha mahitaji makubwa ya madini ya dhahabu. Hii ni kwa sababu watu na taasisi duniani hupendelea kuhifadhi thamani ya fedha zao katika madini ya dhahabu kwa kuwa ni amana iliyo salama zaidi hasa wakati wa mitikisiko ya kiuchumi. Kwa upande mwingine, ukuaji wa teknolojia umesababisha ongezeko la mahitaji ya madini ya palladium, nickel, aluminium, cobalt na madini ya kinywe (graphite). Hivyo, bei ya madini hayo inatarajiwa kupanda na kuongeza fursa za uwekezaji.

17. Mheshimiwa Spika, mwaka 2021 bei ya madini ya almasi katika soko la dunia iliongezeka na kufikia wastani wa dola za Marekani 241 kwa karati ikilinganishwa na wastani wa dola za Marekani 150 kwa karati mwaka 2020. Hadi Februari 2022, bei ya almasi iliendelea kuongezeka na kufikia wastani wa dola za Marekani 369 kwa karati. Ongezeko hilo limetokana na kupungua kwa mlipuko wa UVIKO-19 na uhitaji mkubwa wa bidhaa za usonara zinazotumia almasi (diamond jewellery) uliojitokeza katika kipindi cha sikukuu za krismasi na mwaka mpya. Hata hivyo, kuna viashiria vya bei ya madini ya almasi kwa mwaka 2022 kubadilika kwa kupanda au kushuka kutokana na nchi ya Urusi ambayo ni mzalishaji mkubwa wa almasi duniani kuwa katika vita na Ukraine.

18. Mheshimiwa Spika, ili kunufaika na ongezeko la bei za madini, Wizara inakusudia kuchukua hatua mbalimbali, ikiwemo kuweka mazingira rafiki kwa wawekezaji na kuangalia uwezekano wa kupunguzwa kwa baadhi ya kodi na tozo kwa wachimbaji ili kuwaongezea wigo wa faida na kuchochea uzalishaji zaidi. Aidha, Wizara inaendelea kuhimiza uwekezaji katika madini ya kimkakati ikiwemo palladium, nickel, aluminium, cobalt na kinywe (graphite) ili kunufaika na ongezeko la mahitaji ya madini hayo duniani. Vilevile, Wizara inaendelea kuhimiza uongezaji thamani madini nchini ikiwa ni pamoja na uzalishaji wa bidhaa zinazotokana na madini.

C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WAFEDHA 2021/2022

I. Mapato

19. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2021/2022, Wizara ya Madini ilipangiwa kukusanya jumla ya shilingi bilioni 696.4 kutoka katika vyanzo mbalimbali. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 650.0, sawa na asilimia 93.3 zilipangwa kukusanywa na kuwasilishwa Hazina na shilingi bilioni 46.4, sawa na asilimia 6.67 zilipangwa kukusanywa na kutumiwa na taasisi zilizo chini ya Wizara. 20. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Machi, 2022, Wizara ya Madini imekusanya jumla ya shilingi bilioni 484.6, sawa na asilimia 70 ya lengo la mwaka. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 461.6 zilipelekwa Hazina na shilingi bilioni 23.0 zimekusanywa na taasisi zilizo chini ya Wizara kwa ajili ya matumizi ya taasisi husika.

II. Matumizi

21. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2021/2022 Wizara ilitengewa bajeti ya shilingi bilioni 66.8 kwa ajili ya matumizi ya Wizara na taasisi zake. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni 15.0 zilitengwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo na shilingi bilioni 51.8 kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha za matumizi ya kawaida, shilingi bilioni18.5 ni kwa ajili ya mishahara ya watumishi na shilingi bilioni 33.3 , kwa ajili ya matumizi mengineyo.

22. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Machi, 2022, Wizara imepokea jumla ya shilingi bilioni 39.0 kutoka Wizara ya Fedha na Mipango. Kati ya fedha hizo, shilingi bilioni1.5 ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo na shilingi bilioni 37.5 kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha za matumizi ya kawaida zilizopokelewa, shilingi bilioni 13.7zimetumika kulipa mishahara ya watumishi na shilingi bilioni 23.8 ni matumizi mengineyo.

III. Utekelezaji wa Vipaumbele vya Wizara vya Mwaka wa Fedha 2021/2022

23. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2021/2022, Wizara ilipanga kutekeleza vipaumbele vifuatavyo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuwaendeleza wachimbaji wadogo na kuwawezesha wananchi kushiriki katika uchumi wa madini; kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; kuhamasisha biashara na uwekezaji katika Sekta ya Madini; kusimamia mfumo wa ukaguzi wa shughuli za migodi; kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ili ziweze kutekeleza majukumu kwa ufanisi; na kuendeleza rasilimaliwatu na kuboresha mazingira ya kufanyia kazi.

24. Mheshimiwa Spika, katika kuongeza maduhuli ya Serikali na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa, Wizara imeimarisha usimamizi na ukaguzi kwenye maeneo ya uchimbaji, mipaka ya nchi pamoja na kuanzisha na kuimarisha masoko na vituo vya uuzaji wa madini. Tangu kuanzishwa kwake hadi kufikia Machi, 2022 jumla ya masoko 42 na vituo vya ununuzi wa madini 75 vimeanzishwa. Uanzishaji na uimarishaji huo umechangia kwa kiasi kikubwa kwenye ukusanyaji wa maduhuli.

25. Mheshimiwa Spika, hatua nyingine za kuimarisha ukusanyaji maduhuli zilizochukuliwa ni pamoja na kuimarisha udhibiti wa biashara haramu na utoroshaji wa madini. Kazi hii hufanywa kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wakiwemo Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Ofisi ya Usalama wa Taifa, Jeshi la Polisi, Idara ya Uhamiaji, Kamati za Ulinzi na Usalama za Mikoa na Wilaya pamoja na raia wema. Katika kipindi cha Julai 2021 hadi Machi, 2022, madini ya aina mbalimbali yakiwemo dhahabu, vito, mchanga na madini ya viwandani yenye jumla ya thamani ya shilingi milioni 501.2 yalikamat-

wa katika matukio ya utoroshaji na biashara haramu ya madini katika mikoa ya Mbeya, Morogoro, Manyara, Dodoma, Lindi, Geita, Kilimanjaro, Dar es Salaam na Mwanza.

26. Mheshimiwa Spika, kutokana na juhudi hizo kumekuwa na ongezeko la ukusanyaji wa maduhuli ambapo katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 shilingi bilioni 461.6 zimekusanywa na kuwasilishwa Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali ikilinganishwa na shilingi bilioni 445.2 zillizokusanywa katika kipindi kama hicho mwaka 2020/2021, sawa na ongezeko la asilimia 4.

2**7. Mheshimiwa Spika,** mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa umeendelea kuimarika. Katika kipindi cha Januari hadi Septemba, 2021 mchango wa sekta uliongezeka hadi kufikia wastani wa asilimia 7.3 kutoka wastani wa asilimia 6.5 katika kipindi kama hicho mwaka 2020. Aidha, katika robo mwaka ya Julai hadi Septemba 2021 mchango wa sekta uliongezeka hadi kufikia asilimia 7.9 ikilinganishwa na mchango wa asilimia 7.3 kwa kipindi kama hicho mwaka 2020. Mwenendo huu wa mchango unatoa mwelekeo chanya kuwa Sekta ya Madini itaweza kuchangia hadi asilimia 10 kwenye Pato la Taifa ifikapo mwaka 2025 kama ilivyotarajiwa kwenye Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025 na Mpango wa Taifa wa Maendeleo 2021/22-2025/26.

28. Mheshimiwa Spika, mchango wa Sekta ya Madini katika kuliingizia Taifa fedha za kigeni umekuwa ukiimarika. Mwaka 2021, sekta hii ilichangia asilimia 45.9 ya thamani ya bidhaa zote zilizouzwa nje ya nchi na kuliingizia Taifa dola za Marekani milioni 3,103.20. Kwa kipindi cha takribani miaka mitano (5) iliyopita Sekta ya Madini imeendelea kuongoza katika kuliingizia taifa fedha za kigeni.

29. Mheshimiwa Spika, pamoja na mapato yaliyotokana na maduhuli na fedha za kigeni kutokana na mauzo ya madini nje ya nchi, Sekta ya Madini pia iliiwezesha Serikali kukusanya shilingi trilioni 1.58 kutoka vyanzo mbalimbali vya kodi mwaka 2021 ikilinganishwa na shilingi trilioni 1.34 mwaka 2020. Ongezeko hilo ni sawa na asilimia 17.9.

30. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhamasisha wawekezaji kuwekeza katika Sekta ya Madini ili kuongeza mchango wa sekta katika Pato la Taifa. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, Wizara kupitia Tume ya Madini imetoa leseni mbili (2) za uchimbaji mkubwa wa madini ya dhahabu kwa kampuni ya Sotta Mining Corporation Limited inayomilikiwa na Nyanzaga Mining Company Limited na Serikali na leseni ya madini ya nikeli kwa kampuni ya Tembo Nickel Corporation Limited zisizoshuka thamani (non-dilutable) katika kila kampuni.

31. Mheshimiwa Spika, Serikali imekamilisha mazungumzo na kampuni ya uchimbaji wa madini ya almasi ya Williamson Diamond Limited ambapo hisa za Serikali zimeongezeka kutoka asilimia 25 hadi asilimia 37. Aidha, Serikali imesaini mikataba na kampuni za uchimbaji wa madini ya graphite kwa kampuni ya Mahenge Resources Limited (Black Rock Mining Ltd) na madini ya heavy mineral sands Kampuni ya Jacana Resources Limited (Strandline Resources Ltd) na kuunda Kampuni za ubia za Faru Graphite Corporation na Nyati Mineral Sands Ltd mtawalia. Serikali ni mbia katika kila kampuni kwa kumiliki hisa asilimia 16 zisizoshuka thamani.

32. Mheshimiwa Spika, thamani ya uwekezaji katika miradi hii unatarajiwa kuwa na thamani ya kiasi cha takriban dola za Marekani milioni 1,672.57. Aidha, uwekezaji huu ni mkubwa kuwahi kutokea katika kipindi cha takriban miongo miwili iliyopita. Vilevile, uwekezaji huu utaongeza ajira na manufaa yatokanayo na uwajibikaji wa kampuni za madini kwa jamii (CSR) na ushiriki wa watanzania katika uuzaji wa bidhaa na utoaji huduma katika shughuli za madini (Local Content).

33. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo na kuwawezesha wananchi kushiriki katika uchumi wa madini, Wizara imeendelea kuzihamasisha taasisi za fedha na benki nchini zikiwemo NMB, NBC, CRDB na KCB kutoa mikopo. Hadi sasa baadhi ya benki hizo zimeridhia na kuanza kutoa mikopo ambapo jumla ya shilingi bilioni 36 zimekopeshwa kwa wachimbaji wadogo. Aidha, Wizara inaendelea na jitihada za kuzihamasisha taasisi hizo pia kuona uwezekano wa kuwakopesha vifaa wachimbaji hao.

34. Mheshimiwa Spika, hatua nyingine za uendelezaji wachimbaji wadogo zilizochukuliwa ni pamoja na: kuwapa elimu na kuwagawia nakala zipatazo 1,000 za Mwongozo wa Wachimbaji Wadogo; kutoa mafunzo na huduma mbalimbali kwa wachimbaji wadogo wapatao 1,144 waliotembelea vituo vya mfano vya Katente, Lwamgasa na Itumbi; na vikundi vitano (5) vya wachimbaji wadogo kutoka Singida, Kilindi na Morogoro vimewezeshwa kujua jiolojia ya maeneo wanayomiliki. Aidha, Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) limekamilisha ujenzi wa miundombinu ya kuhifadhia vilipuzi na kemikali katika kituo cha Lwamgasa.

35. Mheshimiwa Spika, STAMICO na Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST) walitoa mafunzo mbalimbali kwa wachimbaji wadogo wapatao 945, wakiwemo wenye usikivu hafifu. Mafunzo hayo yalihusisha, uchimbaji salama, biashara ya madini na namna bora ya uchukuaji sampuli na yaliendeshwa katika maeneo ya Nh'oli (Dodoma), Mirerani, Chunya, Simiyu, Geita na Mwanza. Aidha, GST ilifanya utafiti maalumu wa jiolojia, jiofizikia na jiokemia katika maeneo ya wachimbaji wadogo wilayani Biharamulo ambapo matokeo yalibaini uwepo wa madini ya kaolini na dhahabu.

36. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea kusimamia na kuimarisha vituo vya mfano na kutoa huduma mbalimbali kwa wachimbaji wadogo. Kuanzia Julai, 2021 hadi Machi, 2022 jumla ya tani 4,235.80 za mbale za dhahabu zimechenjuliwa katika vituo vya Lwamgasa, Katente na Itumbi, ambapo jumla ya wakia 3,692.77 za dhahabu zilizalishwa zikiwa na thamani ya shilingi 12,321,425,618.65 na kulipa serikalini tozo za shilingi 969,607,414.32.

37. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa shughuli za uchimbaji mdogo zinaendelea kufanyika kwa ufanisi, Serikali imeendelea kuwarasimisha wachimbaji wadogo. Hadi kufikia Machi 2022, Wizara kupitia Tume ya Madini imetoa leseni 5,937 za uchimbaji mdogo wa madini, sawa na asilimia 72.65 ya leseni zote zilitolewa ikilinganishwa na leseni 3,540 zilizotolewa katika kipindi kama hicho mwaka 2021. Aidha, kufuatia kurasimishwa na kutambuliwa kwa wachimbaji wadogo, mchango wao umeendelea kuongezeka kutoka asilimia 4 kabla ya marekebisho ya Sheria ya Madini, Sura 123 hadi asilimia 30 kwa sasa.

38. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha na kuhakikisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini zinaimarika, Serikali imeendelea kukiimarisha Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC) kwa kuongeza fedha katika Mwaka wa fedha 2022/23 kwa ajili ya kuboresha miundombinu na kununua vifaa vya kujifunzia. Kituo hicho kinatoa mafunzo ya uongezaji thamani madini ikiwemo utambuzi, ukataji, uchongaji, ung'arishaji madini ya vito na utengenezaji wa bidhaa za usonara katika ngazi ya Astashada na Stashahada. Lengo la Serikali ni kuhakikisha kuwa vijana wengi wanapata ujuzi katika nyanja hizo na kuwaongezea fursa za kupata ajira au kujiajiri.

39. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia STAMICO imejenga na kusimika miundombinu na mtambo wa kuzalisha makaa ya mawe kwa matumizi ya nyumbani (coal briquettes) katika eneo la TIRDO - Dar es Salaam. Uzalishaji wa majaribio ulifanyika kwa ufanisi. Aidha, Shirika limeagiza mitambo miwili (2) yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 za coal briquettes kwa saa ili kuongeza uzalishaji. Mradi huo utawanufaisha watanzania kwa kutoa ajira zaidi ya 200 na kupunguza ukataji miti kwa ajili ya mkaa hivyo kuchangia kutunza mazingira. Picha Na. 3 inaonesha makaa ya mawe kwa ajili ya matumizi ya nyumbani (Rafiki Briquettes).

40. Mheshimiwa Spika, viwanda mbalimbali nchini vimeendelea kutumia madini ya viwandani kama malighafi kwa ajili ya kuzalisha bidhaa mbalimbali. Kuanzia julai 2021 hadi Machi 2022 kiasi cha madini ya viwandani kilichozalishwa na kutumiwa na viwanda vya ndani kilikuwa tani milioni 7.6. Uzalishaji na utumiaji wa madini hayo ni muhimu katika kukuza na kuendeleza viwanda vya ndani.

41. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa na kushiriki maonesho, makongamano na mikutano katika majukwaa mbalimbali. Tarehe 21 hadi 23 Februari 2022, Wizara iliandaa na kushiriki Mkutano wa Nne wa Kimataifa wa Uwekezaji katika Sekta ya Madini uliofanyika Dar es Salaam; Septemba, 2021 Wizara ilishiriki katika Maonesho ya Teknolojia ya Madini yaliyofanyika mkoani Geita; maonesho kuelekea sherehe za miaka 60 ya Uhuru yaliyofanyika Zanzibar tarehe 03 hadi 09 Desemba, 2021; maonesho ya 45 ya Kimataifa ya biashara ya Sabasaba, 2021; na tarehe 31 Agosti, hadi 2 Septemba, 2021 Wizara ilishiriki warsha kuhusu rasilimali madini katika Nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu (ICGLR

42. Mheshimiwa Spika, pia Wizara ilishiriki katika jukwaa la uwekezaji kati ya Tanzania na Uingereza lililofanyika Dar es Salaam Novemba, 2021; maonesho ya Dunia ya Expo 2020 yaliyofanyika Dubai Novemba, 2021; jukwaa la biashara na uwekezaji kati ya Tanzania na Italia lililofanyika Roma nchini Italia Desemba, 2021; na kongamano la madini ya teknolojia nchini Saudi Arabia lililofanyika tarehe 12 hadi 13 Januari, 2022. Ushiriki huo umekuwa na mafanikio ikiwa ni pamoja na kusainiwa kwa mkataba wa ushirikiano katika utafiti na uendelezaji wa leseni za madini kati ya STAMICO na Kampuni ya ACME Consultancy Engineers Pte. Ltd wenye thamani ya takriban dola za Marekani milioni 300.

43. Mheshimiwa Spika, biashara ya madini nchini imeendelea kuimarika ambapo katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi 2022 jumla ya kilogramu 39,682.94 za dhahabu, kilogramu 7,102.96 za fedha, karati 155,117.10 za almasi, kilogramu 15,377.44 za Tanzanite ghafi, kilogramu 130,582.28 za Tanzanite za ubora wa chini (beads), karati81,305.42 za tanzanite iliyokatwa na kusanifiwa, tani 19,355.13 za madini ya shaba na tani 322.49 za madini ya bati zilizalishwa.

44. Mheshimiwa Spika, vilevile, kilogramu 6,835,746.73 na karati 12,863.29 za madini mengine ya vito ghafi na vito vilivyokatwa na kusanifiwa mtawalia, tani 18,462,591.96 za madini ya ujenzi, tani 956,688.08 za makaa ya mawe, tani 7,843,634.41 za madini mengine ya viwandani, na tani 51,132.33 za madini mengine ya metali zilizalishwa na kuuzwa. Katika kipindi hicho shilingi 429,191,348,141.87 zilikusanywa kama malipo ya mrabaha na ada ya ukaguzi kutoka kwenye madini hayo yenye thamani ya shilingi 6,439,691,493,817.11. makusanyo hao ni ongezeko la asilimia 2.5 ikilinganishwa na shilingi 418,727,438,816.59 zilizokusanywa katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2020/2021.

45. Mheshimiwa Spika, shughuli za uchimbaji na uchenjuaji wa madini huambatana na athari mbalimbali za afya na mazingira. Ili kuhakikisha shughuli za madini zinakuwa na tija na athari zake zinadhibitiwa, kaguzi mbalimbali hufanyika kwa ajili ya kuhakikisha usalama wa watu na mazingira katika maeneo yenye shughuli za madini. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, ukaguzi umefanyika katika migodi mikubwa ya Geita Gold Mine (GGM), Williamson Diamond Limited (WDL) na North Mara (NMGM).

46. Mheshimiwa Spika, pia ukaguzi ulifanyika katika migodi ya kati sita (6) ambayo ni: migodi ya dhahabu ya Shanta (Singida Gold Project); PU BO Mining Ltd; Sunshine (Singida), ZEM (T) Co. Ltd; Cata Mining Co. Ltd (Mara) na Busolwa Mining Ltd (Geita). Aidha, leseni 5,246 za uchimbaji mdogo zilikaguliwa katika mikoa mbalimbali ya kimadini nchini.

47. Mheshimiwa Spika, kutokana na kaguzi zilizofanyika, migodi mingi imeonekana kuwa inazingatia taratibu za uendeshaji migodi kwa mujibu wa sheria. Hata hivyo, katika baadhi ya migodi, kaguzi zilibainisha kuwepo kwa hali ya kutozingatiwa kwa taratibu za uendeshaji wa migodi. Hali hiyo ni pamoja na: uwepo wa makazi na shughuli za uchimbaji mdogo karibu na migodi, kutozingatiwa kwa utaratibu wa utunzaji wa mazingira, kutokuwepo kwa wataalamu na wasimamizi wa masuala ya usalama wa wafanyakazi na mazingira migodini, ukosefu wa vifaa vya usalama kwa wafanyakazi na kutokuwepo kwa stoo za kuhifadhia baruti.

48. Mheshimiwa Spika, kutokana na mapungufu yaliyobainika katika baadhi ya migodi, Wizara kupitia Tume ya Madini imechukua hatua kadhaa zenye lengo la kuhakikisha kuwa kasoro zilizobainika zinarekebishwa. Hatua hizo ni pamoja na kutoa maelekezo mahsusi kwa wamiliki wa migodi hiyo kuchukua hatua za kuondoa upungufu uliobainika wakati wa kaguzi.

49. Mheshimiwa Spika, Wizara pia imeandaa mpango wa kutoa mafunzo kwa ajili ya uchimbaji salama, utunzaji wa mazingira, usalama wa wafanyakazi pamoja na usimamizi salama wa baruti kwa wachimbaji wadogo na utekelezaji wake umeanza. Nitoe wito kwa wachimbaji madini wote hapa nchini kufanya shughuli zao kwa kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu zinazosimamia Sekta ya Madini ili kuhakikisha shughuli za uchimbaji zinakuwa endelevu kwa kuzingatia afya, usalama wa watu na mazingira katika maeneo ya migodi.

50. Mheshimiwa Spika, katika kuzijengea uwezo taasisi zake, Wizara imewezesha ununuzi wa vitendea kazi kwa ajili ya maabara pamoja na kuanza ujenzi wa jengo la kuhifadhia sampuli za miamba (coreshed) linalojengwa eneo la Kizota – Dodoma kwa ajili ya Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST). Aidha, ili kuimarisha usimamizi, ufuatiliaji na ukusanyaji wa maduhuli, Tume ya Madini iliwezeshwa kupata fedha za kununua magari 40 ambapo hadi sasa magari saba (7) yamekwishapokelewa (Picha Na. 6). Vilevile, STAMICO iliwezeshwa kupata vifaa vya utafutaji na uchimbaji wa madini ambavyo ni excavator, drill rig, crane na survey equipment ili kuimarisha shughuli hizo.

51. Mheshimiwa Spika, watumishi ni rasilimali muhimu zaidi katika taasisi yoyote kwa sababu ndiyo inayowezesha rasilimali nyingine kutumika kwa tija na kuleta mafanikio katika sekta zote za uchumi ikiwemo Sekta ya Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2021/2022, watumishi 400 wa Wizara na taasisi zake wamepandishwa vyeo. Aidha, watumishi 94 wamehudhuria mafunzo ya muda mrefu na Watumishi 55 wamewezeshwa kuhudhuria mafunzo ya muda mfupi katika nyanja mbalimbali nje na ndani ya nchi.

52. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuboresha mazingira ya kazi ikiwa ni pamoja na ujenzi wa majengo matatu (3) ya ofisi. Majengo hayo ni ofisi za Makao Makuu ya Wizara katika Mji wa Serikali - Mtumba, ofisi ya Makao Makuu ya Tume ya Madini – eneo la Kilimani Dodoma na ofisi ya Afisa Madini Mkazi (RMO) - Geita. Aidha, vitendea kazi mbalimbali vimenunuliwa vikiwemo magari na kompyuta kwa ajili ya kuwawezesha watumishi kufanya kazi kwa ufanisi.

IV. Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

53. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha kuanzia Julai, 2021 hadi Machi, 2022, Fedha za Maendeleo kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali zilizopokelewa ni shilingi bilioni 7.4, ambapo shilingi bilioni 1.52ni kutoka kwenye bajeti ya maendeleo ya mwaka wa fedha unaoendelea na shilingi bilioni 5.9 ni kutoka katika Akaunti ya Amana. Miradi iliyotekelezwa ni pamoja na: ukamilishaji wa ujenzi wa vituo vya umahiri vya Songea, Mpanda na Chunya; ujenzi wa ofisi za Makao Makuu ya Wizara awamu ya pili katika Mji wa Serikali – Mtumba; ujenzi wa jengo la Makao Makuu ya Tume ya Madini – eneo la Kilimani Dodoma; kuanza hatua za awali za ujenzi wa jengo la ofisi ya Afisa Madini Mkazi – Geita na ununuzi wa vifaa vya maabara na vitendea kazi kwa ajili ya Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST).

V. Utekelezaji katika Maeneo Mengine

(a) Utekelezaji wa Ushirikishwaji wa Watanzania na Wajibu wa Kampuni kwa Jamii katika Sekta ya Madini

54. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua umuhimu wa wananchi kushiriki katika shughuli za uzalishaji kwa kuzifungamanisha Sekta ya Madini na nyingine ili kuendelea kukuza uchumi wao na wa Taifa kwa ujumla. Ili kulitekeleza hilo, Serikali imeweka Sheria na Kanuni za Mpango wa Ushirikishaji wa Watanzania (Local Content) na wajibu wa kampuni kwa jamii (Corporate Social Responsibility). Kwa mujibu wa Sheria ya Madini Sura 123, kila mgodi unapaswa kuajiri wataalam wa ndani na kutumia bidhaa na huduma kwa kadri zinavyopatikana nchini. Suala hili linasimamiwa kwa kuzitaka kampuni zote zinazojishughulisha na utafutaji, uchimbaji, usafishaji na biashara ya madini kuwasilisha Mipango ya Ushirikishwaji wa Watanzania katika shughuli zao.

55. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Julai 2021 hadi Machi 2022, Wizara kupitia Tume ya Madini ilipokea na kuchambua jumla ya mipango 378 ya ushirikishwaji wa watanzania katika Sekta ya Madini kutoka kwa wamiliki wa leseni za madini na watoa huduma migodini, ambapo mipango 366 kati ya hiyo ilikidhi vigezo na kuidhinishwa. Mipango 12 iliyobaki haikukidhi vigezo na wahusika walielekezwa kuifanyia maboresho kwa mujibu wa Sheria ya Madini Sura 123.

56. Mheshimiwa Spika, kati ya kampuni 378 zilizowasilisha na kuidhinishiwa mipango ya ushirikishwaji wa watanzania, kampuni 10 ni za uchimbaji mkubwa, 14 uchimbaji wa kati, 4 uchimbaji mdogo, 7 za utafutaji wa madini, 3 leseni ya usafishaji na kampuni 340 za watoa huduma migodini.

57. Mheshimiwa Spika, ushiriki wa Watanzania katika shughuli za madini umeendelea kuimarika na kuongezeka. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, idadi ya watanzania walioajiriwa katika kampuni za utafutaji, uchimbaji, usafishaji na watoa huduma imefikia 14,308 ikilinganishwa na 7,151 katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2020/2021. Ongezeko hilo ni sawa na asilimia 100. Aidha, katika kipindi rejewa shilingi trilioni 5.2 zimetumiwa na migodi kulipia bidhaa na huduma mbalimbali zinzozalishwa nchini zilizotolewa katika migodi hiyo ikilinganishwa na shilingi trilioni 2.4 zilizotumika katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2020/2021.

58. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kufuatilia na kusimamia wajibu wa kampuni kwa jamii zinazozunguka migodi (CSR). Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, migodi 13 ilitoa jumla ya shilingi 16,078,138,114.00 kwa ajili ya miradi ya afya, elimu, maji, barabara, na miradi ya kiuchumi katika Halmashauri za Wilaya ya Tarime, Msalala, Nyang'hwale, Kahama, Songwe, Geita na Geita Mji. Miradi hii imeboresha hali za maisha ya wananchi wa maeneo hayo na kuleta maendeleo katika Halmashauri zinazozunguka migodi.

(b) Uboreshaji wa Sheria, Kanuni na Miongozo katika Sekta ya Madini

59. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhakikisha kuwa wawekezaji katika Sekta ya Madini wanafanya kazi zao katika mazingira ya kisheria yenye tija kwa pande zote mbili yaani Serikali na Wawekezaji. Katika kutekeleza hilo, maboresho mbalimbali katika Sheria, na Kanuni zinazosimamia Sekta ya Madini yamefanyika. Miongoni mwa maboresho hayo ni pamoja na marekebisho katika Kanuni za Madini (Eneo Tengefu la Mirerani), (The Mining (Mirerani Controlled Area) (Amendment) Regulations, 2021).

60. Mheshimiwa Spika, marekebisho hayo yanaelekeza kuwa biashara ya madini ya Tanzanite pamoja na shughuli zote za ukataji, ung'arishaji au shughuli za uongezaji thamani madini kufanyika ndani ya Eneo Tengefu la Mirerani au eneo lolote la Mirerani litakaloidhinishwa kwa maandishi. Kanuni hizo zilizoanza kutumika tarehe 9 Julai, 2021 zilitangazwa katika Tangazo la Serikali Na. 592 la tarehe 9 Julai, 2021.

61. Mheshimiwa Spika, marekebisho mengine yamefanyika katika Kanuni za Madini (Haki Madini) za Mwaka 2018 ambayo yanamwezesha Waziri kuondoa masharti ya kanuni zinazohusu haki madini kwa waombaji wa leseni za Uchimbaji wa Kati (Mining Licence) na Leseni za Uchimbaji Mkubwa (Special Mining Licence) ambao watakuwa na makubaliano maalum na Serikali ambayo kwayo Serikali ni mwanahisa au itakuwa mwanahisa. Marekebisho hayo yamefanyika kupitia Tangazo la Serikali Na. 593 la tarehe 9 Julai, 2021. Lengo la marekebisho hayo ni kuiwezesha Serikali kushiriki kikamilifu kama mbia katika uendeshaji wa shughuli za uchimbaji wa madini.

(c) Kuelimisha Umma Kuhusu Sekta ya Madini

62. Mheshimiwa Spika, katika kutoa elimu kwa umma kuhusu Sekta ya Madini, masuala yanayopewa kipaumbele ni pamoja na: uelewa kuhusu Sera na Sheria; wajibu wa kampuni kwa jamii; ushiriki wa watanzania; matumizi ya teknolojia bora katika uchimbaji na uchenjuaji wa madini; uhifadhi na matumizi bora ya baruti; taratibu za utoaji wa leseni za madini; umuhimu wa masoko ya madini; fursa za uwekezaji; na usalama, afya na utunzaji wa mazingira. Katika kutoa elimu kwa umma njia mbalimbali hutumika ikiwa ni pamoja na mikutano, maonesho, redio, runinga, magazeti, tovuti na mitandao ya kijamii.

(d) Uendelezaji na Uboreshaji wa Eneo Tengefu la Mirerani

63. Mheshimiwa Spika, kufuatia kukamilika kwa ujenzi na usimikaji wa miundombinu ikiwemo taa, kangavuke, kamera za ulinzi na barabara inayozunguka ukuta kwa ndani katika Eneo Tengefu la Mirerani, hivyo udhibiti wa utoroshaji wa madini ya Tanzanite umeimarika. Hatua zilizochukuliwa na Serikali zimeboresha upatikanaji wa tozo stahiki zinazotokana na biashara ya madini hayo. Kabla ya ujenzi na usimikaji wa miundombinu, uzalishaji ulikuwa kilogramu 1,964.75 kwa mwaka 2018/2019 ikilinganishwa na kilogramu 3,198.65 za tanzanite zilizozalishwa kipindi cha kuanzia Julai 2021 hadi Machi 2022.

(e) Kusimamia Shughuli za Baruti na Utekelezaji wa Sheria ya Baruti.

64. Mheshimiwa Spika, baruti ni muhimu katika shughuli za uchimbaji wa madini na hutumika kulipua miamba migumu wakati wa uchimbaji wa madini. Pamoja na umuhimu wake katika shughuli za madini, baruti ina madhara makubwa ikitumika au kuhifadhiwa isivyo salama. Ili kuhakikisha kuwa baruti haileti madhara kwa jamii na mazingira, Serikali imeweka utaratibu wa utoaji wa vibali vya uagizaji, utengenezaji, usafirishaji, utunzaji na utumiaji wa baruti.

65. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 vibali vya baruti vilitolewa kwa kampuni na wafanyabiashara mbalimbali kama ifuatavyo: vibali 225 vya kuingiza baruti nchini; vibali 21 vya kufanya biashara ya baruti; vibali 21 vya kusafirisha baruti kwenda nje ya nchi; na vibali 37 vya kupitisha baruti nchini kwenda nchi nyingine. Aidha, vibali saba (7) vya kutengeneza baruti vimetolewa kwa kampuni tatu ambazo ni Dangote Company Limited (Mtwara), Mbogo Mining and General Supply Limited (Pwani na Mbinga) na Orica (T) Limited (Geita).

66. Mheshimiwa Spika, leseni tatu (3) za viwanda vya kutengeneza baruti zimetolewa kwa kampuni mbili (2) ambazo ni Mbogo Mining and General Supply Limited (Leseni ya kutengeneza detonator explosives Wilaya ya Magu - Mwanza) na kampuni ya Solar Nitrochemicals Limited (Leseni ya kutengeneza ANFO na Emulsion na leseni ya kutengeneza detonators explosives Kisarawe – Pwani). Aidha, leseni sita (6) za kutengeneza baruti kwa kutumia magari maalum (Mobile Manufacturing Unit - MMU) zilitolewa kwa kampuni mbili (2) za Solar Nitrochemicals Limited na Nitro explosive (T) Limited. Solar Nitrochemicals Limited imepewa leseni nne (4) na Nitro explosive (T) Limited imepewa leseni mbili (2). Pia, leseni 18 za maghala ya kuhifadhia baruti zimetolewa kwa kampuni na wafanyabiashara wa baruti. Vibali na leseni za baruti vilivyotolewa zimeipatia Serikali jumla ya shilingi 453,053,800.0.

67. Mheshimiwa Spika, kutolewa kwa leseni za viwanda vya kuzalisha baruti nchini ni hatua muhimu kiuchumi kwani viwanda hivyo vitakapoanza uzalishaji vitakuwa na manufaa mbalimbali ikiwa ni pamoja na kutoa ajira, kulipa kodi Serikalini na uhakika wa upatikanaji wa baruti kwa wakati na kwa gharama nafuu.

68. Mheshimiwa Spika, kutokana na madhara yanayoweza kusababishwa na matumizi yasiyokuwa sahihi ya baruti, ukaguzi ulifanyika ili kufuatilia utengenezaji na utunzaji wa baruti katika viwanda vya kutengeneza baruti katika kampuni tatu (3) ambazo ni Mbogo Mining & General Supply Limited mkoani Mwanza, Solar Nitrochemical Limited mkoani Pwani na Nitro Explosive (T) Limited mkoani Lindi ambapo kampuni ya Mbogo Mining & General Supply Limited na Solar Nitrochemicals Limited zilikidhi vigezo na kupewa leseni. Aidha, kampuni ya Nitro Explosive (T) Limited haikupewa leseni kwa kuwa ujenzi wake haukukidhi matakwa ya Sheria ya Baruti.

69. Mheshimiwa Spika, kaguzi nyingine za baruti zilifanyika kwenye ujenzi wa maghala ya kuhifadhia baruti kwa kampuni za Zem Development Co. Limited Mkoa wa Shinyanga na Ilolo Investment Limited Mkoa wa Lindi na leseni za maghala ya kuhifadhia baruti zilitolewa kwa kampuni hizo. Aidha, ukaguzi ulifanyika kwenye eneo la ujenzi wa kiwanda cha kutengeneza baruti cha kampuni ya Tan Nobel Company Limited katika kijiji cha Makombe – Bagamoyo. Kibali kilitolewa kwa kampuni hiyo baada ya kukidhi matakwa ya Sheria ya Baruti na Kanuni zake.

70. Mheshimiwa Spika, kaguzi tatu (3) zilifanyika kwenye maeneo ya ujenzi wa maghala ya kuhifadhia baruti katika vijiji vya Kinzagu na Makombe, Wilaya ya Bagamoyo na kijiji cha Makanga Vigoli, Wilaya ya Ulanga. Kupitia kaguzi hizo vibali vya ujenzi wa maghala ya kuhifadhia baruti vilitolewa kwa wahusika baada ya kujiridhisha kuwa maene yaliyopendekezwa yanafaa kwa mujibu wa Sheria ya Baruti.

(f) Masuala Mtambuka

71. Mheshimiwa Spika, moja ya masuala mtambuka yanayotekelezwa na Wizara ni pamoja na kutoa elimu na huduma kwa waathirika wa UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukizwa (MSY). Wizara imeendelea kutoa huduma kwa watumishi waliojitokeza wanaoishi na Virusi vya UKIMWI kwa kutoa fedha kwa ajili ya lishe bora, dawa na vifaa kinga ili kuimarisha afya zao. Aidha, mafunzo kuhusu udhibiti wa MSY kwa watumishi na upimaji wa hiari umekuwa ukifanyika mara kwa mara.

72. Mheshimiwa Spika, kwa lengo la kuboresha afya za watumishi na kuimarisha ushirikiano mahali pa kazi, Wizara imeshiriki katika mabonanza na michezo mbalimbali iliyofanyika nchini, ikiwemo SHIMIWI. Pia, Wizara imeendelea kuhamasisha watumishi kujua afya zao na kujikinga na magonjwa yanayoambukizwa ukiwemo UVIKO-19.

VI. Utekelezaji wa Shughuli za Taasisi Zilizo Chini ya Wizara

73. Mheshimiwa Spika, Wizara inasimamia taasisi tano (5), ambazo ni Tume ya Madini; Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST); Shirika la Madini la Taifa (STAMICO); Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali za Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI) na Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC).

74. Mheshimiwa Spika, taasisi hizi zimekasimiwa majukumu mbalimbali kama ifuatavyo: Tume ya Madini ina jukumu la kusimamia na kudhibiti shughuli zote zinazohusiana na Sekta ya Madini zikiwemo utafutaji, uchimbaji, uongezaji thamani na biashara ya madini; Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) lina majukumu ya kuwekeza katika miradi ya kimkakati kwa niaba ya Serikali na kuwaendeleza wachimbaji wadogo; GST ina jukumu la kutoa takwimu na taarifa za jiosayansi na majanga asili ya jiolojia ili kuwezesha kufanya maamuzi sahihi katika uwekezaji endelevu; TEITI ina jukumu la kuhakikisha uwazi na uwajibikaji katika uvunaji wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia; na TGC ina jukumu la kutoa mafunzo ya uongezaji thamani madini ikiwa ni pamoja na utambuzi, ukataji, uchongaji, ung'arishaji wa madini ya vito na utengenezaji wa bidhaa za usonara.

Utekelezaji kwa kila taasisi ni kama ifuatavyo: -

(a) Tume ya Madini

75. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2021/2022 pamoja na kutekeleza jukumu la kusimamia uzalishaji wa madini na ukusanyaji wa maduhuli kama ilivyoainishwa hapo awali, Tume ya Madini imetekeleza kazi zifuatazo: -

(i) Utoaji wa Leseni za Madini

76. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, Tume ya Madini imetoa jumla ya leseni 8,172 ikilinganishwa na lesen 6,314 katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedh 2020/2021, sawa na ongezeko la asilimia 17.3. Leseni hizo zinajumuisha leseni mbili (2) za uchimbaji mkubwa, leseni 5 za uchimbaji wa kati, leseni 282 za utafutaji wa madini, leseni 5,937 za uchimbaji mdogo, leseni 49 za uchenjuaji wa madini, leseni mbili (2) za usafishaji wa madini na leseni 1,895 za biashara ya madini.

(ii) Usimamizi wa Masoko ya Madini Nchini

77. Mheshimiwa Spika, tangu kuanzishwa kwa utaratibu wa kuwa na masoko ya madini mwaka 2019, idadi ya masoko na vituo vya ununuzi vilivyoanzishwa hadi kufikia Machi, 2022 ni 42 na 75 mtawalia. Kwa mwaka 2021/2022 yameanzishwa masoko mawili (2) na vituo 17 vya ununuzi wa madini. Masoko na vituo hivi vimeongeza ufanisi na tija kwenye usimamizi wa biashara ya madini na ukusanyaji wa maduhuli hapa nchini. Aidha, utaratibu huo umechangia kupunguza utoroshaji na biashara haramu ya madini. Niendelee kuwasihi wananchi na wadau wote kuuza na kununua madini katika masoko na vituo vinavyotambulika.

78. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 thamani ya biashara ya madini katika masoko ya madini imeongezeka na kufikia takribani shilingi trilioni 1.782. Kutokana na biashara hiyo Serikali imekusanya mrabaha na ada ya ukaguzi ya takribani shilingi bilioni 123.58, ikilinganishwa na shilingi bilioni 109.23 katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2020/2021 sawa na ongezeko la asilimia 13.14.

(iii) Utambuzi na Uthaminishaji wa Madini Yanayosafirishwa Nje ya Nchi

HOTUBA

79. Mheshimiwa Spika, ili Serikali iweze kupata mapato yake stahiki kutokana na madini yanayosafirishwa nje ya nchi, Sheria inaitaka Tume ya Madini kufanya utambuzi na uthaminishaji wa madini pamoja na kutoa vibali vya usafirishaji. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 madini yaliyosafirishwa nje ya nchi yalihusisha dhahabu, almasi, madini ya vito ghafi, vito vilivyokatwa na kusanifiwa, madini ya ujenzi, madini ya bati (tin), madini ya shaba, makaa ya mawe na mengineyo yenye jumla ya thamani ya takribani shilingi trilioni 8.3 na kuipatia Serikali mapato ya shilingi bilioni 597.53.

(iv) Ukaguzi wa Hesabu za Fedha na Kodi

80. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini ina jukumu la kukagua hesabu za fedha za migodi mikubwa na ya kati ili kubaini gharama za uwekezaji na uendeshaji kwa madhumuni ya kukusanya taarifa za kikodi na kuziwasilisha Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na mamlaka nyingine zinazohusika. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 Tume ya Madini ilifanya kaguzi za hesabu za fedha na mapitio ya kodi kwa kampuni nane (8). Kati ya hizo, kaguzi tano (5) zilihusu miradi ya barabara inayotumia madini ujenzi na kaguzi tatu (3) zilihusu migodi ya kati ya uchimbaji wa madini ya dhahabu ambayo ni CATA Mining Company Ltd, Zem Tanzania Company Ltd na MMG Gold Limited zilizopo mkoani Mara.

81. Mheshimiwa Spika, kaguzi hizo zilibaini kutolipwa ipasavyo kwa mrabaha pamoja na ada ya ukaguzi; kujumuishwa kwa gharama zisizostahili katika ukokotoaji wa kodi; na kuwepo kwa baadhi ya watoa huduma ambao hawakutozwa kodi ya zuio. Aidha, ilibainika kuwa kuna utekelezaji hafifu wa matakwa ya Sheria ya Madini kuhusu uwajibikaji wa kampuni kwa jamii na ukiukwaji wa baadhi ya kanuni za ushirikishwaji wa watanzania na hatua stahiki zilichukuliwa.

82. Mheshimiwa Spika, baada ya kukamilika kwa ukaguzi kwa kampuni tano za ujenzi wa barabara, ilibainika uwepo wa malipo pungufu ya maduhuli mbalimbali ya Serikali kiasi cha shilingi 2,214,129,611.72. Kampuni hizo zimekubali kulipa maduhuli hayo ambayo awali hayakulipwa.

(v) Huduma za Maabara

83. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini ina maabara moja iliyopo jijini Dar es Salaam. Maabara hiyo hutumika katika uchunguzi wa ubora, kiasi cha madini na aina za madini yaliyozalishwa na wachimbaji wakubwa, wa kati na wadogo hapa nchini. Hadi Machi 2022, sampuli 1,398 za mikuo ya dhahabu (gold bars) na sampuli 851 za madini ya shaba kutoka katika migodi mikubwa na ya kati zilifanyiwa uchunguzi katika maabara hiyo. Uchunguzi huo ulilenga kupata kiasi halisi na thamani ya madini kwa ajili ya kuhakiki kiasi cha tozo ambacho Serikali inapaswa kulipwa kutokana na thamani halisi ya madini hayo.

84. Mheshimiwa Spika, maabara hii pia inatoa huduma kwa wadau mbalimbali wa madini ambapo katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 imefanya uchunguzi wa sampuli 2,267 na kukusanya ada ya huduma kiasi cha shilingi 195,524,000.

(vi) Uendelezaji na Usimamizi wa Mifumo ya TEHAMA

85. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini imeendelea na ujenzi wa mfumo mpya wa utoaji na usimamizi wa leseni za madini. Hadi Machi, 2022 ujenzi wa mfumo huo umefikia asilimia 52. Ujenzi na uendelezaji wa mfumo huo unafanywa na wataalamu wa ndani ya nchi.

86. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini imeendelea kuimarisha mifumo ya ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na madini ya ujenzi na viwandani kwa kutumia mashine za Point of Sale (PoS). Utaratibu wa kutumia PoS umeonesha matokeo chanya katika ukusanyaji wa maduhuli. Takwimu zinaonesha kuwa, kabla ya matumizi ya PoS wastani wa makusanyo kwa kipindi cha Oktoba 2020 hadi Februari 2021 makusanyo yatokanayo na madini ya ujenzi yalikuwa shilingi 5,852,566,156.38 ikilinganishwa na shilingi 6,489,501,216.12 baada ya matumizi ya PoS kwa kipindi kama hicho Mwaka 2021/2022 ikiwa ni ongezeko la asilimia 9.3. Kutokana na mafanikio hayo, Tume ya Madini inaendelea kuimarisha matumizi ya mashine za PoS katika vyanzo vyote vya ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na madini ya ujenzi na ya viwandani.

(b) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

87. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya utafutaji, uchimbaji, uchenjuaji, usafishaji na uuzaji wa madini pamoja na kutoa huduma mbalimbali katika Sekta ya Madini ikiwemo uchorongaji na utoaji wa ushauri wa kitaalam. Utekelezaji wa majukumu hayo unafanyika kupitia njia tatu (3) ambazo ni: kuanzisha na kuendeleza miradi yake yenyewe ikiwa ni pamoja na kutoa huduma za uchorongaji na ushauri wa kitaalam; kuendeleza na kusimamia kampuni tanzu; na kuendesha kampuni za ubia.

(i) Kuanzisha na Kuendeleza Miradi yake Yenyewe

88. Mheshimiwa Spika, Shirika linatekeleza miradi mitatu (3) kupitia vyanzo vyake vya mapato mbalimbali. Miradi hiyo ni: mradi wa makaa ya mawe wa Kabulo-Kiwira; mradi wa makaa ya kupikia (coal briquettes); na mradi wa kuuza kemikali na vilipuzi.

89. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022, katika mradi wa Kabulo, tani 17,324 za makaa ya mawe zilichimbwa ambapo tani 12,792 zenye thamani ya shilingi 1,063,312,091.0 ziliuzwa na kulipa serikalini shilingi 174,191,290.87 ikiwa ni mrabaha na ada ya ukaguzi. Aidha, shirika limeingia makubaliano ya awali na TANESCO ya kuendeleza mradi wa Kiwira ambapo shirika litakuwa na jukumu la kuchimba makaa ya mawe na TANESCO kuzalisha umeme wa MW 200 na kuusambaza.

90. Mheshimiwa Spika, shirika limeanza kutekeleza Mpango Mkakati wa Uchimbaji wa Makaa ya Mawe kwa wingi (Massive Coal Mining Plan – 1,200,000 tons/year) ambao unalenga kuongeza ubora na uzalishaji ili kumudu ushindani katika soko na kuongeza mauzo. Ili kufikia lengo hilo STAMICO imekamilisha ukarabati wa mgodi wa chini wa Kiwira na inaendelea na matengenezo ya barabara kupitia mto Mwalisi ambayo inaunganisha mgodi wa Kabulo na Kiwira. Ukarabati wa barabara unaendelea na matengenezo ya daraja yamekamilika na linapitika. Barabara hiyo itapunguza gharama ya usafirishaji wa makaa ya mawe kutokana na kupungua kwa umbali kutoka kilometa 38 mpaka kilometa 7.

91. Mheshimiwa Spika, ili kupunguza changamoto ya uharibifu wa mazingira, STAMICO imeanzisha mradi wa makaa ya kupikia (Coal briquettes). Kwa kuanzia shirika limenunua na kusimika mtambo wa majaribio wenye uwezo wa kuzalisha tani 2 kwa saa ambao umejaribiwa na kuonesha mafanikio. Aidha, shirika limeagiza mitambo miwili mingine yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa kwa kila mmoja inayotegemewa kuwasili nchini ifikapo Juni, 2022. Tayari TBS wameshawapatia STAMICO cheti cha ubora wa makaa hayo na hivyo uzalishaji mkubwa unatarajia kuanza.

92. Mheshimiwa Spika, shirika limeanzisha mradi wa kuuza kemikali, baruti na vilipuzi kwa wachimbaji wadogo. Mradi huu unatekelezwa kwenye vituo vya mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi na katika mgodi wa STAMIGOLD. Aidha, shirika linategemea kuanza kuuza kemikali na vilipuzi katika migodi mingine ya kati na mikubwa nchini ili kuongeza wigo wa wateja wake na kusogeza huduma hiyo karibu na wachimbaji. Shirika limeanza hatua za ununuzi wa baruti, vilipuzi na kemikali ili kuwawezesha wachimbaji wadogo kupata zana hizo karibu na maeneo yao ya kazi. Hadi Machi, 2022 shirika limepata mapato ya shilingi 568,983,500 kutokana na mauzo ya kemikali na vilipuzi.

(ii) Huduma za Uchorongaji na Ushauri wa Kitaalam

93. Mheshimiwa Spika, hadi Machi, 2022 STAMICO ina mitambo tisa (9) ya uchorongaji. Aidha, shirika limenunua mitambo mitano (5) ya uchorongaji ambayo inatarajiwa kuwasili nchini kabla ya Juni, 2022 na kufanya shirika kuwa na jumla ya mitambo 14. Ongezeko la mitambo hiyo litawezesha shirika kutekeleza kandarasi za uchorongaji kwa mfumo wa RC na DD kwa ufanisi. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa mafanikio hayo yanatokana na maboresho ya kimuundo pamoja na usimamizi wa shirika yaliyofanywa na Serikali kupitia Wizara ya Madini. Vilevile, kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2021/2022 shirika limepata kandarasi kubwa tatu (3) za uchorongaji zenye thamani ya shilingi bilioni 17.5.

(iii) Kampuni Tanzu ya STAMIGOLD

94. Mheshimiwa Spika, kampuni ya STAMIGOLD inamilikiwa na STAMICO kwa hisa asilimia 99 na Ofisi ya Msajili wa Hazina inamiliki asilimia 1 ya hisa. Katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 mgodi umezalisha wakia 7,106 za dhahabu na wakia 1,059 za madini ya fedha zote kwa pamoja zikiwa na thamani ya shilingi bilioni 29.84. kutokana na mauzo hayo, shilingi bilioni 2.09 zimelipwa Serikalini kama mrabaha, ada ya ukaguzi, tozo mbalimbali na kutoa huduma kwa jamii inayozunguka mgodi.

95. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kuongeza uhai wa mgodi, STAMIGOLD ilifanya utafiti kwenye eneo la mgodi na kubaini uwepo wa akiba ya tani 2,769,919 za mashapo ya dhahabu zenye kiwango cha 1.00g/t ambazo ni sawa na wakia 88,800. Uwepo wa mashapo hayo utaongeza uhai wa mgodi kwa miaka mitano (5) kuanzia Juni, 2021. Aidha, mgodi bado una mashapo dhaniwa (Inferred Resource) ndani ya SML157/2003 yenye wakia 106,854 za dhahabu ambazo utafiti wake bado unaendelea. Inakadiriwa kwamba matokeo ya utafiti huo yataongeza uhai wa mgodi kwa miaka 7 na hivyo kufanya maisha ya mgodi kuongezeka hadi miaka 12.

96. Mheshimiwa Spika, mgodi wa STAMIGOLD umekuwa na changamoto ya gharama kubwa za uzalishaji kutokana na kutumia nishati ya mafuta katika kuzalisha umeme. Ili kuondoa changamoto hiyo, kazi ya kuunganisha mgodi katika gridi ya Taifa kupitia TANESCO imeendelea ambapo umeme umeshafika katika eneo la mgodi na hatua ya kukamilisha kituo kidogo cha kupozea umeme (sub station) ili uanze kutumika inaendelea. Mgodi unatarajiwa kuokoa takribani shilingi milioni 700 kwa mwezi baada ya kuanza kutumia umeme wa TANESCO.

97. Mheshimiwa Spika, mgodi pia umeendelea kulipa deni la wazabuni na watoa huduma ambapo hadi Desemba, 2021 kampuni ya STAMIGOLD ilikuwa inadaiwa shilingi bilioni 21.032. Deni hilo lilianza kulipwa Januari, 2022 kwa mujibu wa makubaliano yaliyofanyika ya kulipa shilingi 572,000,000 kila mwezi ambapo hadi Machi, 2022 malipo ya shilingi 1,716,000,000 yamefanyika. STAMIGOLD itaendelea kulipa deni kulingana na makubaliano.

(iv) Miradi inayotekelezwa kwa Ubia Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu - Mwanza

98. Mheshimiwa Spika, kiwanda cha Mwanza Precious Metal Refinery kina uwezo wa kusafisha dhahabu kwa kiwango cha kimataifa cha 999.9 purity. Kiwanda hiki bado kinafanya kazi kwa kiwango cha chini ikilinganishwa na uwezo wake wa uzalishaji. Ili kukabiliana na changamoto hiyo na kuongeza uzalishaji kiwanda kimetenga dola za Marekani milioni 150 ikiwa ni mtaji wa kununua dhahabu ghafi.

99. Mheshimiwa Spika, kiwanda pia kimeanzisha kampuni ya Aurun Pinnacle Company Ltd (APCL) kwa lengo la kuwasaidia wachimbaji wadogo kuongeza uzalishaji na kukiuzia kiwanda dhahabu ghafi. Vilevile, STAMICO imesaini mkataba wa makubaliano wenye thamani ya dola za Marekani milioni 300 na kampuni ya ACME kwa ajili ya kufanya utafiti. Utafiti huo utahusisha uchorongaji katika leseni mbalimbali ili kuongeza uzalishaji wa dhahabu ghafi kwa ajili ya kiwanda hicho. Kadhalika, ili kuwezesha dhahabu iliyosafishwa kutambulika kimataifa kiwanda kinaendelea na taratibu za kupata ithibati (ISO Accreditation).

Mradi wa Dhahabu wa Buhemba

100. Mheshimiwa Spika, mradi wa Buhemba ni wa ubia kati ya STAMICO inayomiliki hisa asilimia 35 na kampuni ya GOODFIELD International DMCC ya Dubai inayomiliki hisa asilimia 65 kupitia leseni ya uchimbaji madini Na. ML 646/2021. Mgodi uliingia makubaliano ya uchorongaji ya awamu ya kwanza na STAMICO (mita 4,000 kwa njia ya RC na mita 1,200 DD) yenye thamani ya shilingi bilioni 1.25 ili kuongeza kiasi cha mashapo. Aidha, Februari, 2022 shirika lilisaini makubaliano kwa ajili ya awamu ya pili ya uchorongaji wa mita 40,000 (mita 10,000 DD na mita 30,000 RC) katika mgodi wa Buhemba yenye thamani ya shilingi bilioni 11.5.

101. Mheshimiwa Spika, uanzishwaji wa mradi huo utakuwa na manufaa makubwa kwa Taifa kupitia malipo ya mrabaha na tozo mbalimbali ikiwemo ushuru wa huduma kwa Halmashauri ya Wilaya ya Butiama na ajira zaidi ya 300. Mgodi katika mwaka 2022, unatarajia kutoa kiasi cha dola za Marekani 200,000 kwa jamii inayoishi maeneo ya jirani na mgodi.

Mgodi wa Dhahabu wa Buckreef

102. Mheshimiwa Spika, shirika na mbia mwenza TANZAM2000 wanamiliki mradi wa uchimbaji dhahabu wa Buckreef uliopo Mkoa wa Geita chini ya kampuni ya ubia ya Buckreef Gold Company (BGC). Katika ubia huu STAMICO inamiliki hisa asilimia 45 na mbia mwenza hisa asilimia 55. Thamani ya uwekezaji katika mradi huu ni dola za Marekani milioni 19.6. Mgodi wa Buckreef ulikamilisha uzalishaji wa majaribio Novemba, 2021. Kufuatia kukamilika kwa majaribio hayo, mgodi wa Buckreef umeanza uzalishaji mkubwa wa dhahabu kwa kutumia mtambo wenye uwezo wa kuchakata tani 15 za mbale kwa saa.

103. Mheshimiwa Spika, kuanzia Novemba, 2021 hadi Machi, 2022 Buckreef imezalisha kilo 60.98 zenye thamani ya shilingi 7,112,327,740.68 na kulipa mrabaha na tozo nyingine Serikalini zenye jumla ya shilingi 497,862,941.85. Aidha, kwa sasa mtambo mkubwa wenye uwezo wa kuchakata tani 30 za mbale kwa saa umefika nchini na usimikaji wake unaendelea. Usimikaji huo utakapokamilika mgodi utakuwa na uwezo wa kuchakata tani 45 za mbale kwa saa. Vilevile, shirika limeanza kutoa huduma ya uchorongaji wa miamba kwa kandarasi ya uchorongaji yenye thamani ya shilingi bilioni 4.3 ikiwa ni uendelezaji wa uchimbaji mkubwa.

104. Mheshimiwa Spika, mgodi pia, umelipa fidia ya shilingi 5,639,262,063.82 ambayo ni sawa na asilimia 96 ya fidia yote kwa wananchi 960 walio ndani ya eneo la mradi lenye ukubwa wa kilomita za mraba 9.4. Eneo hilo linahusisha vijiji vya Lwamgasa, Mnekezi na Lubanda. Aidha, Januari, 2022 mgodi uliingia makubaliano na Halmashauri ya Geita ya utekelezaji wa mpango wa wajibu wa kampuni kwa jamii zinazozunguka mgodi (CSR) wenye thamani ya shilingi 321,000,000.

(c) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

105. Mheshimiwa Spika, kazi zilizotekelezwa na GST katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 ni kama ifuatavyo:

(i) Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Taifa ya Taarifa za Miamba na Madini

106. Mheshimiwa Spika, GST ilifanya ugani wa jiolojia kwa lengo la kubaini miamba na madini yanayopatikana kwenye QDS 278 na 290 zilizopo kwenye Hifadhi ya Taifa ya Mwalimu Nyerere na Pori la Akiba la Selous kwenye Mikoa ya Lindi (Liwale), Morogoro (Ulanga) na Ruvuma (Tunduru na Namtumbo).

107. Mheshimiwa Spika, Matokeo ya utafiti huu yalibaini uwepo wa madini ya urani, chuma na heavy minerals. Aidha, utafiti katika eneo la QDS 316 ulibaini uwepo wa madini ya dhahabu katika Kijiji cha Lukwika Wilaya ya Nanyumbu na utafiti katika QDS 264 ulibaini uwepo wa madini ya dhahabu kwenye eneo la Lumbanga Wilaya ya Malinyi.

108. Mheshimiwa Spika, GST ilitoa ushauri elekezi (consultancy) wa jiosayansi kwa taasisi za Serikali kuhusu maeneo salama kwa ajili ya ujenzi wa ofisi. Taasisi za Serikali zilizofanyiwa ushauri elekezi ni pamoja na Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu kwenye eneo la mradi wa ujenzi Njedengwa; Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa ya Kulevya kwenye viwanja vya Njedengwa – Dodoma na Tume ya Nguvu za Atomiki kwenye eneo la Kikombo - Dodoma.

109. Mheshimiwa Spika, GST ilikusanya taarifa 260 kutoka kwa wamiliki wa leseni za utafiti na uchimbaji madini ambazo zinaendelea kuchakatwa. Utafiti na uhakiki wa taarifa za uwepo wa madini (Mineral Occurrences) katika mikoa ya Arusha, Manyara, Lindi, Mtwara na Kilimanjaro ulifanyika. Lengo la utafiti huo ni kuandaa ramani za uwepo wa madini katika kila mkoa na kuboresha kanzidata ya madini na Kitabu cha Madini Yapatikanayo Tanzania. Aidha, utafiti wa madini ya viwandani ulikamilika na jumla ya ramani 28 za kuonesha uwepo wa madini mbalimbali ya viwandani zilichorwa. Vilevile, GST ilifanya utafiti na kutoa ushauri elekezi kuhusu madini ya kinywe (graphite) katika Halmashauri ya Wilaya ya Ruangwa.

(ii) Kuboresha Huduma za Maabara

110. Mheshimiwa Spika, GST ina maabara ya kisasa ya madini ambayo imeendelea kuimarika na majibu ya uchunguzi wa sampuli zinazofanywa na maabara hiyo yanatambulika kimataifa. Katika kuimarisha huduma za maabara hiyo GST imeongeza wigo wa ithibati (ISO Accreditation) katika uchunguzi wa sampuli za dhahabu kwa njia ya uyeyushaji kwa kutumia kemikali (Aqua Regia) na uchunguzi wa makaa ya mawe (ash content) kwa njia ya utofauti wa uzito (gravimetric).

111. Mheshimiwa Spika, ithibati hizo zinawezesha majibu ya uchunguzi wa sampuli kupitia njia hizo kutambulika na kuaminika kimataifa. Nitoe rai kwa watafiti na wachimbaji wa madini ya dhahabu na makaa ya mawe kutumia maabara ya GST ili kupata majibu yenye uhakika kwa sampuli zao.

112. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2021 hadi Machi, 2022 maabara ya GST imefanya uchunguzi wa jumla ya sampuli 12,525 za miamba na udongo zilizowasilishwa na wateja mbalimbali sawa na asilimia 83.5 ya lengo la mwaka. Aidha, GST ilitengeneza vyungu (crucibles) 7,930 vya kuyeyushia sampuli za miamba na udongo kwa ajili ya matumizi ya maabara yake. Pia, majaribio ya kupima ubora na uimara wa miamba (geotechnical), petrolojia, jiokemia na uchenjuaji yanaendelea kufanyika kwenye sampuli zinazowasilishwa na wateja mbalimbali.

(iii) Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kuelimisha Wananchi Namna Bora za Kupunguza Athari za Majanga Hayo

113. Mheshimiwa Spika, moja kati ya majukumu ya GST ni kuratibu majanga ya asili ya jiolojia kama vile matetemeko ya ardhi; milipuko ya volkano na maporomoko ya ardhi kwa lengo la kutoa ushauri wa namna bora ya kupunguza madhara yanayoweza kutokana na majanga hayo.

114. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu hilo, GST ilifanya uchunguzi wa mvuke uliokuwa ukitoka ardhini katika Kijiji cha Kale, Wilaya ya Kalambo, Mkoa wa Rukwa. Matokeo ya uchunguzi huo yalibaini kuwa tukio hilo la mvuke kutoka ardhini linatokana na mabadiliko ya jiolojia yanayosababishwa na nguvu za asili hasa kwa kuzingatia kwamba Mkoa wa Rukwa upo katika ukanda wa bonde la ufa. Baada ya uchunguzi huo, GST ilitoa taarifa kwa umma kuwa tukio hilo halikuwa na madhara yoyote.

115. Mheshimiwa Spika, GST ilifanya uchunguzi wa chanzo cha joto kali kutoka chini ya ardhi lililokuwa likisadikiwa kuwa ni dalili za mlipuko wa volkano ambalo lilisababisha tabaka la juu la udongo kuwaka moto katika Kijiji cha Momwe, Wilaya ya Rombo, Mkoa wa Kilimanjaro. Matokeo ya uchunguzi huo yalionesha kwamba tukio hilo halina uhusiano na mlipuko wa volkano bali ni peat fire iliyosababishwa na mabaki ya mimea (biomass) yenye uozo hafifu (partial decomposition) yaliyojikusanya kwa muda mrefu na kutengeneza tabaka la udongo lenye kiwango kikubwa cha oksijeni, na hivyo kuhifadhi joto linaloweza kusababisha moto kuwaka. Baada ya uchunguzi huo, GST ilitoa taarifa kwa umma juu ya tukio hilo na kushauri wananchi waendelee na shughuli zao kwa kuwa tukio hilo halikuwa na uhusiano na mlipuko wa volkano.

116. Mheshimiwa Spika, uchunguzi mwingine ulihusu tukio la kububujika kwa tope lililokuwa likitoka ardhini katika Kijiji cha Mpinga, Wilaya ya Bahi, Mkoa wa Dodoma. Matokeo ya uchunguzi huo yalibainisha kuwa tukio hilo lilikuwa ni mabadiliko ya jiolojia ambalo kitaalamu linajulikana kama liquefaction. Tukio hilo husababishwa na mabadiliko ya jiolojia ambayo husababisha kuwepo kwa msukumo au mgandamizo kwenye tabaka la udongo unaoweza kutokea kutokana na nguvu za asili kama vile matetemeko ya ardhi na kusababisha kuvurugika kwa uwiano uliopo kati ya chembechembe za udongo na maji yaliyopo kwenye nafasi wazi katikati ya udongo na hatimaye kutengenezwa kwa tope ambalo hububujika juu ya ardhi na siyo volkano kama ilivyodhaniwa kabla ya uchunguzi.

(iv) Kuimarisha uwezo wa Taasisi na Kusogeza Huduma kwa Wananchi

117. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha utekelezaji wa majukumu yake, GST imefungua ofisi ndogo katika mkoa wa Geita kwa lengo la kusogeza huduma za taasisi karibu na wadau. Hatua hii ni ya kihistoria kwa kuwa GST haikuwahi kuwa na ofisi nje ya Dodoma tangu kuanzishwa kwake mwaka 1925. Ofisi zitaendelea kufunguliwa katika maeneo mengine kulingana na upatikanaji wa rasilimaliwatu na fedha.

118. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha utekelezaji wa majukumu yake, GST imenunua mashine na vifaa vya maabara ikiwemo mashine kubwa ya kisasa ya kuzalisha vyungu vya kuyeyushia sampuli za dhahabu (crucibles). Mashine hiyo itaiwezesha GST kuwa mzalishaji mkubwa pekee wa vyungu hivyo Afrika Mashariki na Kati. Uzalishaji huo utakapoanza, GST itaongeza mapato yake kwa kuuza vyungu hivyo ndani na nje ya nchi. Picha Na. 14 inaonesha mashine ya kisasa ya utengenezaji wa vyungu hivyo.

119. Mheshimiwa Spika, GST imenunua tanuru kubwa la kisasa la uchunguzi wa sampuli za dhahabu lenye uwezo wa kuchunguza sampuli 50 kwa mkupuo mmoja na hivyo kuhudumia wateja wengi zaidi kwa muda mfupi. Picha Na. 15 ni tanuru lilionunuliwa kwa ajili ya kuyeyushia sampuli. Aidha, GST imenunua mashine mbalimbali za uchunguzi ikiwemo XRD kwa ajili ya uchunguzi wa sampuli za udongo, madini na madawa; na mashine aina ya magnetometer zinazotumika katika tafiti za madini ambazo zitaongeza uwezo wa taasisi kuwahudumia wadau wengi zaidi hasa wachimbaji wadogo wa madini na kutatua changamoto za uchimbaji madini wa kubahatisha. Aidha, GST imenunua magari manne (4) mapya kwa ajili ya kuimarisha kazi za ugani.

120. Mheshimiwa Spika, GST imetoa ushauri elekezi kwa kampuni ya uchimbaji wa kati wa madini ya dhahabu ya MMG iliyopo Mkoa wa Mara. Utafiti huo ulibaini uwepo wa mkondo unaobeba dhahabu. Pia, ushauri elekezi ulitolewa kwa wachimbaji wadogo wa eneo la Pemba Wilaya ya Mvomero. Matokeo ya utafiti huo yalibaini uwepo wa madini ya dhahabu.

(d) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

121. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu lake la msingi la kuhamasisha uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia, TEITI imeendelea kutoa kwa umma taarifa zake kwa kila mwaka. Tarehe 30 Juni, 2021, Kamati ya TEITI ilikamilisha na kuweka wazi kwa umma Ripoti ya 11 ya TEITI kwa Mwaka wa Fedha 2018/2019. Pamoja na mambo mengine ripoti hii iliainisha mapato yaliyopokelewa na Serikali kiasi cha shilingi bilioni 623.2 na malipo ya kampuni kwa Serikali kiasi cha shilingi bilioni 626.1. Mapato hayo ni kutoka kwenye kampuni 41 zilizofanyiwa ulinganishi ambapo kampuni 22 zilikuwa za madini; kampuni 7 za gesi asilia na mafuta; na kampuni 12 ni zilizotoa huduma katika Sekta ya Madini, Mafuta na Gesi Asilia.

122. Mheshimiwa Spika, kati ya shilingi bilioni 623.2 ambazo Serikali ilikiri kupokea, asilimia 42.75 zilipokelewa na Tume ya Madini, asilimia 38.97 na Mamlaka ya Mapato Tanzania na asilimia 15.41 zilipokelewa na Shirika la Maendeleo ya Petroli Tanzania. Kiasi kilichobaki sawa na asilimia 2.88 kilipokelewa na Mamlaka nyingine ambazo ni Mamlaka za Serikali za Mitaa (asilimia 2.26), Msajili wa Hazina (asilimia 0.56) na Wakala wa Misitu (asilimia 0.06).

123. Mheshimiwa Spika, tofauti kati ya malipo na mapato ni shilingi bilioni 2.97pungufu ya kiasi ambacho Serikali ilikiri kupokea kutoka kwa kampuni hizo. Tofauti hiyo ni asilimia 0.48 ikiwa ni chini ya asilimia 1 ya mapato hayo ambayo kwa mujibu wa Sheria ya TEITA, 2015 kiwango cha tofauti hiyo siyo lazima kufanyiwa ukaguzi na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG). Hata hivyo, Kamati ya TEITI ina uwezo wa kisheria wa kufanya uamuzi kuwa ukaguzi wa tofauti hiyo ufanyike.

124. Mheshimiwa Spika, ripoti hiyo pia iliweka wazi taarifa mbalimbali zikiwemo za uzalishaji na usafirishaji wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia; umiliki wa hisa; na taarifa za ushirikishwaji wa watanzania (Local Content). Taarifa hiyo ilibainisha kuwa Sekta ya Madini ilichangia asilimia 67.54, Sekta ya Mafuta na Gesi Asilia asilimia 28.43 na kampuni zilizotoa huduma kwenye Sekta ya Uziduaji asilimia 4.03 ya mapato ya Serikali kwa kampuni 41 zilizofanyiwa ulinganisho. Aidha, taarifa iliainisha thamani ya madini yaliyozalishwa katika Mwaka wa Fedha 2018/2019 kuwa ni shilingi trilioni 4.7. Thamani hiyo ilikuwa ni ongezeko la asilimia 27 ikilinganishwa na shilingi trilioni 3.7 za Mwaka wa Fedha 2017/2018. Sehemu kubwa ya uzalishaji huo ilitokana na madini ya dhahabu ambayo yalikuwa ni asilimia 71.9 ya thamani ya madini yote yaliyozalishwa.

125. Mheshimiwa Spika, TEITI imebuni na kuanzisha njia mbadala ya kuhakikisha takwimu na taarifa zinawafikia wadau kiurahisi kupitia mfumo wa kieletroniki. Takwimu hizo huwekwa kupitia kwenye dashboard iliyopo katika tovuti ya TEITI kwa kutumia vielelezo mbalimbali ikiwemo chati na grafu. Hadi Julai, 2021, takwimu na taarifa zilizopo katika Ripoti ya 11 ya TEITI zimeingizwa katika mfumo huo ambao unapatikana kupitia https://www.teiti.go.tz/dashboard/.

126. Mheshimiwa Spika, TEITI imeendelea kuhamasisha na kuelimisha umma kuhusu matumizi ya takwimu zinazopatikana katika ripoti zake kwa njia mbalimbali ikiwemo maonesho, makongamano, warsha, mafunzo, semina, vyombo vya habari na mitandao ya kijamii. Uelimishaji huo umejenga uwezo wa taasisi na wananchi kwa ujumla kuhoji na kuhamasisha mijadala kuhusu manufaa ya uchimbaji wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia.

(e) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

127. Mheshimiwa Spika, TGC hutoa mafunzo ya utambuzi, usanifu, ukataji na ung'arishaji wa madini ya vito. Mafunzo hayo ni ya muda mrefu katika fani za teknolojia ya madini na usonara (gem and jewellery technology) kwa ngazi ya Astashahada na Stashahada; na mafunzo ya muda mfupi katika fani za gemology, gem identification, synthetic and treated gem identification, coloured gem grading and pricing, diamond grading and pricing, lapidary, gem and rock carving and jewellery design and manufacturing.

128. Mheshimiwa Spika, TGC hutoa huduma za usanifu madini ya vito na miamba, huduma za maabara kwa madini ya vito na bidhaa za usonara na kutoa vyeti vya uthibitisho (Certificate of Authenticity). Aidha, TGC hutengeneza bidhaa za mapambo na urembo. Pia, TGC hutoa ushauri elekezi kwenye tafiti za uongezaji thamani madini na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini na matumizi ya bidhaa zinazotokana na madini ya vito.

129. Mheshimiwa Spika, kuanzia Julai, 2021 hadi Machi, 2022, TGC imedahili wanafunzi 95 kwa mafunzo ya muda mrefu katika ngazi ya stashahada (NTA Level 4, NTA Level 5 na NTA Level 6) katika fani ya teknolojia ya madini na usonara. Aidha, wanafunzi 43 walidahiliwa kujiunga na mafunzo ya muda mfupi (miezi sita na mitatu) katika ngazi ya astashahada kwa fani za utambuzi wa madini, ukataji na usanifu madini ya vito.

130. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha wanafunzi wanaosoma TGC wanapata elimu stahiki, TGC iliratibu mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi 73 katika fani ya teknolojia ya madini na usonara ambayo yalifanyika Arusha Gemological Laboratory na katika ofisi za madini za Mikoa ya Arusha, Dar es salaam, Shinyanga, Mirerani-Manyara. Aidha, wanafunzi wa fani ya ukataji na ung'arishaji wa madini ya vito walipatiwa mafunzo kwa vitendo katika kampuni zinazojishughulisha na uongezaji thamani madini ya vito kwenye miji ya Arusha, Dar es Salaam na Mirerani.

131. Mheshimiwa Spika, pamoja na kutoa elimu na huduma za ushauri, TGC inazalisha na kuuza bidhaa mbalimbali zikiwemo vinyago, bidhaa za usonara kama vile vidani, key holders, mikufu, bangili, pete, na vito vilivyokatwa. Bidhaa hizi zinapatikana kwenye ofisi za TGC zilizoko Arusha na kwenye mabanda ya TGC yanayokuwa kwenye maonesho mbalimbali. Aidha, TGC inatengeneza bidhaa hizo kwa mujibu wa mahitaji ya mteja. Ni wito wangu kwa watanzania wenzangu na taasisi za umma pale tunapohitaji bidhaa za zawadi au kumbukumbu (souvenir) kununua bidhaa zinazozalishwa na TGC. Baadhi ya bidhaa zinazozalishwa na TGC ni kama zinavyoonekana katika Picha Na. 16.

132. Mheshimiwa Spika, TGC imeendelea kujitangaza na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini kwa kushiriki katika Maonesho ya Kitaifa na Kimataifa ya Sabasaba ya mwaka 2021 na SADC yaliyofanyika jijini Dar es Salaam, maonesho ya kuelekea kilele cha Sherehe za Uhuru wa Tanzania Bara yaliyofanyika Zanzibar na Mkutano wa Nne wa Uwekezaji katika Sekta ya Madini uliofanyika Dar es Salaam. Ushiriki huu umeongeza uelewa wa wadau kuhusu Kituo na shughuli za uongezaji thamani madini.

D. MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2022/2023

133. Mheshimiwa Spika, katika kuandaa Mpango na Bajeti wa Mwaka wa Fedha 2022/23, Wizara imezingatia miongozo mbalimbali ya kitaifa. Miongozo iliyozingatiwa ni pamoja na: Mwongozo wa Kitaifa wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti wa Mwaka 2022/2023; Ilani ya CCM kwa Ajili ya Uchaguzi wa Mwaka 2020; Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021/22 – 2025/26; Sera ya Madini ya Mwaka 2009; Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Maelekezo ya Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na viongozi wengine wa kitaifa waliyoyatoa kwa nyakati tofauti; na Maelekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini yaliyotolewa kwa nyakati tofauti.

I. Vipaumbele vya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

134. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Madini kwa mwaka 2022/2023 itatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia vipaumbele vifuatavyo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuwaendeleza wachimbaji wadogo na kuwawezesha wananchi kushiriki katika uchumi wa madini; kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; kuhamasisha biashara na uwekezaji katika Sekta ya Madini; kusimamia mfumo wa ukaguzi wa shughuli za migodi; kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ili ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi; na kuendeleza rasilimaliwatu na kuboresha mazingira ya kufanyia kazi.

a) Kuimarisha Ukusanyaji wa Maduhuli na Kuongeza Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa

135. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali, Wizara imepanga kutekeleza mikakati ifuatayo: kuimarisha udhibiti na usimamizi wa uchimbaji mkubwa na wa kati wa madini ili uweze kufaidisha Taifa na wawekezaji kwa usawa; kutekeleza mikakati itakayowezesha kudhibiti vitendo vya utoroshaji wa madini kwenda nje ya nchi na biashara haramu ya madini nchini; kuimarisha masoko ya madini nchini; na kuanzisha na kuimarisha soko la dhahabu la Kalema, Mkoa wa Katavi.

136. Mheshimiwa Spika, mikakati mingine itakayotekelezwa ni: kufungua na kusimamia migodi ya uchimbaji mkubwa na kuweka msisitizo katika uchimbaji wa madini ya kinywe (graphite) na madini mengine; kuendeleza na kuimarisha usimamizi wa madini ya ujenzi, soko la Tanzanite na vito vingine hapa nchini ili kuongeza mapato yatokanayo na madini hayo na madini mengine ya vito; kuhakikisha migodi yote mikubwa inaajiri watanzania na kununua huduma na bidhaa kutoka hapa nchini kwa kiwango cha kuridhisha kwa kadiri ya upatikanaji wake; na kutoa huduma za kijamii katika maeneo husika.

137. Mheshimiwa Spika, kufuatia mikakati hiyo, Wizara, katika mwaka 2022/2023, inapanga kukusanya jumla ya shilingi bilioni 894.3. Kiasi hiki ni ongezeko la asilimia 22.12 ikilinganishwa na shilingi bilioni 696.4 zilizopangwa kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022. Kati ya fedha zitakazokusanywa, shilingi bilioni 822.0, sawa na asilimia 91.9 zitakusanywa na kuwasilishwa Hazina na shilingi bilioni 72.3, sawa na asilimia 8.1 zitakusanywa na kutumika na Taasisi zilizo chini ya Wizara.

b) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo na Kuwawezesha Wananchi Kushiriki katika Uchumi wa Madini

138. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hiki, Wizara itafanya yafuatayo: kubuni na kuimarisha utekelezaji wa mipango ya kuwawezesha wachimbaji wadogo ili waweze kufanya shughuli zao kwa tija kwa kuwatengea maeneo au kuwapatia leseni kwenye maeneo ambayo yana taarifa za msingi za kijiolojia; kutoa huduma za utafiti kwa gharama nafuu; kuwaendeleza wachimbaji wadogo kuwa wa kati na hatimaye kuwa wachimbaji wakubwa; kuwapa mafunzo yanayohitajika kuhusu uchimbaji, uchenjuaji na biashara ya madini; kuzifuta leseni ambazo hazijaendelezwa kwa mujibu wa sheria na maeneo ya leseni hizo kutolewa kwa wachimbaji wengine, hususan wachimbaji wadogo; na kusimamia utekelezaji wa sheria inayoitaka migodi yote mikubwa kuajiri, kununua huduma na bidhaa kutoka hapa nchini na kuwasilisha mpango wa ushirikishwaji wa watanzania katika mnyororo wa uchumi wa Madini (Local Content).

c) Kuhamasisha Shughuli za Uongezaji Thamani Madini

139. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani, Wizara itaendelea kuhamasisha ujenzi wa viwanda vya uchenjuaji, uyeyushaji, usafishaji na utengenezaji wa bidhaa za madini; na kusimamia na kuhamasisha uwekezaji katika shughuli za uongezaji thamani madini.

d) Kuhamasisha Biashara na Uwekezaji katika Sekta ya Madini

140. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hiki, Wizara itafanya yafuatayo: kuweka mazingira yatakayohamasisha uwekezaji katika Sekta ya Madini bila ya kuathiri ustawi na matarajio ya nchi kutokana na uwekezaji huo; kubuni na kutekeleza mikakati ya kuhamasisha uwekezaji katika Sekta ya Madini kwa kufanya tafiti za madini ya kimkakati, madini ya viwandani na madini ya metali; kujenga imani kwa biashara ya madini nchini kwenye uwanja wa kimataifa kwa kutekeleza wajibu wa nchi yetu kama mwanachama wa Extractive Industries Transparency Initiative (EITI); na kushiriki mikutano, maonesho ya madini na makongamano mbalimbali ndani na nje ya nchi kwa lengo la kutangaza fursa za uwekezaji zilizopo katika Sekta ya Madini.

e) Kusimamia Mfumo wa Ukaguzi wa Shughuli za Migodi

141. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hiki, Wizara itaimarisha kaguzi katika masuala ya afya, usalama na utunzaji wa mazingira kwa lengo la kudhibiti athari za kiafya, kiusalama na kimazingira zinazoweza kujitokeza katika shughuli za utafiti, uchimbaji na uchenjuaji wa madini. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha ukaguzi wa uzalishaji wa madini, hesabu za uwekezaji ikiwa ni kiasi cha mitaji na gharama za uendeshaji (Capex and Opex) pamoja na ulinganifu wa malipo ya kodi na tozo kwenye shughuli za madini ili kuhakikisha nchi inapata mapato stahiki.

f) Kuzijengea uwezo Taasisi Zilizo Chini ya Wizara ili Ziweze Kutekeleza Majukumu yake kwa Ufanisi

142. Mheshimiwa Spika, Wizara itatekeleza kipaumbele hiki kwa kufanya yafuatayo: kuendelea kuimarisha Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) ili lishiriki kikamilifu kwenye shughuli za madini; kuiimarisha Tume ya Madini ili iendelee kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi ikiwa ni pamoja na kukusanya maduhuli na takwimu za madini kwa lengo la kuongeza mapato ya Serikali; kuimarisha GST ili iendelee kufanya utafiti mkubwa wa shughuli za madini na kuendana na mabadiliko ya teknolojia; kuimarisha TGC ili iendelee kutoa mafunzo ya uongezaji thamani madini na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini; na kuiimarisha TEITI kwa lengo la kuendeleza uwazi na uwajibikaji katika sekta ya uziduaji.

143. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hiki, Wizara itafanya yafuatayo: kuajiri watumishi wenye sifa na ujuzi unaostahili; kuboresha mazingira ya kufanyia kazi; kuwawezesha watumishi kupata mafunzo ya muda mrefu na mfupi; kuboresha maslahi na stahili za watumishi; kutoa elimu na vifaa kinga kwa ajili ya kuzuia maambukizi mapya ya VVU na kuwahudumia watumishi waliothibitika wanaishi na VVU waliojitokeza; kuendelea kutoa elimu, ushauri na huduma dhidi ya Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY); kuendelea kukabiliana na janga la UVIKO 19; na kuendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Wizara dhidi ya Rushwa wa Mwaka 2017 - 2022.

II. Kazi Zitakazotekelezwa na Taasisi Zilizo Chini ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023

(a) Tume ya Madini Kuimarisha Usimamizi wa Sekta ya Madini na Ukusanyaji wa Maduhuli ya Serikali

144. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2022/2023, Tume itaendelea kuboresha ukusanyaji wa maduhuli yatokanayo na rasilimali madini nchini kwa kufanya yafuatayo: kusimamia uzalishaji wa madini ujenzi kwa kuhakikisha Mfumo wa Ukusanyaji wa Maduhuli yatokanayo na Madini (MiMS) unafanya kazi kikamilifu nchi nzima; kuongeza kasi ya utoaji wa leseni kwa kuimarisha mfumo wa utoaji na usimamizi wa leseni; kugawa maeneo yaliyotengwa kwa wachimbaji wadogo ili wafanye uzalishaji; kuendelea kufuta leseni zote zisizoendelezwa na zilizoisha muda wake ili maeneo hayo yatolewe kwa wachimbaji wengine; kuendelea kutatua migogoro katika maeneo mbalimbali; kuboresha huduma katika masoko ya madini nchini; kudhibiti mianya ya utoroshaji wa madini kwa kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali; na kuendelea kusajili mialo ya wachimbaji wadogo wa dhahabu nchini. Kuimarisha Ufuatiliaji na Ukaguzi wa Usalama, Afya, Mazingira na Uzalishaji wa Madini kwa Wamiliki wa Leseni

145. Mheshimiwa Spika, ili kuwa na uchimbaji madini salama, endelevu na unaozingatia utunzaji wa mazingira, Tume ya Madini itaendelea kufanya kaguzi za kimazingira ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa miundombinu ya migodi kama vile mabwawa ya kuhifadhia topesumu, mashimo ya uchimbaji, maeneo ya kutunzia miambataka; maghala na stoo za kuhifadhi baruti, shughuli za ukarabati wa mazingira migodini, uchimbaji salama husussan kwa wachimbaji wadogo pamoja na ukaguzi wa mitambo ya uchenjuaji madini. Aidha, Tume itaendelea kusimamia utekelezaji wa mipango ya uendelezaji migodi na ufungaji migodi kwa wamiliki wa leseni kubwa na za kati; na kubuni miradi ya mfano ya uchimbaji madini salama na utunzaji wa mazingira kwa ajili ya wachimbaji wadogo. Kuendelea Kuboresha Mazingira ya Kuwawezesha Wananchi Kufaidika na Rasilimali Madini

146. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini itaendelea kutenga na kugawa maeneo kwa wachimbaji wadogo nchini, kusimamia ushirikishwaji wa wananchi (Local Content) kwenye shughuli za madini kwa mujibu wa Sheria, kuhakikisha kampuni za uwekezaji katika Sekta ya Madini zinatumia malighafi zinazozalishwa nchini pamoja na huduma zinazotolewa na watanzania, na kusimamia utekelezaji wa miradi ya CSR. Kuelimisha Umma na Kuboresha Upatikanaji wa Taarifa Mbalimbali kwa Wadau wa Sekta ya Madini

147. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini itaendelea kutoa taarifa na elimu kwa umma kuhusu masuala mbalimbali yanayohusu Sekta ya Madini ikiwa ni pamoja na Sheria na Kanuni mbalimbali za usimamizi wa shughuli za utafutaji, uchimbaji, biashara ya madini, utunzaji wa mazingira na ulipaji wa kodi na tozo. Utoaji wa elimu husika na uhamasishaji utafanyika kupitia vyombo vya habari, semina, tovuti ya Tume ya Madini (www.tumemadini.go.tz), maonesho, makongamano pamoja na midahalo mbalimbali ndani na nje ya nchi. Kuboresha Ushirikiano Kati ya Tume ya Madini na Wadau Mbalimbali katika Uendelezaji wa Sekta ya Madini

148. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha ushirikiano na wadau wengine, Tume ya Madini itaendelea kuzihusisha mamlaka nyingine za Serikali zinazofungamana na sekta katika utekelezaji wa majukumu ikiwa ni pamoja na Baraza la Taifa la Usimamizi na Uhifadhi wa Mazingira (NEMC), Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC), Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA), Mamlaka za Serikali za Mitaa, Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS), Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA), Taasisi za Fedha, pamoja na wadau wengine wa ndani na nje ya nchi ili kuhakikisha changamoto mbalimbali zikiwemo za kisheria, mitaji, upatikanaji wa vibali, tozo na kodi ambazo zimekuwa zikiwakabili wachimbaji nchini zinatatuliwa kwa wakati na kwa maridhiano.

Kuendeleza Rasilimaliwatu na Kuboresha Mazingira ya Kufanyia Kazi

149. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini itaendelea kuimarisha utendaji kazi wake kwa lengo la kuisimamia ipasavyo Sekta ya Madini nchini kwa kuboresha mazingira na vitendea kazi na kuwaongezea ujuzi na weledi watumishi kwa kuwapatia mafunzo ya muda mfupi na mrefu ili kuimarisha utendaji kazi wa Tume.

(b) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

150. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2022/2023, Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST) inatarajia kutekeleza shughuli zifuatazo:

Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Taifa ya Taarifa za Miamba na Madini.

151. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho GST itafanya yafuatayo: utafiti wa jiolojia na jiokemia katika QDS mbili (2) mpya (203 na 204) zilizopo mikoa ya Pwani na Dar es Salaam; kuhuisha ramani katika QDS 175 (Njombe) na 176 (Ruvuma) katika skeli ya 1:100,000; kufanya tafiti maalum tano (5) za jiosayansi; tafiti tano (5) za kina kwenye madini ya viwandani, helium, vito, dhahabu na madini ya kimkakati kama vile nikeli (nickel) na kinywe (graphite); kutoa ushauri elekezi; kuhamisha mfumo wa utunzaji taarifa kutoka mfumo wa nakala mango kwenda tepe (digitization); kukusanya na kufanya uchambuzi wa taarifa za utafutaji na uchimbaji madini nchini; kuhuisha kanzidata ya rasilimali madini zinazopatikana nchini na kitabu cha Madini Yapatikanayo Tanzania.

Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo kwa Kufanya Tafiti za Jiosayansi

152. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo na wa kati wa madini, GST itafanya utafiti wa jiosayansi na kutoa mafunzo kwa lengo la kutambua tabia za mbale katika maeneo mawili (2) ya wachimbaji wadogo yaliyopo Mikoa ya Morogoro na Iringa. Aidha, GST kwa kushirikiana na STAMICO, itafanya utafiti wa jiosayansi kwa lengo la kubaini uwepo wa madini katika eneo moja (1) lililotengwa kwa ajili ya wachimbaji wadogo.

Kuboresha Huduma za Maabara

153. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma za maabara, GST itafanya yafuatayo: kufanya uchunguzi kwa kuzingatia matakwa ya ithibati (accreditation); kuboresha maabara ya Geita na kuanzisha maabara Chunya kwa lengo la kusogeza huduma karibu na wachimbaji na watafutaji wa madini; kutengeneza vyungu vya kuyeyushia sampuli (crucibles) 300,000 na cupels 50,000 kwa ajili ya kuyeyusha dhahabu; kufanya uchunguzi wa sampuli za udongo, miamba au madini 17,000; kuandaa sampuli rejea (reference materials) za dhahabu, shaba, silver, zinki, chuma na cobalt; na kufanya ukarabati wa mashine ya kupima sampuli (Induced Coupled Plasma - ICP).

Kuratibu Taarifa za Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kuelimisha Wananchi Namna Bora ya Kujikinga nayo

154. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na majanga ya asili ya jiolojia kama vile matetemeko ya ardhi, maporomoko ya ardhi, na milipuko ya volkano, GST inakusudia kufanya mambo yafuatayo: kukusanya takwimu kutoka vituo vitano (5) vya kudumu vya kupimia matetemeko ya ardhi vilivyoko Arusha, Dodoma, Geita, Mtwara na Mbeya ili kujua matukio mbalimbali ya mitetemo; kuchakata takwimu zilizokusanywa

kutoka katika vituo hivyo na kuhuisha ramani inayoonesha vitovu vya matetemeko ya ardhi nchini; kuunganisha vituo viwili (2) vya kupimia mitetemo vilivyopo Dodoma na Arusha katika mfumo mubashara (real time); kutoa elimu kwa Umma juu ya namna bora ya kujikinga au kupunguza athari za majanga ya asili ya jiolojia; na kusimika kituo kimoja kipya mkoani Kigoma cha kuratibu ukanda wa Bonde la Ufa Mkondo wa Magharibi.

Kuimarisha Uwezo wa Taasisi katika Kutoa Huduma

155. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha uwezo wa Taasisi katika kutoa huduma, GST inakusudia kufanya yafuatayo: kuboresha mifumo ya uchakataji, uhifadhi na usambazaji wa taarifa za jiosayansi kuhusu upatikanaji wa madini; kuwawezesha watumishi kupata mafunzo ya muda mfupi na mrefu; kuboresha mazingira ya utendaji kazi na maslahi ya watumishi; kutangaza (marketing) bidhaa na huduma zitolewazo na GST; na kukamilisha kufanya mapitio na maboresho ya Muundo wa Taasisi ili kuongeza ufanisi wa utekelezaji wa majukumu ya GST.

(c) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

156. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2022/2023, STAMICO inatarajia kutekeleza vipaumbele vifuatavyo:

Kuongeza Ukusanyaji wa Mapato ya Ndani ya Shirika hadi Kufikia Shilingi Bilioni 70

157. Mheshimiwa Spika, ili kufikia lengo hilo shirika litatekeleza kazi zifuatazo: kuendelea kutangaza huduma za uchorongaji zinazofaywa na shirika; kuanza uzalishaji wa kibiashara katika mradi wa makaa ya mawe ya kupikia (coal briquettes); kuendelea na mradi wa kuuza vilipuzi na kemikali za madini; na kusimamia miradi ya uwekezaji.

Kuendelea na Uzalishaji Mkubwa katika Eneo la Kabulo-Kiwira

158. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kukamilisha ukarabati wa miundombinu ya migodi ikiwemo reli na barabara; kununua vifaa vya uchimbaji ili kuongeza ufanisi wa mradi; kufanya utafiti ili kuongeza mashapo yanayotarajiwa kuchimbwa; pamoja na kutafuta masoko makubwa ndani na nje ya nchi.

Kuendeleza na Kuongeza Uzalishaji wa Makaa ya Kupikia (Coal briquettes)

159. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kuanza uzalishaji kwa kutumia mitambo miwili mikubwa yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa itakayosimikwa Pwani na Kabulo; na kununua mitambo miwili mingine mikubwa yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa kwa kila mtambo ambapo mmoja utasimikwa Dodoma kwa ajili ya kanda ya kati na mwingine utasimikwa katika eneo litakaloonekana lina uhitaji wa nishati hiyo; na kufanya kampeni ya uhamasishaji wa matumizi ya nishati hiyo.

Kuimarisha Shughuli za Uchorongaji

160. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kuendelea kuzitangaza shughuli za uchorongaji zinazofanywa na shirika; kutafuta kandarasi nyingine mpya; na kununua mitambo ya uchorongaji (rigs), magari saidizi (supporting vehicle), low bed vehicle, magari manne (4) na water bowser.

Kuratibu Shughuli za Uchimbaji Mdogo naKuimarisha Vituo vya Mfano

161. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kuendelea kutekeleza mkakati wa kuendeleza uchimbaji mdogo nchini pamoja na mpango wa mafunzo kwa wachimbaji wadogo nchi nzima; kununua mitambo mitano (5) ya uchorongaji maalum kwa ajili ya wachimbaji wadogo (Shallow Holes Drilling Rigs – DD/RC 0-100 Meters); kuongeza uwezo wa vituo vya mfano vilivyopo Lwamgasa, Katente na Itumbi kwa kuimarisha miundombinu iliyopo; kuanza ujenzi wa vituo viwili vipya vya mfano katika Mkoa wa Tanga (chokaa) na Lindi (chumvi); na kuwasaida wachimbaji wadogo kupata mikopo kutoka taasisi za kifedha.

Kuendeleza Mali na Leseni za Shirika

162. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kuendeleza leseni za madini mbalimbali zinazomilikiwa na shirika; na kuanzisha mgodi wa kuchimba dhahabu wa Kigosi kwa kuanza uchorongaji na utafiti kwa ajili ya kuhakiki mashapo yaliyopo.

Kuendelea Kutoa Elimu Juu ya Afya na Utawala Bora

163. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: Kutoa mafunzo mbalimbali kwa watumishi juu ya maambukizi ya VVU, UVIKO - 19 pamoja na Magonjwa Sugu Yasiyoambikiza; kutoa huduma za lishe kwa wafanyakazi wenye maambukizi ya VVU; kutoa elimu katika masuala ya rushwa, maadili na utawala bora kwa watumishi; na kuandaa michezo mbalimbali ili kuhamasisha wafanyakazi kujijengea afya bora.

Kuboresha Mazingira ya Kazi kwa Watumishi

164. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kipaumbele hicho, shirika litafanya kazi zifuatazo: kulipa madeni ya wafanyakazi; kutoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi; kuwapatia watumishi vitendea kazi; na kujenga jengo la ofisi ya shirika Dodoma.

(d) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

165. Mheshimiwa Spika, kazi zitakazotekelezwa na TEITI katika mwaka 2022/2023 ni kama ifuatavyo: kukamilisha na kutoa kwa umma ripoti ya malipo ya kodi na tozo yaliyofanywa na Kampuni za Madini, Mafuta na Gesi Asilia kwa Serikali kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2020/2021; kuendelea kuelimisha umma juu ya matumizi ya takwimu zinazotolewa kwenye ripoti za TEITI ili kuhoji uwajibikaji wa Serikali; kuendelea kuelimisha kampuni za madini, mafuta na gesi asilia juu ya majukumu yao ya kuweka wazi majina ya wamiliki wa hisa kwa ajili ya kuanzisha Rejista ya Taarifa; kujumuisha taarifa za wachimbaji wadogo na fidia zilizolipwa kutokana na athari za mazingira katika ripoti za TEITI; na kuendelea kutekeleza vigezo vya EITI vya kuweka wazi mikataba (Contract Disclosure) na kuandaa Rejista ya uwekaji wazi wa majina ya wamiliki wa hisa katika kampuni za madini, mafuta na gesi asilia (beneficial ownership disclosure).

(e) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

166. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2022/2023, Kituo cha Jemolojia Tanzania kinatarajia kutekeleza kazi zifuatazo:

(i) Kuendelea kutoa mafunzo

167. Mheshimiwa Spika, TGC katika kutekeleza kipaumbele hicho itafanya yafuatayo: kuendelea kutoa mafunzo ya ngazi ya stashahada katika teknolojia ya vito na usonara (Gem and Jewellery Technology); kuanzisha mafunzo ya astashada ngazi ya VETA katika fani za ukataji, ung'arishaji madini ya vito na uchongaji vinyago; kutoa mafunzo ya muda mfupi (mwezi 1 hadi 6) katika fani za utambuzi wa madini ya vito, usonara, utengenezaji wa vinyago vya miamba na vito na usanifu madini ya vito; itahamasisha kuhusu uongezaji thamani madini ya vito katika shule za msingi na sekondari; kuanzisha karakana za uchakataji madini; kutoa semina elekezi mbalimbali ikiwemo kujikinga na maambukizi ya VVU na magonjwa Yasiyoambukizwa kwa watumishi na wanafunzi na kuzuia vitendo vya rushwa na ufisadi kwa watumishi na wanafunzi.

(ii) Uzalishaji wa bidhaa

168. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2022/2023, Kituo kimepanga kuongeza uzalishaji wa bidhaa mbalimbali zitokanazo na madini ya vito na miamba zikiwemo vinyago, mikufu, hereni na bidhaa nyingine za urembo na mapambo zitokanazo na rasilimali madini.

(iii) Kuimarisha Shughuli za TGC

169. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2022/2023, TGC imetengewa fedha za maendeleo kwa ajili ya mradi wa upanuzi wa miundombinu mbalimbali ya kutolea mafunzo ikiwemo karakana za mafunzo na uchakataji madini, madarasa, maabara za madini ya vito na bidhaa za usonara, maktaba, mabweni na kantini. Kituo pia, kimepanga kufanya ununuzi wa magari manne (4), mitambo ya kuchakata madini na vifaa mbalimbali kwa ajili ya mafunzo. Aidha, Kituo kimepanga kuendelea kuwajengea uwezo watumishi kwa kuwapeleka kwenye mafunzo ya muda mrefu na mfupi ndani na nje ya nchi hususan katika nchi zilizobobea kwenye teknolojia za uongezaji thamani madini zikiwemo Thailand, India, Sri Lanka, Marekani na China.

E. SHUKRANI

170. Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa nipende kukiri kuwa Serikali ya Awamu ya Sita imeonesha juhudi kubwa katika kuhakikisha kuwa uchumi wa nchi yetu unaimarika. Ni imani yangu kuwa kwa kasi kubwa ya utendaji kazi anayoendelea nayo Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, nchi yetu itaendelea kupiga hatua katika kuimarisha ustawi wa kila mtanzania na taifa kwa ujumla.

171. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii pia kumshukuru Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, kwa maelekezo na miongozo mbalimbali katika kusimamia utendaji wa shughuli mbalimbali kwa manufaa ya watanzania wote. Aidha, nimshukuru Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.) kwa hotuba yake nzuri ya bajeti ambayo imetoa mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023.

172. Mheshimiwa Spika, kipekee nitumie fursa hii kumshukuru Naibu Waziri wa Madini, Mheshimiwa Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.) kwa namna anavyonipa ushirikiano katika kusimamia Sekta ya Madini. Amekuwa mstari wa mbele katika kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inakuwa na tija.

173. Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa niwashukuru Bw. Adolf Hyasinth Ndunguru, Katibu Mkuu, na Bw. Msafiri Lameck Mbibo, Naibu Katibu Mkuu kwa namna wanavyosimamia vyema utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Aidha, niwashukuru Dkt. Abdulrahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini, Profesa Idris Suleiman Kikula, Mwenyekiti wa Tume ya Madini, Profesa Justinian Rwezaula Ikingura, Mwenyekiti wa Bodi ya GST, Meja Jenerali (Mstaafu) Michael Wambura Isamuhyo, Mwenyekiti wa Bodi ya STAMICO, Dkt. George Mofulu, Mwenyekiti wa Bodi ya TGC, Makamishna wa Tume ya Madini na wajumbe wa Bodi zote kwa kusimamia kwa umakini na weledi uendeshaji wa Sekta ya Madini.

174. Mheshimiwa Spika, vilevile, niwashukuru Wakuu wa Taasisi, Wakurugenzi wa Idara, Wakuu wa Vitengo, pamoja na Wafanyakazi wote wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa na kwa kujituma bila kusukumwa katika kutekeleza majukumu ya Wizara ya Madini jambo linaloifanya Sekta ya Madini izidi kuimarika na kustawi.

175. Mheshimiwa Spika, niwashukuru pia wadau wa Sekta ya Madini wakiwemo watafutaji, wachimbaji, wenye mitambo ya uchenjuaji pamoja na wafanyabiashara wa madini kwa kuendelea kutekeleza shughuli zao kwa kuzingatia sheria, kanuni na taratibu za nchi. Utekelezaji wa shughuli zao kwa mujibu wa sheria unarahisisha usimamizi wa shughuli hizo. Aidha, nizishukuru Taasisi za Fedha hususan mabenki kwa kuendelea kuwapa mikopo wachimbaji, vyombo vya ulinzi na usalama kwa kutuhakikishia usalama kwenye maeneo yenye shughuli za madini bila kusahau vyombo vyote vya habari kwa ushirikiano waliotupatia katika kuitangaza Sekta ya Madini.

176. Mheshimiwa Spika, shukrani zangu za pekee na za dhati naomba nizitoe kwa mara nyingine tena kwa wananchi wema wa Bukombe ambao kwa muda wote wameendelea kunivumilia na kunitia moyo katika kutekeleza majukumu yangu ya kitaifa kama Waziri. Aidha, niwashukuru kwa ushirikiano wanaonipatia katika kutekeleza shughuli mbalimbali za maendeleo ya Jimbo. Naomba niwahakikishie kuwa nitazidi kuwatumikia kwa uaminifu na kasi zaidi kwa kadri Mwenyezi Mungu atakavyonijalia.

177. Mheshimiwa Spika, naomba sasa nichukue fursa hii kumshukuru kwa dhati mke wangu mpendwa Benadetha Clement Mathayo pamoja na watoto wangu wapendwa Elshadai, Elvin, Elis, Abigael, Amon, Abishai na Moses kwa kunivumilia, kuniombea kwa dhati kwa Mwenyezi Mungu, na kuniunga mkono katika utekelezaji wa majukumu yangu ya ubunge na uwaziri katika kujenga na kutetea maslahi ya Taifa letu.

F. HITIMISHO

178. Mheshimiwa Spika, ili Wizara iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu liridhie na kupitisha makadirio ya shilingi 83,445,260,000.0 kwa ajili ya matumizi ya Wizara na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023 kwa mchanganuo ufuatao:-

(i) Shilingi 22,000,000,000.0 ikiwa ni fedha za maendeleo; na
(ii) Shilingi 61,445,260,000.0 kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi 20,609,600,000.0 ni kwa ajili ya Mishahara na shilingi 40,835,660,000.0 ni Matumizi Mengineyo.

179. Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine naomba nitoe shukrani zangu za dhati kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Majedwali na vielelezo mbalimbali kwa ajili ya kutoa ufafanuzi wa masuala na takwimu muhimu kuhusu Sekta ya Madini vimeambatishwa pamoja na hotuba hii. Aidha, hotuba hii inapatikana katika tovuti ya Wizara ya Madini kwa anuani ya www.madini.go.tz.

180. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

MAKALA

Nyimbo za mchakamchaka shuleni enzi hizo

■Makaburu, Amin, Banda, Kambona walikiona

Na Adam Fungamwango

SIKU hizi nadhani kwenye shule nyingi hakuna mchakamchaka. Na kama upo, basi ni ule tu wa kawaida sana ambao watoto hawakimbii umbali mrefu. Labda kuzunguka shule tu, wasije watoto wa watu wakaanguka ikawa balaa. Watoto wa siku hizi bwana. Kwa sasa ukiona mchakamchaka barabarani basi ni kikundi cha 'joging'. Kusema kweli watoto wa zamani walikuwa wakakamavu sana kuliko wa sasa. Hawa wa sasa ni werevu mno, yaani wanajua vitu mapema tofauti na umri wao tofauti na wa zamani, lakini linapokuja kwenye suala la ukakamavu, wa zamani walikuwa fiti.

Shule zote Tanzania zilikuwa na kipindi cha kukimbia mchakamchaka asubuhi. Zingine mara moja kwa wiki. Kuna mara mbili na hata mara tatu. Mara tatu mara nyingi inakuwa Ijumaa.

Huu ndiyo mchakamchaka mkubwa zaidi au tuseme ndiyo wanafunzi wanakimbia umbali mrefu sana kutoka shuleni na kuzunguka huko na huko kabla ya kurejea tena. Kwa nini kulikuwa na mchakamchaka?

Uliwafundisha wanafunzi uzalendo, kuwa wakakamavu, kupendana, kujaliana, umoja, na kujiona kama ndugu, kusaidiana na mengine mengi, hasa kipindi kile cha maisha ya ujamaa.

Uliwafanya pia kuwa werevu darasani, kujiamini, ukichochea ukuaji wa uwezo wa akili kwa mwanafunzi, misuli na mapafu.

Ulisababisha kugundua baadhi ya vipaji vilivyojificha kwa wanafunzi kama vile kuimba, au kukimbia.

Na hata wanafunzi wenye matatizo ya kiafya waligundulika kwenye mchakamchaka na kuanza kutibiwa mapema kabla ugonjwa kuwa sugu.

Kwa wakati huo wanafunzi wengi walipenda sana kipindi cha mchakamchaka kwa sababu kilionekana na kufanana kama kipindi cha michezo hivi, watu wakikimbia na kuimba.

Sasa twende kwenye nyimbo zenyewe. Mara nyingi nyimbo ziligawanyika sehemu mbili.

Nyimbo za hamasa, uzalendo wa nchi, kusifia viongozi wa Tanzania na hata wa nje lakini wenye mlengo wa siasa za nchi hii, kuwaponda mabeberu wa Afrika Kusini ambao wakati huo nchi nyingi za Kusini mwa Afrika kama Namibia, Angola, Zimbabwe, Zambia na Afrika kusini bado hazikuwa huru. Baadaye moja baada ya nyingine ikaanza kuwa huru, lakini haikupunguza nyimbo za kimapinduzi ambapo zilianza kutoweka kwenye miaka ya 1990, hasa baada ya Afrika Kusini kuwa nchini ya mwisho kupata Uhuru.

Ni wakati huo kukawa na nyimbo nyingi za kuwasema, kuwazodoa makaburu wa kusini mwa Afrika.

Mwaka 1978, wakati Nduli Idd Amin wa Uganda aliivamia Tanzania, naye pamoja na kuchapwa, lakini pia alitungiwa nyimbo za kumshushua, kumtisha na kumkejeli, hadi Tanzania iliposhinda vita.

Wakati Mwalimu Nyerere alipoamua kutangaza Azimio la Arusha mwaka 1967, mmoja wa waziri aliyehitilafiana naye ni Oscar Kambona. Yeye hakupenda mlengo wa Ujamaa na Kujitegemea, hivyo akatimkia nchini Uingereza. Basi zilitungwa nyimbo za mchakamchaka zilizoimbwa mashuleni na 'zilimnanga' kweli.

Kamuzu Banda yeye alikuwa Rais wa Malawi wakati huo. Huyu mara kwa mara alikuwa akiichokonoa Tanzania, akidai sehemu ya ardhi ya Tanzania na Ziwa Nyasa ni mali ya Malawi. Na yeye aliipatapata kwenye nyimbo za hamasa. Kama nyimbo za kunanga watu zingekuwa zinaua, basi Kambona, Banda na Amin wangekufa wakati ule ule.

Upande wa pili kukawa na nyimbo za kumsifu Hayati Mwalimu Nyerere. Hizi nazo zilikuwa nyingi sana.

"Iddi Amin akifa, mimi siwezi kulia. Nitamtupa Kagera, awe chakula cha mamba."" Watanzania tumevamiwa na joka kubwa. Idd Amin, acheni tuliponde sasa, limezoea, tumeshachoka, sasa tuliue joka..."

"Lile lile lilembe, mbaya sana Amin, kafikiria sana kashindwa, kaona akachue Kagera, ambayo ni ardhi ya Tanzania."

"Idd Amin Jasusi ambalo ni joka kuu, limefanya uvamizi kuteka ardhi yetu, hakuna jambo lingine ni kumfunza adabu, ndipo litakapojua Tanzania ni ya watu." Ni ya nyimbo aliyoimbiwa Amin kwenye mchakamchaka.

"Alisema alisema, alisema Nyerere alisema, vijana wangu wote mmelegea. Sasa tuanze mchakamchaka chinja." "Nani ajuaye Nyerere kabambe? Sisi tunajua Nyerere ni mwenyewe. Aje simba mtu, aje simba mtu." Ni kati ya baadhi ya nyimbo nyingi za kumsifu Nyerere kwa kazi kubwa aliyoifanyia nchi hii.

"Kaburu matata hiya hiya...vijana mmechoka? Bado. Mbona hamuimbi? Tunaimba. Kimbunga cha nini? Chahamia mpakani." Huu ni moja kati ya nyimbo za kizalendo na kimapinduzi zilizokuwa zikipinga ubaguzi wa watu weusi, Afrika Kusini.

"Banda aa aa Banda, ana wazimu, Kambona kawekwa Ulaya. Na nani? Na Mabeberu."

"Banda wa Malawi katuvamia ngozi ya Simba kutitisha Watanzania, hatujali ooo..."

Hizo ni nyimbo maarufu zilizokuwa zikiimbwa kwenye mchachakamchaka kwenye shule ya msingi na sekondari, hata kwenye halaiki.

Ikumbukwe nyimbo hizi pia zilikuwa zikiimbwa hata kwenye mafunzo ya Mgambo, Jeshi la Kujenga Taifa (JKT). Na inavyoonekana ni kwamba zilianzia huko na walimu walizichukua na kuziingiza mashuleni.

Zilikuwepo nyingi sana na zingine ni za kawaida tu, wala si za Makaburu, Kambona wala Amin.

Hata wanafunzi wenyewe walikuwa na uwezo wa kujitungia nyimbo zao na kuziimba kutokana na mazingira ya sehemu husika, mfano Dar es Salaam, mwanzoni mwa miaka ya 1980, Dar es Salaam kulikuwa na daladala moja maarufu likiitwa Simba Luwala, lilitungiwa wimbo.

Lakini hizi ziliimbwa na wanafunzi wenyewe, wanapokimbia mchakamchaka peke yao bila walimu mbali na shule.

"Daladala Simba Luwala, chini zenge, juu makaratasi." Mikoani nako walikuwa na nyimbo zao.

"Zaina Zaina mtoto wa Ngaza, unanichanganya, nipe raha Zaina."

"Kanyaga twende, limbwata limbwata. Ng'ombe wangu ana mguu wa bia." Halafu kuna ule wa "Mama mende, mama panya." Huu ulitokana na tangazo moja maarufu redioni miaka ya katikati ya 1980, wanafunzi Tanzania nzima wakaufanya wa kukimbilia mchakamchaka.

Wanapokaribia eneo la shule wanaachana nazo na kurejea kwenye nyimbo za kawaida, zilizozoeleka za Makaburu na kina Amin.

Tuma meseji 0716 350534

MATANGAZO MCHANGANYIKO

RE: THE LAND ACT NO 4 OF 1999
LOSS OF ORIGINAL LETTER OF REF NO: MMC/LD/14914
REGISTERED OWNER: AHMAD MOHAMED
LAND: PLOT NO 524 BLOCK 'A6' KICHANGANI
MOROGORO MUNICIPALITY

APPLICANT: MWANAISHA MOHAMED KAPELEWELE

TAKE NOTICE that the ORIGINAL LETTER OF OFFER to the land described above is said to be lost and that I intend to issue a REPLACEMENT OF THE ORIGINA LETTER OF OFFER in lieu thereof unless cause to the contrary is shown within thirty 30 days from the date of this publication.

The ORIGINAL LETTER OF OFFER if found, should be delivered to the office of the; Municipal Director, Morogoro Municipal Council, P.O.Box 166 Morogoro.
Issued by:

HURUMA VALENCY
For:-MUNICIPAL DIRECTOR
MOROGORO

KUPOTELEWA NA KADI YA PIKIPIKI

WUZHOU INVESTMENT COMPANY L.T.D
Anatangaza kupotelewa na kadi ya pikipiki yenye namba za usajili MC.538 BTH, yenye Chassis No.LBRSPJB5XH9025817, Engine No.17930832 aina ya SAN-LG.
Yeyote atakayeiona atoe taarifa kituo cha polisi kilichopo jirani yake,

Taarifa ya Polisi.
KAH/TR/RB/233/2022.

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
MAHAKAMA YA TANZANIA
Katika Mahakama ya Mwanzo ya Wilaya ya ....TANGA......
Kituo cha ...MJINI- TANGA .... Mkoa.....TANGA.........
Shauri la madai/ndoa Na.............23/2022.........
Jina la mdai....ASHA MUSLIM MBANGA...............
Jina la Mdaiwa: ...AGREY CHARLES MNYONE............
KUITWA SHAURINI MDAIWA
(Kanuni ya 18 ya kanuni za taratibu Madai katika Mahakama za Mwanzo)
Kwa ... AGREY CHARLES MNYONE ....
WA AFRIKA KUSINI.........
Kwa kuwa Mdai ameleta madai yake ya ....MADAI YA TALAKA...........

Kwa hiyo unatakiwa kuhudhuria binafsi katika Mahakama hii 11/5/2022 saa 2:30 asubuhi kwa mujibu wa madai hayo na kwa kuwa siku hiyo ni siku ya kusikilizwa shauri hili ni lazima kuleta ushahidi/mashahidi wako na vielelezo vyote vinavyohusu shauri hili kwa ajili ya kujitetea.

ANGALIZO: Kama hautohudhuria siku iliyotajwa hapo juu na ikithibitika kuwa ulipokea hati ya kuitwa shaurini, Mahakama inaweza kusikiliza shauri bila yaweza kuwepo.

Hati hii imetolewa kwa Amri na Muhuri wa Mahakama hii leo 28/04/2022

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
MAHAKAMA YA TANZANIA
Katika mahakama ya Mwanzo ya Wilaya ya ....TANGA
Kituo cha..... MJINI TANGA....Mkoa... TANGA
Usimamizi wa Mirathi......90/2022......
KATIKA SHAURI LA MIRATHI YA MAREHEMU: MWANAKOMBO RIDHIWANI MBWANA
KATIKA SHAURI LA MAOMBI YA KUMTEUA MSIMAMIZI
YALIYOLETWA NA: FATUMA WEMA BWANA

TANGAZO
(Kanuni ya 5(2) ya kanuni za Usimamizi wa Mirathi Mahakama za Mwanzo)

Watu wote wanaodaiwa kuwa na uhusiano wowote/maslai yoyote na mirathi ya marehemu tajwa hapo juu, wanaalikwa kuja na kuhudhuria katika shauri hili endapo wakitaka kufanya hivyo mnamo tarehe 18/5/2022 kabla huyo mwombaji hajateuliwa kuwa msimamizi wa mirathi hiyo.

Zingatia;
- Wosia wa marehemu huyo upo mahakamani waweza kukaguliwa.
- Marehemu hakuacha wosia
- Futa isiyohusika

Imetolewa leo 27/4/2022

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI.
MPANDA
MAHALI KATAVI
MAOMBI NA. 20 MWAKA 2022
IDD RAMADHAMBWANA.........MLETA MAOMBI
DHIDI YA
GERALD KALONGA ....WAJIBU MAOMBI

WITO WA KUITWA SHAURINI

KWA GERALD KALONGA
Fahamu kwamba shauri hili limepangwa kutajwa, kusikilizwa, hukumu tarehe 16 Mwezi 05 Mwaka 2022 saa 3:00 ASB mbele ya Mhe G.K Rugalema Mwenyekiti wa Baraza hivyo unaamriwa kuhudhuria mbele ya Baraza siku hiyo bila kukosa.

Amri hii imetolewa kwa mkono wangu na lakiri/ Baraza hili Leo tarehe 21 Mwezi 04 Mwaka 2022

MWENYEKITI

KUPOTEA KWA CHETI

BEATRICE JULIUS BARONGO anatangaza kupotea kwa cheti cha kidato cha nne chenye index namba S.0269-0007 kilichotolewa na baraza la mitihani la Taifa kupitia shule ya ANWARITE GIRLS SECONDARY SCHOOL mwaka 2013. Kwa yeyote atakaekiona atoe taarifa kituo cha polisi.

POLISI TAARIFA: WMB/RB/111/2022

KUPOTEA KWA CHETI

NDUGU ARNOLD KAMUGISHA BANTULAKI anatangaza kupotelewa na cheti chake cha Elimu ya Sekondari chenye index namba S1523-0072 kilichotolewa na AGAPE MBAGALA SEKONDARI November, 2015. Yeyote atakayekiona atoe taarifa kituo cha polisi. **Taarifa ya Polisi: DAR/BUG/RB/158275/2022.**

Uza, Chenye Thamani Kubwa Kwa Kutangaza Nasi Kwa Bei Poa Tupigie 0782253676

Uza, Chenye Thamani Kubwa Kwa Kutangaza Nasi Kwa Bei Poa Tupigie 0782253676

Kwa Habari Motomoto usikose Gazeti lako la Nipashe kila siku

OFISI ZA MATANGAZO MIKOCHENI INDUSTIAL AREA, PO.BOX 31042, DAR ES SALAAM. MOB: +255 - 0782253676

OFISI ZA MATANGAZO
MIKOCHENI INDUSTIAL AREA,
PO.BOX 31042, DAR ES SALAAM. MOB: +255 - 745 700 710.
E-mail: advertise@guardian.co.tz, website: www.ippmedia.com

TAHADHARI: Wasomaji wanatakiwa kuuliza na kuchukua ushauri sahihi kabla ya kutuma fedha au kuingia katika gharasma yoyote kati yake na mtangazaji THE GUARDIAN LIMITED hawatahusika kwa malipo au manunuzi yoyote kati ya muuzaji na mnunuaji kwa matangazo yaliyochapishwa katika gazeti hili.

HADITHI

MGENI wa ajabu anatokea kwenye kijiji cha Semwanza, Lugoba mkoani Pwani. Anakotoka hakujulikani. Watu wote wanamwogopa. Ni kwa sababu hawamjui. Msichana Siwatu anajitolea kumsaidia mgeni huyo. Kwa kufanya hivyo, anabezwa kwa maneno mengi ya kejeli kwa kumsaidia mtu asiyemjua ambaye anaweza kuwa hatari kwa kijiji. Baadhi ya viongozi wa kijiji waliungana na wanakijiji kutaka wamtimue mgeni huyo asiyejulikana, lakini akakataa katakata. Pamoja na kutishwa kuwa atatengwa na kijiji, bado msichana huyo alisimama na msimamo wake ule ule wa kumsaidia kwa sababu alikuwa na shida kubwa. Matokeo ya haya, yanamuingiza Siwatu kwenye msukosuko mkubwa ambao hajawahi kuupata kwenye maisha yake kiasi cha kumkatisha tamaa. Fuatilia kisa hiki.

KAMA IPO, IPO TU-3

Na Adam Fungamwango
(0716 350534)

Dibwela alikubali kwa sababu hakutaka kumuudhi dada yake. Ni msichana yatima. Alifiwa na wazazi wake wote wawili. Baba yake alifariki miaka minne iliyopita, na mama yake miaka mitatu iliyopita. Na si Dibwela tu ambaye ana undugu naye. Hata kijijini hapo walimchukulia Siwatu kuwa ni mwanakijiji maalum. Alikuwa na upendeleo maalum, kwani kwenye kijiji hicho haijapata kutokea mtoto wa kike kufiwa na wazazi wake wote wawili akiwa na umri wa miaka 19 tu, tena akiwa ni mtoto pekee.

Kila kitu kilichofanyika kijijini hapo alikuwa na upendeleo maalum. Wazazi wake walimuachia nyumba mbili. Moja ndiyo anaishi yeye na nyingine alimpa kaka yake huyo Dibwela akae.

Mbali na hayo wazazi wake walimuachia mashamba mawili makubwa. Moja lilikuwa la mama yake, na la pili baba yake. Mashamba hayo kwa kiasi kukubwa ndiyo yaliyomfanya aishi vizuri, kwani hakuwa na mtu mwingine yoyote anayemtegemea, au kitu chochote cha kuendesha maisha yake.

Alilima, alikodisha watu na kujipatia mazao na pesa. Kwa sasa alikuwa na miaka 23.

Waliinua machela taratibu na kuanza kurejea kijijini. "Tunampeleka wapi?" Kobelo aliuliza.

"Kwangu. Huyu kwanza anatakiwa apate huduma ya kwanza, halafu kama akipata nafuu, anaweza kuondoka, lakini wakati huo tunatakiwa kwenda kutoa taarifa kwa Mwenyekiti wa Kijiji kuhusu tukio hili." Dibwela akatoa wazo hilo.

****

"Unaitwa nani?" Lilikuwa ni swali la kwanza aliloulizwa mtu yule aliyeokotwa vichakani.

Nusu dakika ilipita, kukawa kimya. "Naitwa Bakari." Alijibu kwa taabu huku akiugilia maumivu.

"Umetoka kijiji gani?" Hili sasa lilikuwa ni swali la Kobelo, baada ya swali la kwanza kuulizwa na Dibwela.

"Natokea Msata." Aliendelea kujibu kwa sauti dhaifu na ya maulivu.

"Nini kimetokea hadi hali hii imekupata?"

"Ni makubwa, ila nashukuru sana, siwezi kuongea sana nina njaa sana."

Ni kweli alionekana dhaifu mno kutokana na njaa, pamoja na majeraha aliyonayo.

Kobelo, dada yangu huyu tangu afiwe na wazazi wake, yaani amekuwa na tabia fulani hivi za ajabu. Amekuwa kama mkiwa, huruma imemzidi, kwa hiyo kila kitu akikiona yeye anataka kutoa msaada tu."

Dibwela na Kobelo walipomfikisha nyumbani, walichemsha maji na kumkanda sehemu mbalimbali za mwili wake ambazo waliona zina majeraha. Pamoja na kwamba ilikuwa jioni, ikiingia saa moja usiku, lakini mmoja alikwenda kutafuta majani fulani ambayo ni dawa ya kienyeji, ambayo nayo yalitumika kumtibia.

Hapo ni baada ya kumvua nguo zake ambazo zilikuwa zimetapakaa damu, lakini pia zimechanikachanika.

Dibwela, ingawa hana nguo nyingi, lakini alitoa nguo zake, shati moja na suruali wakamvisha.

Hatua hiyo iliyoonekana kama ni huduma ya kwanza ilionekana kumsaidia sana Bakari kiasi cha kuweza hata kuongea maneno machache, licha ya bado kuonekana hayupo kwenye hali nzuri.

"Kaka uji huu hapa." Ilikuwa ni sauti ya Siwatu akiwa ameingia. Walimwagiza kwenda kumkorogea uji nyumbani kwake, kwani walimuona ana njaa kabla ya yeye kuongea.

"Ameanza kuongea?"

"Ndiyo, ameanza, ingawa maneno hayatoki vizuri mdomoni, bado hajawa vizuri." Kobelo akadakia.

"Hali kama itakuwa mbaya, basi tutauambia uongozi wa kijiji umpeleke hospitali."

"We Dibwela, unafikiri watakubali? Mtu hawamfahamu, wajitwike mzigo usiowahusu. Hili tumeamua kulibeba tulibebe. Mimi nashauri tu akishakunywa uji, kesho akipata chai asubuhi na mchana chakula, atakuwa kidogo na nguvu, basi aanze tu safari na kuelelea kwao."

Mgeni Bakari alikunywa uji kwa msaada mkubwa wa Siwatu. Yeye ndiye kwenye idara hiyo aliisimamia, baada ya kaka zake kuisimamia ile ya huduma ya kwanza.

"Kunywa umalize kikombe."

"Ahsante sana dada, nitamaliza." Kwa mara ya kwanza Siwatu aliisikia sauti ya mtu yule, ambaye kwa kiasi kikubwa yeye ndiye aliyemuokoa kwenye mdomo wa kifo, kwani alikuwa yupo hoi porini, akikosa msaada."

"Kumbe kweli unaongea?"

"Hivyo hivyo kwa tabu, bado sijapata nguvu, halafu majeraha yananipa maumivu, ukizingatia na maji moto niliyokandwa na dawa ile ya majani, inauma sana." Aliongea kwa sauti inayoonekana bado yupo kwenye mateso makali.

"Pole jikaze, wewe mwanaume." Akaongea kwa sauti ya kumrudishia matumaini.

"Ahsante dada, kwanza nashukuru sana kwa msaada wako, pamoja na kwamba nilikuwa hoi kule porini, lakini kila kitu nimekiona, na nilikuwa na akili zangu timamu ila sikuweza kusema chochote wala kufanya lolote, nguvu nilikuwa sina kabisa, lakini unastahili pongezi, nadhani mpaka saa hizi ningekuwa nimekufa."

"Usiseme hivyo, Mungu mkubwa angekuokoa tu, hata kama nisingekuwa mimi."

"Mungu mkubwa na ndiyo maana wewe umeniokoa." akasema na kukohoa kwa nguvu, ishara iliyoonyesha kuwa bado hakuhitaji maswali mengi na kuongea sana.

Siwatu hakutaka tena kumsumbua. Alimuacha amalizie kunywa uji.

Maongezi yao yalikuwa wakati Dibwela na Kobelo wakiwa wametoka nje. Huko nje wakaunda kigenge chao.

"Hivi huyu akitufia hapa tutafanyaje?" Kobelo aliteta na mwenzake.

"We acha tu, ila usiongee hivyo, unakuwa kama unamchuria, tuombee awe na afadhali kesho jioni aondoke, tena tumsindikize wenyewe."

"Kwani mwenyekiti alikwambiaje ulipokwenda kumpa taarifa?"

"Hakuna na neno, ila akasema kwa sababu siyo wa kijiji hiki, basi kama atapata nafuu hata kesho basi asindikizwe aondoke, lakini kama bado basi hata kesho kutwa."

"Sasa kama ni hivyo kuna tatizo gani, kwani hata likitokea lolote Serikali ya Kijiji inajua?"

"Kobelo tatizo siyo hilo, ila akitufia huyu mzigo ni wetu, kijiji kinaweza kusiwe na shida na sisi, lakini hasa mimi nitakuwa ndiyo kama msiba wangu, nitagharamikia kama vile ndugu yangu."

"Yote haya kayataka dada yako."

"Kobelo, dada yangu huyu tangu afiwe na wazazi wake, yaani amekuwa na tabia fulani hivi za ajabu. Amekuwa kama mkiwa, huruma imemzidi, kwa hiyo kila kitu akikiona yeye anataka kutoa msaada tu."

"Dada yako bado kidogo tu atakuwa mlokole huyu."

"We acha tu. Ila tufanye hivyo kama tulivyokubaliana, kesho, ikizidi keshokutwa aondoke."

"Sawa."

"Amekunywa uji wote." Alimaka Siwatu kwa furaha. Ni baada ya Dibwela na Kobelo kurudi ndani, wakitoka walikokuwa wanateta.

"Oooh, kweli mgonjwa sasa anaendelea vizuri, nadhani kesho tu anaweza akawa na afadhali zaidi." Akadakia Kobelo.

"Ila bado kidogo kwa sababu akiongea maneno mengi anakohoa, kwa hiyo anatakiwa kupumzika." Akaongea Siwatu akiwangalia kaka zake kwa zamu.

ITAENDELEA JUMAMOSI

TPBRC YATANGAZA KUMFUNGIA BONDIA ALIYETOROKA MUHIMBILI

Na Saada Akida

KAMISHENI ya Ngumi za Kulipwa Tanzania (TPBRC), imemfungia bondia, Hassan Kube miezi minne kushiriki mchezo huo kutokana na kitendo chake cha kukwepa matibabu na kutoroka katika Hospitali ya Taifa ya Muhimbili ambapo alipelekwa kwa ajili ya kutibiwa.

Uamuzi huo umetolewa na Kamati ya Afya ya TPBRC baada ya bondia huyo kukwepa matatibu kufuatia kichapo cha KO alichopigwa katika pambano la fainali ya Championi wa Kitaa lililofanyika hivi karibuni.

Kube alipigwa KO na Max Kube na kupelekea kukimbizwa katika Hospitali ya Rufaa Temeke kabla ya baadaye kuhamishiwa Muhimbili, lakini bondia huyo inaelezwa aliamua kuondoka kwa madai afya yake imeimarika.

Taarifa zilizoandikwa katika mtandao wa Boxrec, zinaonyesha bondia huyo aliyecheza mapambano sita na amepoteza matatu kwa KO, sasa hataweza kupanda ulingoni hadi Juni 18, mwaka huu adhabu yake itakapomalizika.

Gazeti hili lilimtafuta daktari, Hadija Hamisi ambaye alisimamia fainali ya Championi wa Kitaa, amekiri kumfungia bondia huyo kwa sababu ameshindwa kufuata taratibu za matatibu kama alivyotakiwa.

"Ni kweli Kube tumemfungia kucheza ngumi hadi atakapotuletea majibu ya vipimo ambavyo alitakiwa kufanyiwa, kwa sababu yeye alipelekwa katika hospitali ya Temeke ambapo walimwandikia rufaa kwenda Muhimbili lakini matokeo yake aliamua kutoroka," alisema na kuongeza.

"Zuio la Kube kutokupanda ulingoni litaendelea kuwepo ikiwa yeye hatoleta majibu ya vipimo vyake, siku ile alianguka vibaya sana na kupelekea tumpe huduma kubwa kabla ya kumkimbiza Temeke na baadaye Muhimbili," daktari huyo alisema.

Aliongeza adhabu ambayo amepewa Kube ipo kwa mu jibu wa kanuni na taratibu za mchezo huo.

"Hatutaki kumweka bondia kwenye hatari, hatutaruhusu bondia ambaye ameupia kupanda ulingoni bila ya kuthibitisha afya yake, hii itasaidia kulinda usalama wao pamoja na maendeleo ya mchezo wa ngumi," Hadija aliongeza.

Baadhi ya washindi wa Betika Mtoko wa Kibingwa kutoka Mtwara wakiwa wamewasili kwenye Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Mwalimu Nyerere jijini Dar es Salaam ili kushuhudia mechi ya dabi itakayochezwa leo kwenye Uwanja wa Benjamin Mkapa. Mashabiki hao wamegharamiwa na Kampuni ya michezo ya kubashiri ya Betika.**PICHA: MTANDAO**

Washindi Betika Mtoko watua Dar

Na Mwandishi Wetu

WASHINDI katika promosheni ya Betika Mtoko wa Kibingwa iliyotoa fursa kwa mashabiki 24 wa Simba na Yanga kushuhudia mchezo wa dabi, wamewasili jijini Dar es Salaam jana tayari kuungana na mashabiki wengine kushuhudia mchezo huo utakaochezwa leo kwenye Uwanja wa Benjamin Mkapa.

Mara baada ya kuwasili kwenye Uwanja wa Ndege wa Kimataifa jijini wakitokea mikoa mbalimbali nchini, washindi hao ambao ni wanazi wa timu hizo walitambiana wakiweka kete kwa Yanga na wengine wakiipa nafasi Simba kuondoka na pointi tatu.

Meneja Masoko wa Kampuni ya Betika, Nelson Mwanuzi, alisema washindi wote wamewasili na leo watakuwa miongoni mwa mashabiki watakaoshuhudia dabi hiyo ya mzunguko wa pili wa Ligi Kuu, Tanzania Bara kwa udhamini wa kampuni hiyo.

"Wote wamegharamiwa na Betika, watashuhudia mechi hiyo kwa hadhi ya VIP, kuanzia wakiwa hoteli hadi uwanjani na wataondoka Jumapili," alisema Mwanuzi.

Baadhi ya washindi waliishukuru kampuni ya Betika kwa kuwapa fursa ya kushuhudia mechi hiyo ya dabi huku baadhi yao wakifichua kuwa ni mara yao ya kwanza kwenda Dar es Salaam kushuhudia dabi hiyo laivu.

Sharafi Sharkati wa Mtwara alisema Betika imempa fursa ya kuja kushuhudia dabi hiyo ambayo mbali na kuwa mechi ya heshima, matokeo mazuri ni muhimu kwa timu zote mbili.

Baadhi ya washindi ni Mbaraka Selemani wa Mtwara, Justine Bulaya (Arusha), Sifa Kaminyoge (Mbeya), Lameck Ndimugangwe, Edward Zakayo (Kigoma), Peter Martin (Singida), Leopord Thobias na Masatu John wa Mwanza.

Mabondia chipukizi kutafutwa mikoani

Na Shufaa Lyimo

WAKATI promota wa ngumi za kulipwa nchini, Selemani Semunyu akiwashukuru wadau wa mchezo huo kwa ushirikiano anaopata, ameahidi kuandaa mapambano mbalimbali mikoani kwa ajili ya kuukuza mchezo huo.

Semunyu alitoa kauli hiyo juzi katika hafla ya futari aliyoandaa maalumu kwa mabondia, makocha na viongozi wa taasisi mbalimbali zinazoshughulika na mchezo wa ngumi.

"Sina budi kuwashukuru wadau mbalimbali wa mchezo wa ngumi kwa jinsi wanavyoniunga mkono ninapoandaa mashindano, sitachoka kuuendeleza mchezo huu wa ngumi za kulipwa," alisema Semunyu.

Promota huyo alisema alifurahi kuona mwaka jana alifanikiwa kutoa zawadi ya gari kwa bingwa, ambapo ilikwenda kwa Twaha Kiduku aliyemchapa Abdallah Pazi maarufu Dulla Mbabe.

"Kwa mwaka jana pambano kubwa lilikuwa ni lile la Twaha Kiduku na Dulla Mbabe, mwaka huu litakuwa la Selemani Kidunda dhidi ya bondia kutoka Kongo, ninaamini pia wapenzi watashuhudia pambano lenye ubora," Semunyu alisema.

Kidunda na bondia huyo kutoka DRC watapanda ulingoni Julai 30, mwaka huu mkoani Ruvuma.

Pawasa asaka kikosi cha BAFCON

Na Shufaa Lyimo

KOCHA Mkuu wa Timu ya Soka ya Taifa ya ufukweni, Boniface Pawasa, amesema anatumia ligi ya mchezo huo inayoendelea jijini Dar es Salaam ili kupata kikosi cha timu hiyo kwa ajili ya kushiriki mashindano ya Afrika.

Pawasa alisema kupitia ligi hiyo inayoshirikisha timu 13, atapata wachezaji watakaounda kikosi kitakachopeperusha bendera ya nchi.

"Ligi ya ufukweni inayochezwa katika makundi mawili ni sehemu muhimu kwangu kuangalia vipaji, inanisaidia kuongeza wachezaji wapya ambao wataitumia nchi," alisema Pawasa.

Aliongeza anahitaji kuona Tanzania inafanya vizuri zaidi katika michuano ya Afrika mwaka huu na kuendelea kuiletea nchi heshima.

"Tupo kwenye mchakato wa kuchagua timu itakayokwenda kuchuana katika mashindano ya BAFCON ambayo yatakafanyika Oktoba, mwaka huu nchini Msumbiji," alisema Pawasa.

Kocha huyo alisema wanatarajia kuingia kambini mapema kwa ajili ya kujiandaa na mchezo wa kufuzu utakaochezwa Julai, mwaka huu huku akitamba Tanzania iko kwenye nafasi ya saba barani Afrika katika mchezo huo.

ZISIKUPITE

ARSENAL YAMTAKA RASHFORD

ARSENAL inamtaka mshambuliaji wa Manchester United na Timu ya Taifa ya England, Marcus Rashford mwenye umri wa miaka 24. (***Football Insider***)

ROONEY ATAJWA BURNLEY

KOCHA wa Derby, Wayne Rooney anasakwa na Burnley' kama chaguo lao namba moja katika mchakato wa kumrithi Sean Dyche. (***Sun***)

UNITED YAMWANIA ISIMHEN

KLABU ya Manchester United imeipa ishara Napoli kwamba iko tayari kulipa pauni milioni 84 kwa ajili mshambuliaji, Victor Osimhen mwenye umri wa miaka 23. (***La Repubblica***)

TCHOUAMENI SOKONI

LIVERPOOL inatarajia kumsajili kiungo wa Timu ya Taifa ya Ufaransa na Monaco, Aurelien Tchouameni mwenye umri wa miaka 22. (***Mail***)

TEN HAG AMTAJA DYBALA

KOCHA ajaye wa Manchester United, Erik ten Hag anataka kumsajili mshambuliaji wa Juventus na Timu ya Taifa ya Argentina, Paulo Dybala mwenye umri wa miaka 28. (C***orriere dello Sport***)

SERGIO SOKONI HISPANIA

KLABU ya Tottenham Hotspur itasikiliza ofa kwa ajili ya mlinzi wake wa kushoto, Sergio Reguilon mwenye umri wa miaka 25, kufuatia tetesi za kutakiwa na klabu moja ya Hispania. (***Football Insider***)

WAN-BISSAKA AGEUKA LULU

KLABU ya Crystal Palace inamtaka kwa mkopo mlinzi wa Manchester United, Aaron Wan-Bissaka. Nyota huyo mwenye umri wa miaka miaka 24 ametokea kwenye kituo cha kukuza vipaji cha Palace na ameichezea Palace michezo 42. (***Athletic***)

TUANZEBE MAMBO MAGUMU

NAPOLI imeachana na mpango wake wa kumsajili moja kwa moja mlinzi wa Manchester United, Axel Tuanzebe. Mlinzi huyo mwenye umri wa miaka 24 anacheza kwa mkopo katika klabu hiyo ya Serie A tangu Januari lakini amecheza mchezo mmoja tu. (***Calciomercato, via Sun***)

NEVES KUTUA UNITED

KLABU ya Manchester United imekaribishwa kuwasilisha ofa kwa ajili ya kiungo wa Wolves, Ruben Neves mwenye umri wa miaka 25. (***Manchester Evening News***)

JAMES ANUKIA WEST

WEST Ham na Aston Villa ni miongoni mwa timu zinazowania kumsajili kiungo wa Timu ya Taifa ya Colombia, James Rodriguez mwenye umri wa miaka 30 kutoka klabu ya Qatari, Al Rayyan. (***Fichajes***)

NELSSON ATAJWA VILLA

MLINZI wa kati wa Galatasaray na Timu ya Taifa ya Denmark, Victor Nelsson mwenye umri wa miaka 23, amekuwa akihusishwa kuhamia Aston Villa. (***Tum Spor***)

DONDOO ZA SOKA
MAGAZETI YA ULAYA

POCHETTINO ATANGAZA KUBAKIA NA MBAPPE

Lakini atahadharisha lolote linaweza kutokea kuhusiana na...

PARIS, Ufaransa

MAURICIO Pochettino anadai yeye na Kylian Mbappe watakuwa na "asilimia 100" Paris Saint-Germain msimu ujao.

Bosi wa PSG na mshambuliaji nyota, Mbappe wote wamedaiwa wataondoka katika mji mkuu wa Ufaransa mwishoni mwa msimu huu, huku Mbappe akihusishwa mara kwa mara na kuhamia Real Madrid wakati mkataba wake ukikaribia kuisha.

Akizungumza katika mkutano na wanahabari kabla ya mchezo wa jana dhidi ya Strasbourg, ambao ni wa kwanza tangu washinde taji la Ligue 1, Pochettino alionekana kuashiria mustakabali wake na wa nyota wa kimataifa wa Ufaransa kubaki katika klabu hiyo.

Mbappe amekuwa mchezaji anayeongoza PSG msimu huu, akiwa amefunga mabao 33 na kutoa asisti 18 katika michezo 42 aliyocheza katika michuano yote.

Alipoulizwa ni asilimia ngapi angetoa ambayo yeye na Mbappe bado watakuwa PSG mwaka ujao, Pochettino alisema: "Asilimia mia moja, katika hali zote mbili."

Akijibu swali lililofuata kuhusu kama amefanya mazungumzo na uongozi wa klabu, kocha huyo raia wa Argentina alifafanua: "Hakujakuwa na mazungumzo yoyote madhubuti, zaidi ya ilivyo kawaida katika mipango yetu na kile ambacho tumekuwa tukifanya.

"Tunaendelea kufanya kazi kwa bidii, sio tu kwa kuzingatia sasa, lakini pia na jukumu la kufikiria juu ya siku zijazo, kwa hivyo ndivyo tunafanya."

Alipotakiwa kueleza zaidi uhakika wake kuhusu Mbappe, Pochettino alisema: "Hivyo ndivyo ninavyojisikia leo. Ndivyo naweza kukuambia leo. Siwezi kusema chochote zaidi. Ndivyo ninavyojisikia kwa sasa.

"Hii ni soka, na hatujui nini kinaweza kutokea."

Licha ya kunyakua taji hilo wiki iliyopita, michezo ya hivi majuzi imeshuhudia wachezaji wengine nyota, haswa Neymar na Lionel Messi, wakizomewa na mashabiki wa PSG, na hawakuwa katika kiwango bora zaidi msimu huu.

LIVE IN PLAY

CHEZA USHINDE JACKPOT TZS. 1,198

MECHI KALI

YOUNG AFRICANS

VERSUS

SIMBA

1 | 2.43

X | 2.80

2 | 3.35

PIGA *150*87#

Karibu SportPesa
1. Bet Sasa
2. Michezo zaidi
3. JACKPOT
4. Weka Pesa
5. Akaunti yangu
6. Toa Pesa
7. Matokeo ya Bet/Mechi
00. Toka

SportPesa

SPORTPESA.CO.TZ

HUDUMA KWA WATEJA MASAA 24, TUPIGIE:

18+ 0764115588, 0677115588
0685115588 GBT:0249

@TZSportPesa @SportPesaTZ @tzsportpesa

UNITED YAANZA MIPANGO KUNASA SAINI YA PHILLIPS

MANCHESTER, England

KLABU ya Manchester United inafikiria kutoa ofa ya pauni milioni 50 kwa Leeds United kwa ajili ya kumsajili kiungo wa Timu ya Taifa ya England, Kalvin Phillips katika majira ya joto.

United wanafikiria kuboresha eneo lao la kiungo hasa baada ya tetesi za kuondoka kwa Nemanja Matic, Paul Poga na Jesse Lingard katika majira ya joto.

Phillips mwenye umri wa miaka 26 amekuwa mchezaji bora katika Ligi Kuu England tangu Leeds United ilipopanda daraja, na kufanikiwa kuitwa katika kikosi cha England iliyotinga katika fainali ya Euro 2020.

Phillips bado ana mkataba kuendelea kubakia pale Elland Road hadi mwaka 2024 akiwa ndiye mchezaji anayelipwa zaidi katika kikosi cha Leeds, huku akiwa hajaongeza mkataba mpaka sasa.

Mchezaji huyo ameonyesha nia ya kutaka kujiunga na Manchester United huku klabu kadhaa za Ligi Kuu England zikimwania.

Liverpool wanogewa na Klopp

LIVERPOOL, England

IMERIPOTIWA Liverpool ipo kwenye mchakato wa kuanza mazungumzo na kocha wake, Jurgen Klopp kwa ajili ya kumwongeza mkataba mwingine wa kuendelea kubakia klabuni hapo baada ya huu wa sasa kubakisha miaka miwili.

Awali, Klopp raia wa Ujerumani alieleza dhamira yake ya kutaka kuachia ngazi baada ya kumalizika kwa mkataba wake huu wa sasa uliokuwa unaisha 2024, lakini yeye mwenyewe sasa ameonyesha nia ya kutaka kuendelea kukinoa kikosi hicho na Liverpool wako tayari kumaliza suala hilo.

Klopp ambaye ameitoa klab hiyo 'shimoni' mpaka kuw tishio England na Ulaya msin huu amefanikisha majogoo ha kutwaa ubingwa wa Kombe Carabao, huku ikiwa hatua fainali ya Kombe la FA.

Pia Liverpool imeshin mchezo wake wa nusu faina ya kwanza ya Ligi ya Mabin wa Ulaya uliochezwa Aprili mwaka huu kwa kuitungua V larreal mabao 2-0 wakati kw nye Ligi Kuu England ikiendel kupambania ubingwa wakiw nafasi ya pili kwa pointi 79 dh ya pointi 80 za vinara Manche ter City.

3,475,840

JACKPOT
MECHI WIKI HII

BASHIRI KWA USAHIHI MECHI ZOTE 13

TAREHE	MUDA	MICHEZO	NYUMBANI 1	SARE X	UGENINI 2
01. 30/04/22	17:00	Watford vs Burnley	2.51	3.20	2.71
02. 30/04/22	17:00	Wolverhampton vs Brighton	2.64	3.04	2.69
03. 30/04/22	17:00	Southampton vs Crystal Palace	2.29	3.26	2.97
04. 30/04/22	14:30	Barnsley vs Preston	2.77	3.27	2.42
05. 30/04/22	17:00	Coventry vs Huddersfield	2.52	3.17	2.72
06. 30/04/22	19:00	Sampdoria vs Genoa	2.46	3.18	2.79
07. 30/04/22	22:00	Athletic Bilbao vs Atletico Madrid	2.95	3.05	2.48
08. 01/05/22	15:00	Elche vs Osasuna	2.99	3.09	2.42
09. 01/05/22	15:30	GO Ahead Eagles vs Vitesse Arnhem	2.59	3.43	2.49
10. 01/05/22	16:00	Empoli vs Torino	2.58	3.28	2.58
11. 01/05/22	17:15	Granada vs Celta Vigo	2.56	3.16	2.76
12. 01/05/22	19:30	Rayo Vallecano vs Real Sociedad	2.96	3.06	2.47
13. 01/05/22	21:00	Waalwick vs Groningen	2.68	3.33	2.46

MECHI ZA USHINDI

"1" - NI TIMU YA NYUMBANI KUSHINDA
"X" - NI TIMU KUTOKA SARE
"2" - NI TIMU YA UGENINI KUSHINDA.

JUMAMOSI - 30/04/2022

MUDA	GAMEID	MICHEZO	NYUMBANI 1	SARE X	UGENINI 2
14:30	1737	Newcastle vs Liverpool	6.73	4.65	1.40
16:00	1007	Kasimpasa vs Basaksehir	2.73	3.32	2.46
16:00	1056	Cagliari vs Verona	2.44	3.31	2.72
16:00	1671	Napoli vs Sassuolo	1.44	4.87	5.56
16:00	4481	Konyaspor vs Fatih Karagumruk	1.75	3.72	4.27
16:30	2236	Borussia Dortmund vs VfL Bochum	1.34	5.18	6.97
16:30	2877	Augsburg vs FC Koln	2.73	3.32	2.43
16:30	3009	FC Krasnodar vs Rostov	2.87	3.31	2.33
16:30	3922	Arminia Bielefeld vs Hertha BSC	2.58	3.13	2.68
16:30	4573	Mainz vs Bayern Munchen	4.98	4.68	1.50
16:30	4828	Stuttgart vs VfL Wolfsburg	2.00	3.47	3.42
17:00	1258	Middlesbrough vs Stoke City	1.80	3.51	4.16
17:00	1335	Blackburn vs Bournemouth	2.83	3.23	2.40
17:00	1387	Coventry vs Huddersfield	2.38	3.22	2.87
17:00	1429	Southampton vs Crystal Palace	2.32	3.27	2.92
17:00	1761	Aston Villa vs Norwich City	1.36	4.77	7.35
17:00	2103	Cardiff vs Birmingham	2.04	3.32	3.47
17:00	2561	Millwall vs Peterborough	1.47	4.18	6.17
17:00	2888	Reading vs West Bromwich	2.78	3.33	2.38
17:00	2893	FC Arouca vs Portimonense	1.99	3.32	3.67
17:00	2993	Bristol City vs Hull City	2.16	3.37	3.12
17:00	3312	Watford vs Burnley	2.59	3.18	2.64
17:00	4133	Nottingham vs Swansea	1.52	4.05	5.72
17:00	4207	Young Africans vs Simba	2.43	2.80	3.35
17:00	5074	Blackpool vs Derby	1.89	3.37	3.92
17:00	5830	Wolverhampton vs Brighton	2.64	2.98	2.74
17:15	4358	Reggina vs Como	2.16	3.26	3.21
17:15	4944	Real Madrid vs Espanyol	1.54	4.16	5.50
18:00	4918	Lens vs Nantes	1.62	3.88	4.98
19:00	4495	Sampdoria vs Genoa	2.63	3.07	2.68
19:00	5553	Maritimo vs Benfica	5.76	4.27	1.50
19:15	2765	Eibar vs Zaragoza	1.87	3.28	4.17
19:30	1309	Zenit St Petersburg vs Lokomotiv Moscow	1.25	5.73	9.28
19:30	1944	Valencia vs Levante	2.26	3.40	3.00
19:30	2532	Leeds vs Manchester City	7.64	5.10	1.33
19:30	4122	Hoffenheim vs SC Freiburg	2.36	3.47	2.72
19:45	2862	Ajax vs PEC Zwolle	1.10	8.52	18.82
20:00	4330	Sochaux vs Bastia	1.74	3.33	4.87
20:00	4507	Niort vs Dijon	2.40	3.12	2.92
20:00	4597	Paris FC vs Valenciennes	1.69	3.41	5.14
20:00	5250	Guingamp vs Caen	2.34	3.07	3.07
20:30	5054	Trabzonspor vs Antalyaspor	1.79	3.59	4.19
20:30	5135	Hatayspor vs Altay	1.80	3.64	4.09
21:30	4448	Burgos vs Almeria	3.66	3.17	2.04
21:30	5461	SV Darmstadt vs Erzgebirge Aue	1.33	5.32	7.10
21:45	2153	RFC Seraing vs Racing White Daring Molenbeek	2.14	3.13	3.48
21:45	2637	Spezia vs Lazio	4.74	3.90	1.63
22:00	2728	Sparta Rotterdam vs AZ Alkmaar	4.56	3.52	1.73
22:00	2929	Rennes vs St Etienne	1.30	5.38	8.17
22:00	3846	Athletic Bilbao vs Atletico Madrid	2.96	3.01	2.51

CHEZA KWA WAJIBU | KIWANGO CHA MAKATO YA SIMU KUZINGATIWA.

BASEBALL AFRIKA YAPANGWA KUFANYIKA TANZANIA MEI

Na Saada Akida

TANZAANIA inatarajiwa kuwa mwenyeji wa mashindano ya Baseball na Softball Afrika yatakayofanyika kuanzia Mei 23 hadi 26, mwaka huu jijini Dar es Salaam, imefahamika.

Mashindano hayo ni kwa ajili ya kusaka timu zitakazokata tiketi ya kushiriki fainali za Kombe la Dunia zitakazofanyika Julai, mwaka huu nchini Mexico.

Akizungumza na gazeti hili jijini Dar es Salaam jana, Katibu Mkuu wa Chama cha Baseball Tanzania (TABSA), Alpherio Nchimbi alisema maandalizi kuelekea mashindano hayo yanaendelea vizuri na wamejipanga kuandaa kwa ubora wa kimataifa.

Nchimbi alisema wameandaa mazingira mazuri kwa ajili ya timu zitakazokuja nchini kushiriki michuano hiyo itakayoshirikisha wachezaji kutoka nchi 10.

"Tunafuraha kusema kila kitu kinaenda vizuri baada ya serikali yetu kupitia wizara husika kutuhakikishia timu hiyo itapata mahitaji yote, hivyo tutaingia katika mashindano tukiwa washindani na si wasindikizaji," Nchimbi aliongeza.

Alisema Tanzania inawakilishwa na wachezaji 12 mchanganyiko ikiwemo wavulana na wasichana kila kitu kinaenda vizuri baada ya Serikali kupitia Wizara husika kuhakikisha timu hiyo inapata mahitaji yote.

Alitayaja mataifa mengine yanayotarajiwa kushiriki mashindano hayo ni pamoja na Ghana, Kenya, Uganda, Misri, Afrika Kusini, Zambia, Zimbambwe, Tunisia na Burkinafaso.

Wachezaji wa Timu ya Soka ya Taifa ya Wasichana wa umri chini ya miaka 17 (Serengeti Girls), wakijifua kwa ajili ya kuwakaribisha Burundi katika mechi ya marudiano ya kusaka tiketi ya kushiriki fainali za Kombe la Dunia (U-17) itakayofanyika kesho kwenye Uwanja wa Amaan, Zanzibar. **PICHA: TFF**

Jeshi Stars, JKT kibaruani

Na Saada Akida

TIMU ya Jeshi Stars inatarajia kuvaana na JKT katika mechi ya Ligi ya Wavu Mkoa wa Dar es Salaam kwa wanawake itakayofanyika leo kwenye Uwanja wa Shule ya Msingi Uhuru Wasichana jijini Dar es Salaam.

Mchezo mwingine wa ligi hiyo kwa upande wa wanaume utakuwa ni kati ya Twalipo dhidi ya JKT huku Kigamboni wakitarajia kuumana na Nyika.

Katibu Mkuu wa Chama cha Wavu Mkoa wa Dar es Salaam (DAREVA),Yusuph Mkalambati aliliambia gazeti hili ligi hiyo inaendelea vizuri na ushindani unazidi kuongezeka.

Mkalambati alisema ukiangalia katika msimamo kuna timu zinaongoza na baadaye nyingine zinazishusha kutokana na ushindani huo.

" Kwa kweli ligi yetu imekuwa ikitupa matumaini na inatupa nafasi ya kuibua vipaji, msimu huu timu zimesajili kikamilifu," alisema Mkalambati.

Katika msimamo wa ligi hiyo kwa upande wa wanaume, Jeshi Stars inaongoza ikiwa na pointi 14 sawa na Tanesco ambao wanashika nafasi ya pili wakati kwa wanawake Magereza yenye pointi 15 ndio vinara wakifuatiwa na Jeshi Stars yenye pointi 13.

Michezo
Nipashe
Jumamosi Aprili 30, 2022

Liverpool wanogewa na Klopp

UKURASA 22

Kocha Mkuu Simba - Pablo Franco

Kocha Msaidizi Yanga - Cedrick Kaze

Tutawafurahisha

Ni ahadi kuelekea dabi ambayo viungo wanatarajiwa kuamua...

Saada Akida na Adam Fungamwango

SIKU iliyokuwa inasubiriwa kwa hamu na mashabiki wa soka nchini kwa ajili ya mechi ya watani wa jadi, Yanga na Simba imefika ambapo vigogo hao watakutana katika mchezo wa mzunguko wa pili wa Ligi Kuu Tanzania Bara utakaochezwa leo kwenye Uwanja wa Benjamin Mkapa jijini Dar es Salaam.

Katika mechi ya kwanza msimu huu, timu hizo zinazofundishwa na makocha wa kigeni, zilitoka suluhu.

Akizungumzia mechi ya leo, Kocha Msaidizi wa Yanga, Cedric Kaze alisema wanaweka takwimu pembeni na wataingia uwanjani kwa nidhamu kubwa kwa ajili ya kupambana kutafuta pointi tatu dhidi ya mpinzani wao Simba.

Kaze alisema wamejiandaa vizuri kwa sababu wanahitaji kuvuna pointi tatu kutoka kwa watani zao.

Alisema wanaenda kukutana na timu iliyokuwa bora kuanzia mchezaji mmoja mmoja hali ambayo wanalazimika kucheza kwa nidhamu na kuachana na dhana ya wao hawawezi kupoteza.

"Tunaenda kukutana na timu bora ambayo imeondolewa katika hatua ya robo fainali Afrika. Mchezo utakuwa mgumu na wenye ushindani mkubwa kutokana na wapinzani wetu wana wachezaji wazuri, lakini tutaenda kucheza kwa kuzuia na kushambulia wanapokuwa na mpira," alisema Kaze.

Kocha huyo alisema katika mchezo huo watawakosa wachezaji wawili akiwamo Yacouba Sogne na Chiko Ushindi aliyeumia juzi huku Saido Ntibanzokiza akirejea na kuwa tayari kushiriki mchezo huo.

"Tunaingia katika mechi yetu kutafuta pointi tatu ili kujiweka katika mazingira mazuri kuelekea malengo yetu, ila hatuingii tukisema sisi ni bora kwa sababu hatujapoteza mechi msimu huu," alisema na aliongeza.

"Presha inakuwa kubwa sana katika mchezo huu kutokana na nafasi za hizi timu, Yanga haijawahi kucheza dabi ikiwa nafasi ya kwanza, na tofauti kubwa ya pointi dhidi ya Simba walioko nafasi ya pili katika msimamo," alisema Kaze.

Aliongeza wanaingia katika dabi bila kufuata historia kwa sababu misimu iliyopita timu inayoonekana bora ndio hufungwa huku akitamba mchezo huu ni tofauti.

Deus Kaseke, akizungumza kwa niaba ya wachezaji wenzake alisema maandalizi yako salama na kila mmoja wao anahamu ya kupambana katika mchezo huo ili kuhakikisha wanapata matokeo chanya.

"Tumejiandaa vizuri, tunawaheshimu Simba kwa sababu huu ni mchezo wa dabi ni muhimu na sasa tunaenda kupambana kutafuta pointi muhimu," alisema Kaseke.

Naye Kocha wa Simba, Pablo Franco alisema hii ni mechi kubwa na wao wamezoea kupambana na timu kubwa kama walivyotoka hivi karibuni kucheza dhidi ya Orlando Pirates.

Pablo alisema haitakuwa mechi rahisi kwa sababu kila mmoja wao anahitaji kupata pointi muhimu na wachezaji wake wako tayari kwa ajili ya kutafuta matokeo mazuri.

"Tumejiandaa vizuri baada ya kutoka Afrika Kusini dhidi ya Orlando Pirates, tunawaheshimu Yanga na wachezaji wangu wako tayari kwa ajili ya kutafuta matokeo mazuri katika mchezo huo bila kuangalia matokeo yaliyopita," alisema Pablo.

Alisema amefanikiwa kuyaona madhaifu na ubora wa wapinzani wao kwa kuangalia kila sehemu ikiwamo safu ya ushambuliaji na kujipanga kutopoteza mchezo huo.

Shomari Kapombe alisema wamejiandaa vizuri kwenda kuonyesha soka nzuri na kuhakikisha wanapambana kutafuta matokeo mazuri.

"Tumejiandaa vizuri na yoyote atakayepata nafasi atajitoa kwa asilimia kubwa, tumejipanga kwenda kuwafurahisha mashabiki wetu kwa kuondoka na pointi tatu," alisema Kapombe.

Aliongeza baada ya kupoteza dhidi ya Orlando Pirates, walikaa na kujiuliza na kuona wanahitaji kuwafurahisha mashabiki wao kwa kupata pointi tatu katika pambano hilo.

"Hatuna presha kabisa dhidi ya mchezo huu, tunaenda kupambana na kuonyesha kile ambacho mwalimu alichotupa uwanjani, na kuhusu ubingwa nina imani tunaenda kupambana katika michezo iliyobakia," alisema Kapombe.

MECHI HAITABIRIKI- DEWJI

Naye mfadhili wa zamani wa Simba, Azim Dewji amesema mechi za watani wa jadi siku zote huwa hazitabiriki, huku akiitakia kila la kheri timu yake kuibuka na ushindi katika mechi hiyo itakayochezeshwa na mwamuzi, Ramadhani Kayoko kutoka jijini.

"Simba na Yanga mechi zake huwezi kuzitabiri, anayetakiwa kushinda utakuta anafungwa na anayetakiwa kufungwa ndio anashinda, ina maana timu inaweza kuonekana haiko kwenye ubora msimu huo lakini ikaishinda yenye ubora, hiyo ndio 'dabi', lakini kwenye mechi hii Simba iko vizuri na inatakiwa ishinde," alisema Rage.

Hata hivyo Katibu Mkuu huyo wa zamani wa Chama cha Soka Tanzania (FAT sasa TFF), alimsifia Kocha Mkuu wa Yanga, Nasreddine Nabi kuwa ndiye kwa kiasi kikubwa ameibadilisha timu hiyo na kuonekana hivyo ilivyo.

"Yanga nayo ni timu nzuri na ina kocha mzuri sana, ameisuka timu imekuwa bora na kwa muda mrefu Wanayanga wanakiri kuona tofauti kubwa ya uchezaji kutoka kwenye soka lao la kubutuabutua na hivi sasa wanatandaza soka kwa pasi za chini chini siyo kama zamani. Ila nawaombea ushindi Simba ili wawafurahishe wapenzi wao na wawape zawadi ya Idd," alisema Dewji.

Yanga ambayo ndiyo mwenyeji inashuka dimbani ikiwa imeizidi Simba pointi 13. kwani imefikisha pointi 54, watani zao wakiwa na pointi 41, lakini wana mchezo mmoja nyuma.

GAZETI HILI HUTOLEWA NA KUCHAPISHWA NA THE GUARDIAN LIMITED, S.L.P 31042

9 770856 541002 >